

L I T E R A T U R A
U N I V E R S A L Ă

C O L E C Ţ I E I N G R I J I T Ă D E

V. P Â R V A N

P R O F E S O R U N I V E R S I T A R
M E M B R U A L A C A D E M I E I R O M Ă N E

C V L T V R A N A Ţ I O N A L Ă

34480 *subscris*

GOETHE

STELLA, CLAVIGO, EGMONT

TREI TRAGEDII IN PROZĂ

**TRADUCERE DE
TRAIAN BRATU**

999041

CULTURA NAȚIONALĂ

1956

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
BUCUREȘTI
COTA 34 480

G O E T H E
S T E L L A
C L A V I G O
E G M O N T
E D I T A T Ș I
T I P Ă R I T D E
C V L T V R A
N A Ț I O N A L Ă
B U C U R E Ș T I 1 9 2 5

B.C.U. Bucuresti

C140666

830-2=R

STELLA

TRAGEDIE DE GOETHE

PERSOANELE

STELLA

CECILIA, la început

M-me Sommer

FERNANDO

LUCIA

VECHILUL

POȘTĂRIȚA

ANICA

CAROL

SERVITORI

VIZITIUL

ACTUL I

IN HANUL POȘTEI

(*Se aude cornul poștalionului. POȘTĂRIȚA*)

POȘTĂRIȚA. Carol! Carol!

(*BĂIATUL vine*)

BĂIATUL. Da ce-i?

POȘTĂRIȚA. Unde naiba te-ai ascuns iară? Du-te afară, vine diligența. Condù încoace pasagerii, adă-le bagajele; mișcă-te! Iar faci mutre? (*Băiatul iese. Strigând după el*). Las' că te desvăț eu de firea ta posacă. Băiatul de serviciu la han trebuie să fie totdeauna voios, totdeauna treaz. După aceea, ajungând stăpân, un ticălos de ăsta se strică. Dacă mi-ar plăceà să mă mărit din nou, ar fi numai din cauză că pentru o femeie singură prea-i greu de tot șă țină în frâu canaliile acestea.

(*Mme SOMMER, LUCIA în costume de călătorie, CAROL*).

LUCIA. (*purtând un geamantan, către Carol*). Lasă, băiete, nu e greu, dar ia cutia din mâinile mării.

POȘTĂRIȚA. Sluga d-voastră, doamnelor! Veniți la timp. Dealtfel diligența niciodată nu vine atât de timpuriu.

LUCIA. Am avut un vizitiu tânăr, vesel, nostim, cu care mi-ar plăcea să mă plimb lumea întreagă; și noi eram numai două și cu puțin bagaj.

POȘTĂRIȚA. Dacă binevoști a lua masa, veți avea bunătatea de a aștepta; mâncarea nu e încă tocmai gata.

Mme SOMMER. Dați-mi voie să vă cer doar puțină supă.

LUCIA. Eu nu mă grăbesc. Până una alta vă rog să vă îngrijiți de mama.

POȘTĂRIȚA. Indată.

LUCIA. Dar să fie supă cât mai bună!

POȘTĂRIȚA. Cum o am (*Iese*).

Mme SOMMER. Cum nu te poți tu lăsa de poruncit! Imi pare că în timpul călătoriei ai fi putut învăța puțină minte! Mereu am plătit mai mult decât am consumat; și în situația noastră! —

LUCIA. Încă n'am dus lipsă niciodată.

Mme SOMMER. Dar eram aproape.

(*VIZITIUL intră*).

LUCIA. Ei, bravul nostru vizitiu, ce mai faci? Nu-i așa, bacșisul?

POSTILIONUL. N'am mânat ca pentru un curier special?

LUCIA. Asta va să zică, că ți-ai meritat și ceva special, nu-i așa? Te-ași lua vizitiu la mine, dacă ași avea cai.

POSTILIONUL. La dispoziție vă stau și fără cai.

LUCIA. Ține!

POSTILIONUL. Mulțumesc, Mamselle! Nu mergeți mai departe?

LUCIA. Deocamdată rămânem aici.

POSTILIONUL. Cu bine! (*Iese*).

Mme SOMMER. Văd după fața lui că i-ai dat prea mult.

LUCIA. Eră să-l fac să plece bombănind? Tot timpul a fost atât de prietenos. Mereu îmi spui că mă iau numai după capul meu; cel puțin la folosul meu nu mă uit.

Mme SOMMER. Te rog, Lucia, nu înțelege pe dos ce-ți spun. Respect firea ta deschisă, ca și curajul tău și dărnicia ta; dar acestea sunt virtuți numai, când sunt la locul lor.

LUCIA. Mamă, târgușorul îmi place într'adevăr. Și casa de colo de peste drum e de sigur a doamnei, căreia să-i servesc drept damă de companie?

Mme SOMMER. Îmi pare bine că ți-e plăcut locul menirii tale.

LUCIA. Probabil că e și foarte liniștit, o văd de acum. Uite piața cea mare e goală ca în zi de Duminecă! Dar cucoana are grădină frumoasă și se spune că e femeie bună; o să vedem cum ne vom potrivi. Ce te uiți împrejur, mamă?

Mme SOMMER. Lasă-mă, Lucia! Fericită fată, că nimic nu-ți trezește amintirea: ah, atunci eră altfel! Pentru mine nimic nu-i mai dureros decât a intra în casa poștei.

LUCIA. Dar mata unde nu ai găsi motiv de a te chinul?

Mme SOMMER. Și unde n'aș găsi prilejuri? Draga mea, cum erau toate altfel pe atunci, când tatăl tău mai făcea călătorii cu mine, când am gustat vremile cele mai frumoase ale vieții noastre în lumea largă, primii ani ai căsniciei noastre! Atunci toate aveau pentru mine farmecul noutății. Și în brațele lui să trec în goană pe lângă atâtea mii de lucruri, când fiecare mărunțiș pentru mine câștigă interes, prin spiritul lui, prin iubirea lui!

LUCIA. Și mie mi-ar plăcea să călătoresc.

Mme SOMMER. Și dacă apoi după o zi fierbinte, după neplăceri îndurate, după un drum rău pe vreme de iarnă, ajungeam la un han și mai rău decât acesta și gustam împreună plăcerea celui mai redus comfort, șezând împreună pe o lăiță și mâncând împreună ceva jumări și cartofi fierți — atunci eră altfel!

LUCIA. Dar a venit în sfârșit timpul de a le uita.

Mme SOMMER. Știi tu, ce înseamnă asta: a uita! Buna mea copilă, slavă Domnului, tu încă n'ai pierdut nimic, ce nu s'ar fi putut înlocui. Din momentul, când m'am asigurat că m'a părăsit, orice bucurie a vieții mele s'a dus. M'a apucat desnădejdea. M'am părăsit eu însămi, m'a lăsat Dumnezeu. Abia-mi mai aduc aminte de acea stare.

LUCIA. Nici eu nu mai știu decât că ședeam pe patul matală și plângeam, fiindcă mata plângeai. Eră în odaia cea verde pe patul cel mic. Odaia aceea m'a durut cel mai mult, când am fost nevoiți să vindem casa.

Mme SOMMER. Erai de șapte ani și nu puteai simți ce ai pierdut.

(ANICA cu supa, POȘTĂRIȚA, CAROL).

ANICA. Iată supa pentru doamna.

Mme SOMMER. Mulțumesc, draga mea. Asta-i fetița dumitale?

POȘTĂRIȚA. Fata mea vitregă, Madame; dar fiind vrednică, ține loc de copii proprii, pe cari nu-i am.

Mme SOMMER. Ești în doliu?

POȘTĂRIȚA. Pentru bărbatul meu, pe care l-am pierdut acum trei luni. N'am apucat să împlinim trei ani de traiu împreună.

Mme SOMMER. Totuș pari destul de consolată.

POȘTĂRIȚA. O, Madame, al-de mine din păcate n'avem vreme nici de plâns, nici măcar pentru rugăciune. Nici Duminecile, nici în zilele de lucru. Cel mult dacă pastorul predică odată despre moarte sau dacă odată se aude un cântec de mort. Carol, câteva șervete! Tinde masa aici la capăt.

LUCIA. A cui e casa de colo peste drum?

POȘTĂRIȚA. A cucoanei baroneasa noastră. O femeie foarte drăguță.

Mme SOMMER. Imi pare bine că aud confirmându-se de către o vecină, ceea ce ni s'a asigurat în mare depărtare de aici. Fiica mea are să rămână acolo și să-i servească drept damă de companie.

POȘTĂRIȚA. Vă felicit, Mamselle.

LUCIA. Eu îmi urez să-mi placă.

POȘTĂRIȚA. Ar trebui să ai un gust curios ca să nu-ți placă societatea conușei noastre.

LUCIA. Cu atât mai bine. Căci dacă e să mă potrivesc după cineva, și inima și voința trebuie să mă îndemne; altfel nu merge.

POȘTĂRIȚA. Bine, bine! Vom mai vorbi în curând și-mi vei declara dacă am spus adevărul. Cine trăește pe lângă cucoana noastră e fericit; cum va mai crește puțin fiica mea, am s'o dau să-i slujească cel puțin câțiva ani și are să-i prindă bine fetei pentru toată viața.

ANICA. Numai s'o vedeți! E atât de drăguță! Atât de drăguță! Nici nu credeți cum vă așteaptă. Și pe mine mă iubește destul. Dar nu voiți să vă duceți la domniaei? Am să vă însoțesc.

LUCIA. Mai întâiu trebuie să mă aranjez și apoi voiu să și mânânc.

ANICA. Atunci îmi dai mie voie să mă duc, mămiță? Am să spun cuconușei, că a sosit Mamselle.

POȘTĂRIȚA. Du-te!

Mme SOMMER. Și spune-i, mititico, că îndată după masă ne vom prezentă. (*ANICA iese*).

POȘTĂRIȚA. Fetita mea ține peste măsură de mult la ea. Dar e și sufletul cel mai bun de pe fața pământului și toată bucuria ei e să fie cu copiii. Ii învață să lucreze diferite lucruri și să cânte. Ia fete de țăran ca să o servească, până ce câștigă îndemnare și apoi caută o partidă bună pentru ele; și așa face să-i treacă timpul, de când soțul îi e dus. E de

neînțeles, cum poate fi atât de nenorocită și totuși atât de prietenoasă, atât de bună.

Mme SOMMER. Nu e văduvă?

POȘTĂRIȚA. Dumnezeu știe! Boierul e dus de trei ani și nu se mai aude și nu se mai vede nimic de la el. Și l-a iubit mai presus de toate. Bărbatul meu nu mai isprăvia, când începea să istorisească despre dânsii. Și încă! Eu însămi zic că o astfel de inimă nu se mai găsește pe fața pământului. În fiecare an în ziua, în care l-a văzut pentru ultima dată, nu primește nici un suflet de om, se închide și și altfel, când vorbește despre dânsul, te sfâșie la inimă.

Mme SOMMER. Nefericita!

POȘTĂRIȚA. Multe s'ar putea spune despre această chestie.

Mme SOMMER. Cum înțelegi astea?

POȘTĂRIȚA. Nu-mi place să le spun.

Mme SOMMER. Te rog!

POȘTĂRIȚA. Dacă nu mă dați de gol, pot să vi le comunic. Sunt mai bine de opt ani, de când au venit aici. Au cumpărat moșia boierească; nimeni nu-i cunoșteă; li se zicea boierul și conia și îl consideram drept un ofițer îmbogățit în servicii de războiu străine și care acum voia să se retragă. Dânsa pe atunci era tânără de tot, nu avea mai mult de șaisprezece ani și frumoasă ca un înger.

Mme SOMMER. Deci acum să nu aibă peste douăzeci și patru?

POȘTĂRIȚA. Pentru vârsta ei a pățit destule supărări. A avut un copil; i-a murit curând; în

grădină îi e mormântul, acoperit doar cu gazon, și de când boierul a plecat, a aranjat lângă el o sihăstrie și și-a pregătit mormântul alătura. Răposatul bărbatul meu era în vârstă și nu se înduioșă ușor, dar despre nimic nu-i plăcea să istorisească ca despre fericirea celor doi, cât au trăit aici împreună. Ajungeai cu totul alt om, zicea el, numai dacă priviai, cât se iubiau.

Mme SOMMER. Mă împinge inima spre ea.

POȘTĂRIȚA. Dar așa-i lumea. Se spune, că boierul ar fi avut principii ciudate; cel puțin la biserică niciodată nu venia; și oamenii, cari n'au religie, n'au Dumnezeu și nu se țin de nici o rânduală. Deodată s'a auzit: boierul a plecat. Plecase și tocmai că nu s'a mai întors.

Mme SOMMER (*aparte*). O icoană a soartei mele întregi!

POȘTĂRIȚA. Atunci toate gurile erau pline de istoria aceasta. Tocmai pe vremea, când am venit aici ca nevastă tânără, la Sfinții Arhangheli se împlinesc trei ani în cap. Și atunci fiecare știa câte altceva, ba își șoptiau la ureche chiar, că n'ar fi fost cununați niciodată; dar să nu mă spuneți. Ci-că într'adevăr ar fi un boier de neam, că a sedus-o și câte al de astea se mai spun. Intr'adevăr dacă o fată face un pas de acesta, are ce ispăși la el toată viața.

ANICA (*vine*). Conița vă roagă să poftiți îndată dincolo; voește doar să vă vorbească un moment, doar să vă vadă.

LUCIA. Nu se cade în hainele acestea.

POȘTĂRIȚA. Du-te, du-te. Pe cuvântul meu, nu ține la de acestea.

LUCIA. Nu vrei să mă însoțești, mititico?

ANICA. Ba din toată inima!

Mme SOMMER. Lucia, o vorbă! (*POȘTĂRIȚA se duce la o parte*). Să nu trădezi nimic! nici clasa noastră socială, nici soarta noastră. Trateaz-o cu tot respectul.

LUCIA. Las' numai pe mine! Tata a fost negustor, a plecat în America, a murit; și prin aceasta situația noastră—Las' numai pe mine, doar am istorisit destul de des basmul acesta. (*Tare*) N'ai voi să te odihnești puțin? Îți face trebuință. Cred că madam poștărița are să-ți dea o odăiță cu un pat.

POȘTĂRIȚA. Tocmai că am o odăiță drăguță, liniștită în grădină. (*Luciei*). Doresc să vă placă conuța. (*LUCIA cu ANICA ies*).

Mme SOMMER. Fiica mea e încă cu nasul cam pe sus.

POȘTĂRIȚA. Din cauza tinereții. Dar au să se așeze ele, valurile cele mândre.

Mme SOMMER. Cu atât mai rău.

POȘTĂRIȚA. Pofțiți, Madame, dacă binevoiți. (*Ambele ies*).

(*Se aude un poștalion*).

(*FERNANDO în uniformă de ofițer. Un SERVITOR*).

SERVITORUL. Să pun îndată din nou caii și să vă încarc bagajul?

FERNANDO. Să-l aduci încoace, zic, încoace. Nu mergem mai departe, mă înțelegeți.

SERVITORUL. Nu mergem mai departe? Dar ați spus —

FERNANDO. Iți spun, cere-ți o cameră și adă-mi colo lucrurile. (*SERVITORUL iese*).

FERNANDO (*ducându-se la fereastră*). Deci te revăd? Cerească priveliște! Deci te revăd! Locul întregii mele fericiri! Cât de liniștită e casa întreagă! Nici o fereastră deschisă! Ca pustie galeria, în care am șezut amândoi de atâtea ori! Ia notă, Fernando, de acest aspect de mănăstire al locuinței ei, cum îți desmiardă nădejdi! Și oare în singurătatea ei Fernando să-i fie gândul și ocupația? Și oare o merită el din partea ei? O, îmi pare ca și cum m'aș trezi din nou în viață după un somn de moarte îndelungat, rece, lipsit de bucurie, așa de nou, așa de plin de semnificație îmi e totul. Copacii, fântâna, totul e încă așa, totul! Așa curgea apa din aceleași țevi, când eu, o, de câte mii de ori, mă uitam împreună cu ea dus pe gânduri de la fereastra noastră și fiecare din noi adâncit în sine privia tăcut scurgerea apei! Sgomotul ei îmi este melodie, o melodie care amintește trecutul. Și ea? Ea va fi ceea ce a fost. Da, Stella, tu nu te-ai schimbat, asta mi-o spune inima. Cum bate în așteptarea ta! Dar nu voesc, nu pot! Trebuie întâiu să-mi vin în fire, trebuie întâiu să mă conving, că într'adevăr sunt aici, că nu mă amăgește vreun vis, care de atâtea ori în timpul somnului sau fiind treaz m'a adus

aici din regiunile cele mai îndepărtate. Stella! Stella! Sosesc! Nu simți apropierea mea? Ca să uit totul în brațele tale! — Și dacă plutești în jurul meu, umbră scumpă a nefericitei mele soții, iartă-mă, părăsește-mă! Tu te-ai dus; deci lasă-mă să te uit, în brațele acestui înger să uit totul, destinele mele, tot ce am pierdut, durerile mele și căința mea. — Sunt atât de aproape de ea și atât de departe — Și într'o clipă — Nu pot, nu pot. Trebuie să-mi vin în fire, ori mă sufoc la picioarele ei.

POȘTĂRIȚA (*vine*). Doriți să luați masa, co-nașule?

FERNANDO. Ai ce să-mi dai?

POȘTĂRIȚA. Da, am! Așteptăm doar pe o domnișoară, care s'a dus până dincolo laconița noastră.

FERNANDO. Ce mai face conia dumnia-voastră?

POȘTĂRIȚA. O cunoașteți?

FERNANDO. Cu mai mulți ani în urmă am fost câteodată pe aci. Ce face soțul dumneaei?

POȘTĂRIȚA. Dumnezeu știe! S'a dus în lumea largă.

FERNANDO. A plecat?

POȘTĂRIȚA. Firește! Părăsește bunătatea asta de suflet! Cum l-o fi răbdat Dumnezeu?

FERNANDO. S'o fi pricepând ea să se consoleze.

POȘTĂRIȚA. Așă credeți? Atunci trebuie s'o cunoașteți puțin. Trăește retrasă ca o călugăriță tot

timpul, de când o cunosc. Aproape nici o persoană străină, nici o vizită din vecini nu vine la domnia-ei. Trăește numai cu slugile sale, strânge toți copiii din localitate în jurul său și, cu toată durerea din inimă, totdeauna e prietenoasă, totdeauna amabilă.

FERNANDO. Totuși am s'o vizitez.

POȘTĂRIȚA. Duceți-vă. Câteodată ne invită pe primărița, pe preoteasa și pe mine și stă de vorbă cu noi despre multe de toate. Firește, noi ne păzim de a-i aminti de boierul. O singură dată s'a întâmplat. Numai Dumnezeu știe, cum ne-a fost, când a început să vorbească despre el, să-l laude, să plângă. Conașule, toate am plâns ca niște copii, și mai că nu ne mai puteam veni în fire.

FERNANDO (*aparte*). Ai și meritat aceasta din partea ei! (*Tare*). S'a dat o cameră servitorului meu?

POȘTĂRIȚA. La etaj. Carol, arată conașului camera!

(*FERNANDO cu BĂIATUL ies*).

(*LUCIA, ANICA vin*)

POȘTĂRIȚA. Ei, cum e?

LUCIA. E o femeie drăgălașă, cu care am să mă împac. N'a fost prea mult ceea ce ai spus despre ea. Nu voi să mă mai lase. A trebuit să-i promit solemn, că îndată după masă voi veni cu mama și cu bagajul.

POȘTĂRIȚA. Mi-am închipuit eu! Binevoști a lua masa acum? A mai sosit și un ofițer frumos înalt, dacă nu vă temeți.

LUCIA. Cătuși de puțin. Imi place mai de grabă să am a face cu ostași decât cu alții. Cel puțin ei nu se prefac, încât chiar de la prima dată cunoști pe cei buni și pe cei răi. Doarme mama?

POȘTĂRIȚA. Nu știu.

LUCIA. Tot trebuie să văd ce face. (*Iese*).

POȘTĂRIȚA. Carol! Iară ai uitat colo solnița. Astea-s spălate? Ia uită-te la pahare! Ar trebui să ți-le sparg în cap, dacă ai face cât costă ele!

(*FERNANDO vine*)

POȘTĂRIȚA. Domnișoara s'a întors. Vine îndată la masă.

FERNANDO. Cine-i?

POȘTĂRIȚA. N'o cunosc. Pare de familie bună, dar fără avere, are să fie în viitor dama de companie a conitei.

FERNANDO. E tânără?

POȘTĂRIȚA. Foarte tânără; și înțepată la vorbă. Și mama ei e colo sus.

(*LUCIA vine*)

LUCIA. Sluga d-voastră!

FERNANDO. Sunt fericit de a aveà o așa frumoasă societate la masă. (*LUCIA se închină*).

POȘTĂRIȚA. Aici, mamsell! Și d-voastră pofă tiți aici!

FERNANDO. N'avem onoarea de a sta la masă și cu d-voastră, coană poștăriță?

POȘTĂRIȚA. Dacă stau eu, stau toate pe loc. (*Iese*).

FERNANDO. Deci un tète-à-tète.

LUCIA. Cu masa la mijloc, cum îmi place mie.

FERNANDO. V'ați decis să fiți în viitor damă de companie a baronesei?

LUCIA. Trebuie!

FERNANDO. Dar mie-mi pare că v'ar fi ușor să găsiți un bărbat de companie, care ar fi mult mai distractiv decât doamna baroneasă.

LUCIA. Nu asta mă interesează.

FERNANDO. Pe ochii d-voastră?

LUCIA. Domnul meu, observ că sunteți ca toți bărbații!

FERNANDO. Adică?

LUCIA. În privința aceasta foarte arogant. D-voastră, domnii, credeți că sunteți indispensabili; și nu știu, dar totuș am crescut mare fără bărbați.

FERNANDO. Nu mai aveți tată?

LUCIA. Abia-mi mai amintesc că l-am avut. Eram mică, când ne-a părăsit pentru a face o călătorie în America, și corabia lui s'a scufundat, așa se aude.

FERNANDO. Și păreți atât de indiferentă!

LUCIA. Cum aș putea fi? Puțin bine mi-a făcut, și chiar dacă-l iert, că ne-a lăsat — doar ce e pentru om mai presus de libertatea lui — totuș n'aș voi să fiu în locul mamei, care moare de supărare.

FERNANDO. Și sunteți așa fără ajutor, fără apărare?

LUCIA. Ce nevoie e de ele? Averea noastră s'a micșorat zi cu zi, în schimb eu am crescut pe

fiecare zi mai mare; și nu am grije că nu voi putea hrăni pe mama.

FERNANDO. Mă uimește curajul acesta.

LUCIA. O, domnul meu, acesta vine dela sine. Când de atâtea ori te-ai temut de pieire, și mereu te vezi salvat, câștigi încredere!

FERNANDO. Din care nu poți împărtăși nimic și scumpei d-tale mame?

LUCIA. Din nenorocire ea e cea care pierde, nu eu. Eu mulțumesc tatălui meu că mi-a dat viața, căci îmi place viața și trăesc veselă; dar dânsa — care-și pusese toată nădejdea vieții într'însul, care-i jertfise floarea tinereții, iar acum e părăsită, deodată părăsită — trebuie să fie ceva groaznic să te simți părăsită! — Eu încă n'am pierdut nimic; nu pot să vorbesc despre aceasta. Păreți dus pe gânduri?

FERNANDO. Da, draga mea, cine trăește, pierde; (*sculându-se*) dar și câștigă. Și acum Dumnezeu să-ți ție curajul! (*li ia mâna*). M'ai făcut să fiu uimit. O, copila mea, ce fericită — Și eu în lumea aceasta foarte mult am fost — adesea de la speranțe — de la bucurii — Dar totuș totdeauna — Și —

LUCIA. Ce voți să spuneți?

FERNANDO. Toate cele bune! Urările cele mai bune și mai calde pentru fericirea dumitale! (*Iese*).

LUCIA. Curios om! Dar pare a fi bun.

ACTUL II

(STELLA. Un SERVITOR).

STELLA. Du-te dincolo, repede, peste drum. Spune-i că o aștept.

SERVITORUL. A făgăduit că vine 'ndată.

STELLA. Dar vezi că nu vine. Mi-e foarte dragă fata. Du-te! Și să vie numaidecât și mama ei! (SERVITORUL iese)

STELLA. Abia o pot aștepta. Câte dorințe, câte speranțe, până ce-ți vine o haină nouă! Stella! Ești copil. Și pentru ce să nu iubesc? Imi trebuie mult, mult, ca să umplu inima aceasta! — Mult? Biată Stella! Mult? — Altădată, când el te iubiă încă, când el eră încă la sânul tău, privirea lui umplea tot sufletul tău; și — Doamne Dumnezeu! din ceruri! hotărârile tale sunt neînțelese! — Când din sărutările lui îmi întorceam ochii în sus spre tine, când inima mea ardea lipită de a lui și eu sorbiam cu buzele mele sufletul lui cel mare și apoi cu lacrimi de voluptate mă uitam în sus spre tine și din toată inima îți ziceam: Lasă-ne fericiți, Părinte! ne-ai făcut atât de fericiți! — N'a fost voia ta. (Cade o clipă pe gânduri, apoi se reculege repede și-și strânge mâinile la inimă). Nu, Fernando, n'a fost reproș!

(*Vin Mme SOMMER și LUCIA*)

STELLA. Iat-o! Fetiço dragă, de acum ești a mea. — Madame, vă mulțumesc pentru încrederea, cu care predați în mâinile mele odorul d-voastră. Mica încăpățânată, sufletul bun și liber. Ți-am și prins firea, Lucia.

Mme SOMMER. D-voastră simțiți ce vă aduc și vă las.

STELLA (*după o pauză, în care a privit pe Mme Sommer*). Iertați-mă! Mi s'a povestit istoria dumniavoastră, știu că am înaintea mea persoane de familie bună; dar prezența dumniavoastră mă surprinde. Dela cea dintâi privire simt încredere și venerație pentru d-voastră.

Mme SOMMER. Coniță —

STELLA. Nici o vorbă de astea. Gurii mele îi place să mărturisească ceea ce recunoaște inima mea. Mi se spune că nu sunteți tocmai bine; cum vă simțiți? Luați loc!

Mme SOMMER. Nu, coniță! Călătoria aceasta în zile de primăvară, varietatea celor văzute și acest aer curat, binecuvântat, care și mai înainte de atâtea ori a fost plin de puteri noi întăritoare pentru mine, toate acestea au avut un efect atât de bun, atât de binefăcător, încât chiar și amintirea unor bucurii pierdute pentru totdeauna mi-a dat un sentiment plăcut și am văzut în sufletul meu o palidă reflectare a vremilor de aur ale tinereții și iubirii.

STELLA. Da, zilele acelea! Primele zile ale iubirii! — Nu, voi nu v'ați întors în cer, vremuri

de aur! voi tot mai înconjurați orice inimă în clipele când se desface floarea iubirii.

Mme SOMMER (*luându-și mâinile*). Cât de mare! Cât de bună!

STELLA. Fața-ți strălucește ca a unui înger, obrații ți se roșesc!

Mme SOMMER. Ah, și inima mea! Cum se deschide! Cum se umple în fața d-voastră!

STELLA. Ai iubit! O, slavă lui Dumnezeu! O ființă, care mă înțelege! Care mă poate compătimi! Care nu stă cu privirea rece față de durerile mele! Doar noi nu suntem de vină, că suntem așa! — Câte toate n'am făcut! Câte n'am încercat! — Da, la ce bun? — Ea asta o voiă — tocmai asta — și nici lumea întreagă și nici nimic altceva pe lume. — Ah! iubitul e pretutindenea și totul e pentru cel iubit.

Mme SOMMER. In inimă aveți cerul.

STELLA. Până să bag de seamă, iar chipul lui! — Așa se ridică în sus, în cutare societate, și mă căută cu privirea. — Așa veniă în galop colo peste câmp și la portița grădinii mi se aruncă în brațe. — Pe colo l-am văzut plecând cu trăsura, pe colo — ah, și se întorsese, se întorsese pentru cea care-l așteptă. — — Dacă mă amestec cu gândurile mele în vârtejul lumii — și el e acolo! Dacă ședeam în loje și eram sigură că, oriunde ar fi, fie că-l vedeam sau nu, el observă fiecare mișcare a mea și o iubiă, felul cum mă sculam, cum mă așezam! Simțiam că mișcarea penagiului meu îl atrăgea mai mult

decât toți ochii strălucitori dimprejur și că toată muzica nu erà decât melodia cântecului veșnic al inimii lui: «Stella! Stella! Cât de dragă-mi ești!»

LUCIA. Dar se pot iubi doi într'atâta?

STELLA. Mă întrebi, mititico? — Nu-ți pot răspunde. — Dar cu ce vă întrețin! — — Mărunțișuri! Mărunțișuri importante. — Intr'adevăr, omul rămâne copil mare și totuș se simte atât de bine așa. — Tocmai precum se ascund copiii după pestelcuță și strigă: pip! ca să-i caute! — — Cât de plină ne e inima, când, ofensate, ne propunem în gând cu tot dinadinsul să părăsim obiectul iubirii noastre; cu ce caricatură de tărie sufletească călcăm iară înaintea lui! Cum exercităm aceasta în toate chipurile în pieptul nostru! Și cum la urmă la cea dintâiu privire, la cea dintâi strângere de mână, totul plesnește și dispare ca o beșică de săpun!

Mme SOMMER. Ce fericită! Tot mai păstrați încă în inimă tinerețea cu sentimentele ei cele mai curate.

STELLA. O mie de ani de lacrimi și de dureri n'ar fi în stare să compenseze fericirea celor dintâi priviri, a cutremurului, a îngânatului, a apropierii, retragerii — a uitării de sine — cea dintâiu sărutare grăbită, înfocată și prima îmbrățișare cu respirația liniștită. — Madame! vă fură gândurile, scumpa mea! — Unde sunteți?

Mme SOMMER. Bărbați! Bărbați!

STELLA. Ei ne fac fericite și nenorocite! Cu ce presimțiri de fericire ne umplu inimile, ce

sentimente și nădejdi noi, necunoscute, ne umflă sufletul, când patima lor furtunoasă se transmite fiecărui nerv al nostru. De câte ori n'a tremurat și răsunit tot în mine, când el revărsă la sânul meu în lacrimi nestăpânite suferințele unei lumi întregi! Il rugam în numele lui Dumnezeu să se cruțe — să mă cruțe! — În zadar! — Până 'n măduva oaselor îmi ațâța flăcările, care-l sbuciumau. Și astfel fata a ajuns să fie din creștet până 'n talpă numai inimă, numai sentiment. Și oare ce zonă de sub cer e pentru o așa făptură, ca să respire, ca să-și găsească hrana în ea?

Mme SOMMER. Noi credem pe bărbați! În momentele pasiunii ei se înșeală pe sine înșiși — de ce n'am fi înșelate noi?

STELLA. Madame! Chiar îmi vine un gând — Să fim noi una pentru alta, ceea ce ar fi trebuit să ne fie ei! Să rămânem împreună! — Dă-mi mâna! — Din acest moment nu te mai las!

LUCIA. Asta n'are să meargă!

STELLA. De ce, Lucia?

Mme SOMMER. Fiica mea simte —

STELLA. Doar nu vreo binefacere în această propunere! Dă-ți seama, ce bine îmi faci mie, dacă rămâi! O, eu n'am voie să rămân singură! Draga mea, eu am făcut totul, mi-am procurat pasări și căprioare și câini; învăț fetițe să împletească și să croșeteze numai pentru a nu fi singură, numai pentru a vedea ceva ce trăește și crește în afară de mine. Și apoi totuș, dacă am reușit, dacă o zână

bună într'o dimineată senină de primăvară pare a-mi fi ridicat durerea de pe suflet, dacă mă deștept liniștită și sfântul soare strălucește deasupra copacilor mei înfloriți și mă simt harnică, voioasă pentru activitatea zilei — atunci mi-e bine, mă învârtesc câțva timp încoace și încolo, fac și dreg și-mi conduc personalul și în libertatea inimii mele mulțumesc cu glas tare cerului pentru ceasurile fericite.

Mme SOMMER. Da, da, conia, simt și eu aceasta! Hărnicia și binefacerile pentru o inimă nenorocită în iubire sunt un dar al cerului, merit să-i țină locul.

STELLA. Să-i țină locul? Poate să ne despăgubească pentru ea, nu să-i țină locul. Ceva în locul celor pierdute, dar nu chiar cele pierdute. Iubire pierdută! Unde e ceva care să-i țină locul? — O, când cad câteodată pe gânduri și îmi aduc înaintea sufletului visuri plăcute ale trecutului meu și presimt un viitor plin de speranțe și mă plimb astfel în grădină la lumina slabă a lunii, și când apoi deodată mă apucă! mă apucă gândul că sunt singură; și în zadar îmi întind brațele înspre cele patru vânturi și în zadar spun fermecele iubirii cu atâta sete și cu atâta putere, încât îmi pare că ar trebui să atrag și luna jos pe pământ — și eu rămân tot singură și nici o voce nu-mi răspunde din tufiș, iar stelele răspund chinului meu sclipind reci și prietenoase! — Și apoi, deodată mormântul copilului meu la picioarele mele! —

Mme SOMMER. Ați avut un copil?

STELLA. Da, scumpa mea! Doamne Dumnezeule, și fericirea aceasta mi-o dăduseși doar ca s'o gust, pentru a-mi pregăti un pahar amar pentru toată viața. — Când la o plimbare îmi aleargă înaintea desculț un copil de țăran și cu ochi mari nevinovați îmi sărută mâna, mă taie până 'n inimă! Tot atât de mare, ar fi și Mina mea! gândesc eu. Și ridic copilul în sus, cu dragoste și sfioasă, și-l sărut de o sută de ori; inima-mi e frântă, lacrimile mă podidesc și fug!

LUCIA. In schimb aveți și multe supărări mai puțin.

STELLA (*zâmbește și o bate pe umeri*). Dar oare, cum de mai pot simți! Cum de nu m'au omorât clipele cele grozave! — Zăceă înaintea mea! Bobocel rupt! Și eu stăteam — împietrită până 'n fundul inimii — fără durere — fără conștiință — — stăteam! — Atunci dădaca luă copilul în brațe, îl strânse la piept și strigă deodată: trăește! — Mă repezii la ea — o luai pe după gât, picurând mii de lacrimi pe copil — la picioarele ei. — Ah, și ea se înșelase. El zăceă acolo mort și eu lângă el în desnădejde furibundă, neputincioasă. (*Se aruncă într'un fotoliu*).

Mme SOMMER. Abateți-vă gândul dela aceste scene triste.

STELLA. Nu! Mi-e foarte bine că inima iarăș se poate deschide și că pot să descarc tot ce mă apasă! — Ba încă dacă voi începe odată să vă istorisesc despre el, care mi-a fost totul! — Care —

dar să-i vedeți portretul! — portretul lui! — O, mie totdeauna mi se pare că făptura omului este cel mai bun text pentru tot ce se poate simți sau spune despre el.

LUCIA. Sunt curioasă.

STELLA (*deschide iatacul și le conduce înăuntru*).

Iată, dragile mele, aici!

Mme SOMMER. Doamne Dumnezeule!

STELLA. Așa! — Așa! — Și totuș nici a mii parte din ce a fost. Fruntea aceasta, ochii aceștia negri, bucelele acestea castanii, seriozitatea aceasta — Dar vai, n'a putut exprima iubirea, bunătatea, când i se revărsa sufletul! — Inima mea, asta numai tu o simți!

LUCIA. Madame, sunt uimită!

STELLA. E un bărbat!

LUCIA. Trebuie să vă spun, azi am luat masa peste drum în hanul poștei cu un ofițer care-i ca domnul acesta. — O, este el! Mă prind pe viața mea.

STELLA. Astăzi? Te înșeli! Mă înșeli!

LUCIA. Astăzi! Doar acela eră mai în vârstă, mai ars de soare. El este! El este!

STELLA (*sună*). Lucia, îmi stă inima 'n loc! Mă duc peste drum!

LUCIA. Poate nu se cade.

STELLA. Nu se cade? O, inima! —

(*SERVITORUL vine*).

STELLA. Wilhelm, repede peste drum la poștă, repede! Acolo e un ofițer — acela se zice că e —

acela este — Lucia, spune-i — să poftească încoace.

LUCIA. Ai cunoscut pe boierul?

SERVITORUL. Ca pe mine însumi.

LUCIA. Atunci dă fuga la poștă; e un ofițer acolo, care-i seamănă peste măsură. Vezi dacă mă înșel. Jur că-i el.

STELLA. Spune-i să vie, să vie! Repede! Repede! — De-aș fi trecută și peste asta! — De l-aș avea în aceste, în — Te înșeli! Nu-i cu puțință. — Lăsați-mă, dragile mele! Lăsați-mă singură! (*Se închide în iatac*).

LUCIA. Ce-ți este, mamă? Cât de palidă ești!

Mme SOMMER. Asta-i cea din urmă zi a vieții mele! Asta nu o mai poate duce inima mea! Toate, toate deodată!

LUCIA. Doamne Dumnezeule!

Mme SOMMER. Soțul meu — portretul — cel așteptat — cel iubit! — Acesta-i soțul meu! — E tatăl tău!

LUCIA. Mamă! Buna mea mamă!

Mme SOMMER. Și el e aici! Și are să cadă în brațele ei, peste câteva minute! — Și noi? — Lucia, trebuie să plecăm!

LUCIA. Oriunde voești.

Mme SOMMER. Indată!

LUCIA. Haidem în grădină. Am să mă duc la poștă. Numai să nu fi plecat diligența, că în liniște, fără rămas bun putem — pe când ea, beată de fericire —

Mme SOMMER. Imbrățișându-l cu toată voluptatea revederii — pe el! Și eu în momentul, când îl regăsesc — pe veci, pe veci! —

(*FERNANDO, SERVITORUL vin*).

SERVITORUL. Aici! Nu-i mai cunoașteți iatacul? Conița și-a ieșit din fire! Ah, bine că sunteți iară aici!

(*FERNANDO trece fără să le ia în seamă*).

Mme SOMMER. El e! El e! — Sunt pierdută!

ACTUL III

(STELLA intrând voioasă cu FERNANDO).

STELLA (căt-re pereți). El e aici iară! Il vedeți? E aici iară! (Se duce înaintea unui tablou al Venerei). Il vezi, divină Venus? E aici iară! De câte ori proasta de mine n'am alergat în sus și în jos, aici, și n'am plâns, nu m'am jelit înaintea ta. E aici iară! Nu-mi vine să cred ochilor. Divino! Te-am văzut de atâtea ori și el nu erà aci. — Acum tu ești aci și el e aci. — Dragul meu! Dragul meu! — Multă vreme ai fost dus! — Dar ești aici! (Imbrățișându-l de gât) Ești aici! Nu voiu să simt nimic, să aud nimic, să știu nimic, decât că ești aici!

FERNANDO. Stella! Stella mea! (Imbrățișând-o.)
Dumnezeule din cer, iară-mi dai lacrimile!

STELLA. Odorul meu!

FERNANDO. Stella! Lasă-mă să sorb din nou suflarea ta dragă, suflarea ta, față de care tot aerul cerului îmi erà gol și lipsit de putere.

STELLA. Scumpul meu! — —

FERNANDO. Din bogăția inimii tale suflă iubire nouă, fericire nouă a vieții în acest piept secătuit, bătut de furtuni, distrus! (O sărută lung).

STELLA. Bunul meu! —

FERNANDO. Inviorare! Răcoreală! — Aici, unde respiri tu, totul plutește în vieață mulțumită, tânără. Iubirea și credința statornică ar încătușa aici și pe un vagabond împietrit la inimă.

STELLA. Ești în extaz!

FERNANDO. Tu nu simți ce e roua cerească pentru cel însetat, care se întoarce la sânul tău din nisipul pustiu al lumii.

STELLA. Și fericirea celui sărac, Fernando? De a-și strânge din nou la piept singurul său mie-lușel rătăcit, pierdut?

FERNANDO (*la picioarele ei*). Stella!

STELLA. Sus, odorul meu, scoală! Nu te pot vedeà în genunchi.

FERNANDO. Lasă! Doar totdeauna sunt în genunchi înaintea ta; doar inima mea totdeauna se pleacă înaintea ta, iubire și bunătate fără de margini!

STELLA. Te am iară! Nu mă mai recunosc, nu mă mai înțeleg! În fond, ce are a face?

FERNANDO. Mă simt ca în primele clipe ale bucuriilor noastre. Te am în brațe, sug de pe buzele tale siguranța iubirii tale și ameteșc și mă întreb uimit de sunt treaz sau visez.

STELLA. Ei bine, Fernando, după cum simt, nu te-ai făcut mai cuminte.

FERNANDO. Doamne păzește! — Dar aceste momente de fericire în brațele tale mă fac iară bun, iarăș cucernic. — Pot să mă rog lui Dumnezeu, Stella; căci sunt fericit.

STELLA. Nu te pedepsească Dumnezeu că ești om așa de nelegiuit și așa de bun. — Nu te pedepsească Dumnezeu, care te-a făcut așa — atât de fluturatic și așa de credincios! — Doar când aud sunetul vocii tale, iară îmi vine să cred, că acesta-i Fernando, care nu a iubit nimic pe lume decât pe mine!

FERNANDO. Și mie, când pătrund în ochii tăi dulci albaștri și mă pierd cercetând acolo, îmi vine să cred, că în tot timpul lipsei mele de aici n'a sălășluit acolo alt chip decât al meu.

STELLA. Nu greșești.

FERNANDO. Nu?

STELLA. Ți-aș mărturisi-o! — Nu ți-am mărturisit în primele zile ale iubirii mele depline toate micile pasiuni, care mi-au mișcat vreodată inima? Și prin aceasta nu ți-am fost și mai dragă?

FERNANDO. Inger ce ești!

STELLA. Ce te uiți așa la mine? Nu-i așa, am mai îmbătrânit? Nu-i așa, suferința a șters floarea de pe obrajii mei?

FERNANDO. Trandafirule! Floricica mea dulce! Stella! — Ce dai din cap?

STELLA. Cum vă putem iubi astfel! — Cum nu vă punem la socoteală supărarea, pe care ne-o pricinuiți!

FERNANDO (*desmierdându-i părul*). Ți-or fi ieșit peri albi din cauza aceasta? — Norocul tău că și așa părul ți-e atât de blond. — Dar de căzut pare că nu ți-a căzut. (*li scoate pieptenele din păr, care-i cade bogat peste umeri*).

STELLA. Intrecutule!

FERNANDO (*înfăsurându-și brațele în păr*) Rinaldo iarăși în lanțurile vechi!

SERVITORUL (*intră*) Coniță!

STELLA. Ce vrei? Ai o față necăjită, rece; știi că asemenea fețe sunt moartea mea, când sunt veselă.

SERVITORUL. Și totuși, coniță. — Cele două străine voesc să plece.

STELLA. Să plece? Ah!

SERVITORUL. Cum vă spun. Văzui pe fiică ducându-se la poștă, venind iară, vorbind cu maică-sa; atunci m'am dus și m'am informat peste drum; mi s'a spus, că au comandat trăsură specială, fiindcă diligența la vale a plecat. Le-am vorbit; doamna m'a rugat cu lacrimi în ochi să le duc în taină hainele peste drum și să comunic conitei mii de urări de fericire, dar nu pot rămâne.

FERNANDO. E doamna, care a sosit azi cu fiica sa?

STELLA. Voiam să iau pe fată în serviciul meu și să opresc și pe mamă. — O, de ce-mi fac încurcătura aceasta, Fernando!

FERNANDO. Dar ce-or fi având?

STELLA. Știe Dumnezeu! Nu pot, nu vreau să știu nimic. N'aș voi să le pierd. — Doar pe tine te am, Fernando! — M'aș prăpădi în momentele acestea! Vorbește-le, Fernando! — — Chiar acum, acum! — Chiamă pe doamna aici, Wilhelm! (*SERVITORUL iese*). Vorbește-i; are să se bucure de toată

libertatea. — Fernando, mă duc în boschet! Vino și tu! Vino și tu! — Voi, privighetorilor, să-l primiți!

FERNANDO. Iubita mea iubită!

STELLA (*imbrățișându-l lung*). Dar vii curând?

FERNANDO. Indată! Indată! (*STELLA iese*).

FERNANDO (*singur*). Inger ceresc! Cum în prezența ei totul se înseninează, totul devine liber! — Fernando, te mai recunoști? Tot ce strâmtoră pieptul acesta s'a dus; orice grijă, orice amintire temătoare, tot ce a fost — și ce va fi! — Iară veniți? — Și totuș, când te privesc, când te țin de mână, Stella! Totul fuge, orice altă icoană se stinge în sufletul meu.

(*VECHILUL vine*)

VECHILUL (*sărutându-i mâinile*). Ați venit iară?

FERNANDO (*retrăgându-și mâna*). Iată-mă.

VECHILUL. Lăsați-mă! Lăsați-mă! O, cenașule —

FERNANDO. Ești fericit?

VECHILUL. Nevasta-mi trăește, am doi copii — Și d-voastră ați venit iară.

FERNANDO. Cum a mers gospodăria?

VECHILUL. Așă că îndată pot să dau seama. — O să vă mirați, câte îmbunătățiri am adus moșiei. — Dar permiteți-mi să vă întreb, cum v'a mers d-voastră.

FERNANDO. Taci! — Să-ți spun totul? O meriți, vechiu complice al nebuniilor mele.

VECHILUL. Slavă să fie lui Dumnezeu că n'ați fost căpitanul vr'unei bande de țigani, o vorbă

a d-voastră mi-ar fi fost deajuns ca să pun foc și să ucid.

FERNANDO. Ai să auzi totul!

VECHILUL. Soția d-voastră? Fiica d-voastră?

FERNANDO. Nu le-am găsit. N'am îndrăznit să intru eu însumi în oraș; însă din informațiuni sigure știu că s'a încrezut într'un negustor, un prieten fals, care i-a smomit capitalul lăsat de mine promițându-i procente mai mari și a înșelat-o. Sub pretext că se duce la țară a plecat din partea locului și i s'a pierdut urma și probabil duce o vieță necăjită cu ajutorul lucrului mâinilor ei și ale fiicei sale. Știi că aveà destul curaj și caracter pentru a întreprinde așa ceva.

VECHILUL. Și acum iar sunteți aici! Să vă iertăm, că ați lipsit atâta vreme.

FERNANDO. Am cutreerat multă lume.

VECHILUL. Dacă nu m'aș simți atât de bine acasă cu nevasta și cei doi copii, v'aș invidià pentru drumul, pe care l-ați încercat iară prin lume. Dar acum ne rămâneți aici?

FERNANDO. Dacă o vrea Dumnezeu!

VECHILUL. La urma urmii tot nu există altceva și nimic mai bun.

FERNANDO. Da, dacă omul ar puteà uità timpurile vechi!

VECHILUL. Care pe lângă multe bucurii ne-au adus și multe nevoi. Mi-aduc încă bine aminte de toate: cum am găsit pe Cecilia atât de amabilă, cum ne-am vârit în sufletul ei și cum n'am știut

cum să ne scăpăm mai de grabă de libertatea tineretii noastre.

FERNANDO. Totuș au fost vremuri frumoase, fericite.

VECHILUL. Cum Cecilia ne-a făcut o fiică vioaie, sprintenă, dar în acelaș timp a pierdut câte ceva din voioșia, din farmecul său.

FERNANDO. Scutește-mă de această biografie.

VECHILUL. Cum ne-am dat ochii roată ici și colo și colo și dincolo, cum în sfârșit am dat peste acest înger, cum nu mai eră vorbă de venit și dus, ci a trebuit să ne hotărîm să nenorocim fie pe aceasta, fie pe cealaltă; cum în fine am găsit atât de comod să vindem moșiile, fiindcă tocmai se ivia ocazie și cum cu unele pierderi am șters-o, am furat pe acest înger și am surghiunit aici pe copila frumoasă, care nici pe sine nu se cunoștea, nici lumea.

FERNANDO. Se pare că ești încă tot atât de didactic și de vorbăreț, cum erai de când te știu.

VECHILUL. N'am avut prilej să învăț câte ceva? N'am fost eu confidentul d-voastră, când, nu știu din dorul curat de a vă regăsi soția și fiica, sau totodată și dintr'o neliniște tainică, ați fost cuprins de dorul de ducă, și cum a trebuit să vă ajut din mai multe privințe —

FERNANDO. Atât pentru astăzi.

VECHILUL. Doar să rămâneți și toate-s bune.

(Iese).

SERVITORUL (vine). Madame Sommer!

FERNANDO. Poftește-o încoace. (*SERVITORUL iese*).

FERNANDO (*singur*). Femeia aceasta mă face melancolic. Cum nu poate fi nimic întreg, nimic curat pe lumea aceasta! Femeia aceasta! — Curajul fiicei ei m'a distrus; ce va face durerea ei?

(*MADAME SOMMER apare*)

FERNANDO (*aparte*). Doamne Dumnezeu, și și făptura ei trebuie să-mi aducă aminte de vina mea! Inimă! Inimă! Dacă așa ți-e dat să simți și să lucrezi, de ce nu ai și puterea de a-ți iertă cele întâmplate? — O umbră a staturii soției mele! — O, unde nu o văd eu! (*Tare*). Madame!

Mme SOMMER. Ce porunciți, domnul meu?

FERNANDO. Aș dori să rămâneți ca damă de companie pentru Stella a mea și pentru mine. Luați loc!

Mme SOMMER. Prezența celui nenorocit e povară pentru cel fericit! Și vai! Cel fericit și mai mult pentru cel nenorocit!

FERNANDO. Nu vă pricep. Se poate să fi înțeles d-voastră greșit pe Stella? Pe ea, care-i numai iubire, numai divinitate?

Mme SOMMER. Domnul meu! Am dorit să plec în taină. Lăsați-mă! — Trebuie să plec. Credeți-mă, am motive! Dar vă rog, lăsați-mă!

FERNANDO (*aparte*). Ce voce! Ce statură! (*Tare*). Madame! (*Iși întoarce fața*). — Doamne, e soția mea! (*Tare*). Scuzați-mă! (*Iese în grabă*).

Mme SOMMER (*singură*). Mă recunoaște! Iți mulțumesc, Doamne, că în aceste clipe ai dat atâta

tărie inimii mele! — Sunt eu? Cea frântă! Cea zdrobită! Care în ceasul însemnat este atât de liniștită, atât de curajoasă. Prea Bunule vecinic purtător de grijă, tu nu-i iei inimii noastre nimic fără să i-l păstrezi până în ceasul când are cea mai mare nevoie de el.

(*FERNANDO se întoarce*)

FERNANDO (*aparte*). Oare să mă cunoască? — (*Tare*). Vă rog, madame, vă conjur, deschideți-mi inima d-voastră!

Mme SOMMER. Ar trebui să vă istorisesc soarta mea; și cum să găsiți dispoziție sufletească pentru plâns și jale într'o zi, când vi s'au redat toate bucuriile vieții, când ați redat toate bucuriile vieții celei mai vrednice ființe de femeie! Nu, domnul meu! Dați-mi voie să plec!

FERNANDO. Vă rog!

Mme SOMMER. Cât de mult mi-ar plăcea să vă scutesc, să fiu scutită! Amintirea celor dintâi zile fericite ale vieții mele îmi produce dureri mortale.

FERNANDO. N'ați fost totdeauna nefericită?

Mme SOMMER. Altfel n'aș fi astăzi în gradul acesta. (*După o pauză, cu pieptul ușurat*). Zilele tinereții mele au fost ușoare și vesele. Nu știu ce legă pe bărbați de mine; dar în număr mare căutau să-mi placă. Pentru puțini simțiam prietenie, înclinare; dar nu eră nici unul, cu care aș fi crezut să-mi pot petrece viața. Și astfel trecură zilele fericite ale dis-tracțiilor trandafirii, când o zi dă mâna prietenește

celeilalte. Și totuș îmi lipsia ceva. — Când mă uitam mai adânc în viață și aveam presimțirea tuturor durerilor și bucuriilor, care așteaptă pe om, atunci îmi doriaam un soț, a cărui mână să mă însoțească prin lume, care în schimbul iubirii, pe care i-o putea aduce ca prinos inima mea fragedă, la bătrânețe mi-ar fi devenit prietin, apărător în locul părinților mei părăsiți de mine de hatârul lui.

FERNANDO. Și apoi?

Mme SOMMER. Ah! Văzui pe acest bărbat! Il văzui pe el, asupra căruia din primele zile ale cunoștinței noastre mi-am concentrat toate speranțele! Vioiciunea spiritului său părea a fi unită cu o inimă atât de credincioasă, încât a mea curând i s'a deschis, încât i-am dat prietenia mea și, vai, cât de curând după aceea și iubirea mea. Dumnezeu din cer, când capul i se odihniă la sânul meu, cum părea el a-ți mulțumi pentru locul, pe care i-l pregătiseși în brațele mele! Cum se refugiă din vârtejul afacerilor și distracțiilor mereu la mine! Și cum mă întăriam și eu în orele de turburare la pieptul lui!

FERNANDO. Ce a putut strică această legătură de iubire?

Mme SOMMER. Nimic nu-i trainic — Ah! El m'a iubit, m'a iubit tot atât de sigur, cum l-am iubit și eu. Eră o vreme, când nu cunoștea nimic, nu știa nimic, decât să mă vadă fericită, să mă facă fericită. Eră, vai! vremea cea mai ușoară a vieții, erau cei dintâi ani ai unei uniri, în care puțintică

supărare, puțintică plictiseală câteodată, mai mult ne chinuesc decât că ar fi într'adevăr rele. Ah, m'a însoțit pe drumul cel suportabil, pentru a mă lăsa singură în pustietatea deșartă și îngrozitoare.

FERNANDO (*tot mai încurcat*). Și cum? Ideile lui, inima lui!

Mme SOMMER. Putem noi ști, ce bate în pieptul bărbaților? — Eu n'am observat, că încetul cu încetul i-am devenit așa — cum să zic — nu mai indiferentă! asta nu pot s'o spun. M'a iubit totdeauna, totdeauna! Dar lui îi trebuia mai mult decât iubirea mea. Trebuia să împart cu dorințele lui, poate cu o rivală; eu nu i-am ascuns reproșurile mele și la urmă —

FERNANDO. A fost în stare? —

Mme SOMMER. M'a părăsit. Sentimentul nenorocirii mele nu are nume! Toate nădejdele mele sdrobite în acea clipă! În clipa, în care gândiam să culeg roadele floarei jertfite — părăsită! — părăsită! — Tot ce susține inima omenească: iubirea, încrederea, onoarea, starea socială, averea care crește zilnic, perspectiva unor urmași numeroși și bine înzestrați, toate s'au năruit înaintea mea, iar eu — și nenorocitul zălog rămas al iubirii noastre — După dureri furioase a urmat o mâhnire moartă, și inima mea, care nu mai putea plânge și eră pătrunsă de desnădejde căzû istovită. Nenorocirile cari au apucat averea unei biete ființe părăsite nici nu le-am luat în seamă, nici nu le-am simțit, până ce în fine —

FERNANDO. E vinovat!

Mme SOMMER (cu durere stăpânită). Nu e! — Com-pătinesc pe bărbatul, care se leagă cu totul de o fată.

FERNANDO. Madame!

Mme SOMMER (cu ironie ușoară, ca să-și ascundă emoția). Nu, de sigur nu! Eu îl consider ca prizonier. Și ei doar totdeauna spun că e așa. El e atras din lumea lui în a noastră, cu care în fond nu are nimic comun. Se înșeală câțva timp și vai de noi, când i se deschid ochii! — Ba eu la sfârșit nu puteam să-i fiu nimic altceva decât o gospodină vrednică, care, ce-i drept, eram legată de el prin năzuința cea mai tare de a-i fi plăcută, de a-i purta de grijă, care-mi devotam binelui familiei și copilei toate zilele și care firește trebuia să mă ocup de atâtea mărunțișuri, încât inima și capul adesea îmi erau zăpăcite, încât so-cietatea mea nu mai eră distractivă, încât el cu spiritul său vioiu cu necesitate trebuia să găsească că tovarășia mea e lipsită de interes. El nu e vinovat!

FERNANDO (la picioarele ei). Ba sunt!

Mme SOMMER (cu șiroaie de lacrimi, îmbrățișându-l). Al meu! —

FERNANDO. Cecilia! — Soția mea! —

CECILIA (întorcându-și fața). Nu al meu. — Tu mă părăsești, inima mea! — (Îmbrățișându-l iară). Fer-nando! — Oricine ai fi — lasă lacrimile acestea ale unei nenorocite să curgă la pieptul tău. — Susține-mă în această clipă și apoi părăsește-mă pentru veci! — Nu e soția ta! — Nu mă alungă dela tine! —

FERNANDO. Doamne! — Cecilia, lacrimile tale pe obrazul meu — tremurul inimii tale lângă a mea! Cruță-mă! Cruță-mă! —

CECILIA. Eu nu voiu nimic, Fernando! — Nu-mai o clipă! — Nu refuză inimii mele această revărsare, are să scape, să se întărească! Ai să scapi de mine —

FERNANDO. Mai de grabă să mi se rupă firul vieții, decât să te las!

CECILIA. Te voiu revedea, dar nu pe acest pământ! Ești al alteia, căreia nu i te pot răpi — — Deschide-mi, deschide-mi cerul! O privire în depărtările acelea fericite, în rămânerea aceea din vecinicie. — Singură, singură aceasta e mângâiere în momentul acesta cumplit.

FERNANDO (*o ia de mână, o privește, o îmbrățișează*). Nimic, nimic pe lume nu mă va mai despărți de tine. Te-am regăsit.

CECILIA. Ai regăsit, ceace n'ai căutat!

FERNANDO. Lasă! Lasă! — Da, te-am căutat; pe tine, cea părăsită de mine, cea scumpă mie! Nici chiar în brațele îngerului de aici nu găsiam liniște, nu găsiam bucurii; totul îmi aducea aminte de tine, de fiica ta, de Lucia a mea. Cerule prea bun! — Câtă bucurie! — Ființa aceea vrednică de iubire să fie fiica mea? — — Te-am căutat pretutindenea. De trei ani cutreer lumea. In locul, unde am trăit, am găsit, vai! locuința noastră schimbată, în mâini străine, și povestea tristă a pierderii averii tale. Re-tragerea ta de acolo mi-a rupt inima; n'am putut

găsi nici o urmă a ta, și sătul de mine însumi și de vieață am îmbrăcat hainele acestea, m'am vârat în serviciu străin, am ajutat să se înăbușe libertatea muribundă a nobililor Corsicani; și acum mă vezi aici, după o rătăcire lungă și minunată iară la pieptul tău, scumpa mea, buna mea soție!

(LUCIA vine)

FERNANDO. O, fiica mea!

LUCIA. Dragul și bunul meu tată! Dacă ești iară tatăl meu!

FERNANDO. Totdeauna și în veci!

CECILIA. Și Stella? —

FERNANDO. Aici e chestie de iuțeală. Nefericita! Oare, Lucia, de ce, de ce nu ne-am putut recunoaște azi dimineată? — Inima-mi bătù; tu știi, cât de mișcat m'am despărțit de tine! De ce? De ce? — Am fi rămas scutiți de toate acestea! — Dar să plecăm. Am să-i spun că voi persistați în hotărîrea de a vă îndepărta, nu voiți să o supărați cu luarea de rămas bun, că voiți să plecați. Și tu, Lucia, repede peste drum și pune să înhame la o trăsură cu trei locuri. Servitorul să așeze lucrurile mele lângă ale voastre. — Mai rămâi aici, scumpa, buna mea soție! Și tu, fiica mea, când totul va fi comandat, treci încoace; și rămâneți în sala din grădină, așteptați-mă. Am să mă desfac eu de dânsa, am să-i spun că vă însoțesc peste drum, că port de grijă, ca să plecați bine și vă plătesc la poștă drumul. — Biet suflet bun, te înșel cu bună-tatea ta! — Să plecăm! —

CECILIA. Să plecăm? — Numai o vorbă chibzuită!

FERNANDO. Haideți! Las' acum! — Da, scumpele mele, să plecăm! (CECILIA și LUCIA ies).

FERNANDO (*singur*). Să plecăm? — — Unde? Incotro? — O înțepătură de pumnal ar deschide drumul tuturor durerilor acestora și m'ar arunca într'o nesimțire mohorită, pentru care acum ași da totul! — Aci ai ajuns, ticălosule? Adă-ți aminte de zilele de fericire deplină, când tare și mulțumit cu puțin te găsiai față de un sărman, care voiă să lapede povara vieții; cum te simțiai în zilele acelea fericite, și acum! — Da, da, cei fericiți! cei fericiți! — Cu un ceas mai de vreme această descoperire, și aș fi la adăpost; n'aș fi revăzut-o, nici dânsa pe mine; mi-aș fi putut zice, până aș fi crezut-o, că în cei patru ani m'a uitat, și-a vindecat rana. Dar acum? Cum să apar înaintea ei, ce să-i spun? — O, vina mea, vina mă apasă greu în clipele acestea! — Părăsite, amândouă ființele acestea dragi! Și eu, în momentul regăsirii lor, părăsit de mine însumi! Ticălos! O, pieptul meu!

ACTUL IV

SIHĂSTRIE ÎN GRĂDINA STELEI

(*STELLA* singură).

Inflorești frumos, mai frumos decât alte dăți, dragul, dragul meu loc al păcii veșnice, pe care o nădăjduesc. — Dar nu mă mai atragi — mi-e groază de tine — pământ rece răsfirat, mi-e groază de tine — — Ah, de câte ori, în ceasuri de fantazie aprinsă, mi-am învelit pierdută capul și pieptul în mantia morții, și am stat calmă lângă adâncimea ta și m'am scoborât în jos și mi-am ascuns inima plină de chinuri sub acoperișul tău viu. Pe atunci tu, descompunere, aveai să sugi ca un copil din pieptul acesta peste măsură de plin, care tindea spre tine până la istovirea lui, și să disolvi întreaga mea existență într'un vis binefăcător — Și acum! — Soare ceresc, îți trimiți razele încoace — e atâta lumină și așa de deschis în jurul meu, și eu mă bucur de aceasta! — El e iară aici! — Și dintr'un singur semn toată creațiunea stă plină de viață în jurul meu — și eu sunt numai vieță — — și vieță nouă, mai caldă, mai aprinsă voiu să sorb de pe buzele lui! — Să sălășluiesc la el — lângă el — cu el în putere statornică! — Fernando! — Vine!

Ascultă! — Nu, încă nu! — — Aici să mă găsească, aici, lângă altarul meu de gazon, sub ramurile mele de trandafiri! Acești boboci de flori am să-i rup pentru el — — Aici! Aici! — Și apoi îl duc în acest boschet. Bine, bine a fost, că, oricât de mic e, totuș l-am aranjat pentru doi. — Aici îmi stăteà alte dăți cartea, hârtia și cerneala. — La o parte carte! și mapă și călimară! — De ar veni numai! — Indată părăsită! — Dar oare-l am iară? — E aici? —

(*FERNANDO vine*).

STELLA. Dar unde ai întârziat, scumpul meu? Unde ești? De mult, de mult sunt singură! (*Fricoasă*). Ce-ți e?

FERNANDO. Femeile acelea m'au indispus! — Cea bătrână e o doamnă de treabă; însă nu vrea să rămână, nu vrea să spună motive, vrea să plece. Lasă-le, Stella.

STELLA. Dacă nu se lasă înduplecată, n'am s'o țin contra voinței ei. — Și apoi, Fernando, eu am nevoie de societate—și acum—(*de gâtul lui*). acum, Fernando, te am doar pe tine!

FERNANDO. Liniștește-te!

STELLA. Lasă-mă să plâng! Aș vrea să fie seară! Încă și acum tremură toată carnea de pe mine! — Bucurie! — Totul pe neașteptate, deodată! Pe tine, Fernando! Și deabià! deabià! Au să mă coste vieța toate acestea!

FERNANDO (*aparte*). Mizerabil ce sunt! S'o părăsesc pe ea? (*Tare*). Lasă-mă, Stella!

STELLA. E glasul tău, glasul tău plin de iubire ! — Stella ! Stella ! — Știi, cât de mult mi-a plăcut să te aud pronunțând acest cuvânt : Stella ! Nimeni nu-l pronunță ca tine. Cu tot sufletul iubirii în sunet ! — Cât de vie îmi e încă amintirea zilei, în care te-am auzit pentru prima oară pronunțându-l, când a început întreaga mea fericire în tine !

FERNANDO. Fericire ?

STELLA. Imi pare că începi să socotești ; socotești ceasurile mâhnite, pe cari mi le-am făcut din cauza ta. Las'o, Fernando, las'o ! — O, din clipa, când te-am văzut pentru prima dată, cum s'au schimbat toate în sufletul meu ! Mai știi după amiaza aceea în grădină, la unchiul ? Cum ai intrat la noi ? Noi se-deam sub castanii cei mari în dosul pavilionului ! —

FERNANDO (*Aparte*). Are să-mi frângă inima ! (*Tare*). O mai știi, Stella !

STELLA. Cum te-ai apropiat de noi ? Nu știu, dacă ai observat, că din primul moment ai fixat atenția mea ? Eu cel puțin în curând am observat, că ochii tăi mă căutau. Ah, Fernando ! Unchiul aduse de-ale muzicii ; tu ți-ai luat vioara și cum cântai, ochii mei stăteau ațintiți fără grije asupra ta ; cercetam fiecare trăsătură în fața ta și — într'o pauză neprevăzută tu ai ridicat ochii — asupra mea ! Și ei întâlniră pe ai mei ! Cum am roșit, cum am întors privirea ! Tu ai observat-o, Fernando ; căci din acel moment am simțit bine, că te uitai adesea pe deasupra notelor, adesea pierdeai măsura tocmai la vreme nepotrivită, încât unchiul își scotea

sufletul bătând tactul. Fiecare trăsătură greșită din arcuș îmi treceă prin inimă, Fernando. — A fost confuziunea cea mai dulce, pe care am simțit-o în viața mea. Pentru tot aurul din lume n'aș fi fost în stare să mă uit din nou drept în fața ta. M'am răcorit plecând —

FERNANDO. Până în cele mai mici amănunte! (*aparte*). Nenorocită memorie.

STELLA. Adesea mă minunez eu însămi: cum te iubesc, cum în orice moment lângă tine uit cu totul de mine! Și totuș le am pe toate prezente încă, atât de vii, par'c'ar fi astăzi! Da, de câte ori mi le-am povestit și mie, de câte ori, Fernando! — Cum m'ați căutat, cum tu, de mână cu prietena mea, cu care făcuseși cunoștință mai înainte, ai trecut prin boschet și ea a strigat: Stella! — Și tu ai strigat: Stella! Stella! — Abia te auzisem vorbind și ți-am recunoscut vocea; și cum ați dat peste mine și m'ai luat de mână! Cine a fost mai încurcat, eu sau tu? Unul a ajutat pe celălalt — și din acel moment — Buna mea Sara mi-a și spus-o, chiar din seara aceea — Toate s'au nimerit așa. — Și ce fericire în brațele tale. O, dacă Sara ar putea vedea bucuriile mele. Eră o ființă bună; a plâns mult pentru mine, când eram atât de bolnavă, bolnavă de iubire. Cu plăcere aș fi luat-o cu mine, când pentru tine am părăsit totul.

FERNANDO. Am părăsit totul!

STELLA. Te surprinde atâta? Dar oare nu-i adevărat? Am părăsit totul! Ori poți lua o vorbă

ca aceasta din gura Stellei drept imputare? Pentru tine încă nici pe departe nu am făcut destul.

FERNANDO. Firește! Pe unchiul tău, care te iubiă ca un părinte, care te purtă în palme, a cărui voie eră voia ta, asta n'a fost mult? Avera, moșiile, cari toate erau ale tale, ar fi ajuns ale tale, asta n'a fost nimic? Locul, unde trăiseși și te bucuraseși de mică — prietenele tale de joc —

STELLA. Și toate acestea fără tine, Fernando? Ce mi-au fost ele față de iubirea ta? Dar atunci, când aceasta a răsărit în inima mea, abia atunci am prins rădăcini pe lume. — Deși trebuie să-ți mărturisesc, de multe ori m'am gândit în ceasuri de singurătate: de ce nu m'am putut bucură de toate acestea împreună cu el? De ce a trebuit să fugim? De ce să nu fi rămas în posesiunea tuturor acelora? Oare unchiul i-ar fi refuzat mâna mea? — Nu! — Și de ce să fugim? — O, am găsit și pentru tine scuze destule! Pentru tine! Aci n'am dus lipsă niciodată! Și de ar fi capriciu, îmi zisei — cum voi de fapt aveți o mulțime de gărgăuni — de ar fi capriciu de a aveà fata numai pentru sine în taină ca pradă! — Și de ar fi mândrie, de a aveà fata așa singură, fără nimic pe deasupra. Iți poți închipui că mândria mea nu eră cu puțin interesată de a-și face plausibilă ipoteza cea mai bună și așa ai reușit cu bine.

FERNANDO. Mă prăpădesc!

(ANICA vine)

ANICA. Iertați-mă, coniță! De ce întârziati,

domnule căpitan? Totul e împachetat și acum lipsiți d-voastră! Domnișoara atâta a alergat încioace și încolo, atâta a tot poruncit, încât nu mai erà de suportat; și acum d-voastră întârziati!

STELLA. Du-te, Fernando, condu-le până la poștă; plătește-le taxa, dar vino îndată înapoi.

ANICA. D-voastră nu mergeți cu ele? Domnișoara a comandat o trăsură cu trei locuri și servitorul d-voastră a așezat bagajele!

STELLA. Fernando, asta nu-i adevărat!

FERNANDO. Ce știe copila aceasta?

ANICA. Ce știi? Firește că-i ciudat, că d-voastră, domnule căpitan, voiți să plecați cu dama aceea, de la conița noastră, de când la masă a făcut cunoștință cu d-voastră. De sigur a fost o despărțire duioasă, când ridicându-vă dela masă i-ați strâns mâna?

STELLA (*perplexă*). Fernando.

FERNANDO. E copil.

ANICA. Nu credeți, coniță! Totul e așezat în trăsură, domnul pleacă cu ele.

FERNANDO. Unde? Incotro?

STELLA. Du-te, Anico! (*ANICA iese*). Smulge-mă din această încurcătură cumplită! Nu mă tem de nimic, și totuș flecăriia aceasta de copil mă 'nspăimântă! — Ești mișcat, Fernando! — Eu sunt Stella a ta!

FERNANDO (*își întoarce fața și o ia de mână*). Tu ești Stella a mea!

STELLA. Mă îngrozești, Fernando! Ai o căutătură sălbatică.

FERNANDO. Stella! Sunt un monstru, și laș; și înaintea ta nu pot să fac nimic. Să fug! — N'am atâta inimă, să-ti înfig pumnalul în piept, și vreau să te otrăvesc, să te asasinez pe furis! Stella!

STELLA. Pentru Dumnezeu!

FERNANDO (*turbat și tremurând*). Și numai să nu văd nenorocirea lor, să n'aud disperarea lor! Să fug! —

STELLA. Nu mai pot! (*E gata să cadă și se ține de el*).

FERNANDO. Stella! Pe care o cuprind cu brațele mele! Stella, care-mi ești totul! Stella! (*Rece*). Te părăsesc!

STELLA (*zâmbește confuz*). Pe mine!

FERNANDO (*scrâșnind din dinți*). Pe tine! Cu femeia, pe care ai văzut-o! Cu fata ei!

STELLA. Așă se 'ntunecă!

FERNANDO. Și acea femeie e soția mea!

STELLA (*il privește fix, brațele îi cad în jos*).

FERNANDO. Și fata e fiica mea! Stella! (*Observă că a leșinat*). Stella! (*O duce într'un fotoliu*) Stella! — Ajutor! Ajutor!

(*CECILIA, LUCIA vin*).

FERNANDO. Priviți, priviți pe acest înger! S'a dus! Priviți! — Ajutor! (*Ele-și dau osteneală pentru ea*).

LUCIA. Iși vine în fire.

FERNANDO (*privind-o mut*). Din cauza ta! Din cauza ta! (*Iese*).

STELLA. Cine? Cine? — (*Se ridică*). Unde-i? (*Cade înapoi și le privește pe ele, care-i dau ajutor*). Vă mulțumesc! Mulțumesc! — Cine sunteți?

CECILIA. Liniștiți-vă. Noi suntem!

STELLA. Voi? — N'ați plecat? — Sunteți voi? — Doamne! Cine mi-a spus-o? — Cine ești tu? — Ești oare —? (*Ia mâinile Ceciliei*). Nu! N'o pot suportă!

CECILIA. Buna mea! Draga mea! Te strâng, îngerule, la pieptul meu!

STELLA. Spune-mi — Mi-a căzut adânc în suflet — Spune — Tu ești —

CECILIA. Eu sunt — eu sunt femeia lui!

STELLA (*sărind în sus, acoperindu-și ochii cu mâinile*). Și eu? — (*Se plimbă zăpăcită în sus și 'n jos*).

CECILIA. Veniți în iatacul d-voastră!

STELLA. Ce-mi amintești? Ce e al meu? — Grozav! Grozav! — Aceștia-s pomii mei, pe cari eu i-am sădit, pe cari eu i-am crescut? De ce-mi devin toate atât de străine în momentul acesta? — Alungată! — Pierdut! — Pierdut pe veci! Fernando! Fernando!

CECILIA. Du-te, Lucia, caută pe tatăl tău.

STELLA. Pentru Dumnezeu cel milostiv! Stai! — Pleacă! Nu-l lăsa să vină! Indepărtează-te! — Tată! — Soț! —

CECILIA. Dulcea mea dragă!

STELLA. Mă iubești? Mă strângi la pieptul tău? — Nu! Nu! — Lasă-mă! — Alungă-mă! (*Ii cuprinde gâtul cu brațele*). Încă un moment! Indată se sfârșește cu mine! Inima mea! Inima!

CECILIA. Trebuie să vă odihniți!

STELLA. Nu pot suportă vederea voastră! V'am otrăvit viața, v'am răpit totul — Voi în mizerie; și eu — ce fericire în brațele lui! (*Ingenunchiază*). Mă puteți iertă?

CECILIA. Lasă! Lasă! (*Se căznesc să o ridice*).

STELLA. Aici voiu să zac, să mă rog, să mă vaiet către Dumnezeu și către voi: Iertare! Iertare! (*Sare în sus*). Iertare? — Mângâiere dați-mi! Mângâiere! Nu sunt vinovată! — Tu mi l-ai dat, Dumnezeule mare din cer! Eu l-am păstrat ca pe cel mai scump dar din mâna ta! — Lasă-mă! — Mi se rupe inima! — —

CECILIA. Nevinovată! Dragă!

STELLA (*o îmbrățișează*). Cetesc în ochii tăi, pe buza ta vorbe de-ale cerului. Ține-mă! Spiji-nește-mă! Mă prăpădesc! Ea mă iartă! Ea simte nenorocirea mea!

CECILIA. Soră! Surioară, vino-ți în fire! Numai o clipă vino-ți în fire! Crede că cel ce a pus în sufletul nostru aceste sentimente, poate să ne dea și mângâiere și ajutor.

STELLA. Lasă-mă să mor îmbrățișându-te!

CECILIA. Vino!

STELLA (*după o pauză îndepărtându-se brusc*). Lăsați-mă toți! Uite, o lume întreagă încâlcită de chinuri se năpustește asupra sufletului meu și-l umple cu dureri nespuse — Nu-i cu putință! — E cu neputință! — Așa deodată! — N'o pot cuprinde, n'o pot suportă! (*se oprește câțva timp privind în jos tăcută*,

concentrată, apoi ridică ochii, le zărește pe amândouă, scoate un strigăt cutremurându-se și fuge).

CECILIA. Du-te după dânsa, Lucia! Observ'o (*Lucia pleacă*). Privește în jos asupra copiilor tăi și asupra rătăcirii lor, nenorocirii lor! — Suferind am învățat mult. Intărește-mă! — Și dacă nodul poate fi deslegat — Dumnezeuule mare din ceruri! Nu-l rupe!

ACTUL V

IATACUL STELLEI. LA LUMINA LUNII

STELLA (e cu portretul lui Fernando și e gata să-l scoată din ramă).

Bogăție a nopții, înconjoară-mă! Cuprinde-mă! Condu-mă! Nu știu unde calc! — — Trebuie! Am să mă duc în lumea largă! Incotro? Ah, încotro? — Surghiunită din creațiunea ta! Acolo, unde tu, sfântă lună, lucești pe vârfulurile copacilor mei, unde tu înconjuri cu umbre înfiorător de dragi mormântul frumoasei mele Mina, acolo să nu mai calc? Departe de locul, unde se păstrează toate comorile vieții mele, toate amintirile fericite? — Și tu, loc al mormântului meu, deasupra căruia am stat de atâtea ori cucernică și în lacrimi! Pe care mi l-am sfințit acolo, unde de jur împrejur e amurgul întregii tristețe și întregii fericiri a vieții mele, unde chiar și plecată dintre cei vii nădăjduiam să plutesc încă și să gust trecutul topindu-mă în veci de dorul lui — și de la tine să fiu surghiunită? — Să fiu surghiunită! — Ești nesimțitor! Slavă Domnului! Creierul tău e pustiu; tu nu-l poți cuprinde, gândul: să fii surghiunit! Ai înnebunî! — — Acum! — O, mă cuprinde ameteala! — Rămas bun! —

Rămâneți cu bine! — Fără revedere? — In sentimentul acesta e o privire pierdută de mort! Fără revedere? — Pleacă! Stella! (*Pune mâna pe portret*). Și pe tine să te las aici? — (*Ia un cuțit și începe a desface cuiele*). O, de n'ași mai putea gândi! de mi-ași da viața într'un somn greu, ori în torente de lacrimi! — — Asta-i și asta va fi: — ești nenorocită! — (*Intoarce portretul spre lună*). Ha, Fernando! Când ai venit la mine și inima mea ți-a tresărit întru întâmpinare, n'ai simțit tu încrederea în credința ta, în bunătatea ta? — N'ai simțit, ce lăcaș sfânt ți se deschidea, când inima mea ți s'a desvelit? — Și nu te-ai retras cutremurându-te d'inaintea mea? Nu te-ai scufundat? N'ai fugit? — — Ai putut culege și smulge și asvârli distrat lângă drum nevinovăția mea, fericirea mea, viața mea doar așa pentru a-ți trece vremea? — Nobil! — Ha, nobil bărbat! — Tinerețea mea! — Zilele mele de aur! — Și tu porți viclenia cea profundă în inimă! — Soția ta! — Fiica ta! — Și eu mă simțeam liberă în sufletul meu, curată ca o dimineață de primăvară! — Totul, totul o singură speranță! — — Unde ești, Stella? — (*Privind portretul*). Atât de mare! Atât de lingușitor! — Aceasta a fost privirea, care m'a smuls în perzanie! — — Te urăsc! La o parte! Intoarce-te în altă parte! — Atât de plin de taine, atât de drag! — Nu! Nu! — Distrugător! — Pe mine? — Pe mine — Tu? — Pe mine? — (*Ridică cuțitul asupra portretului*). Fernando! — (*Se întoarce, cuțitul îi scapă, ea izbucnindu-i lacrimile cade grămadă înaintea scaunului*). — Dragul meu! Iubitul meu! — In zadar! In zadar!

SERVITORUL (*vine*). Coniță! Cum ați poruncit, caii sunt la porțița din dos a grădinei. Rufele sunt încărcate. Nu uitați banii!

STELLA. Tabloul! (*SERVITORUL ridică cuțitul și taie tabloul de pe ramă și-l face sul*). Uite bani.

SERVITORUL. Dar de ce —

STELLA. (*Stă un moment pe loc privind în sus și împrejur*). Haide! (*Iese*).

SALĂ

(*FERNANDO singur*).

Lasă-mă! lasă-mă! uite! iar mă apucă zăpăceala grozavă! — Atât de rece, atât de mare îmi stă totul înaintea — ca și cum lumea ar fi un nimic — ca și cum nu m'ași fi făcut vinovat de nimic în ea. — — Și ele! — Ha! nu sunt eu mai nenorocit decât voi? Ce pretenții aveți față de mine? — — — Și care-i sfârșitul meditării? — Aici! și aici! Dela un capăt la altul meditat totul! și meditat iară totul! și din ce în ce mai chinuitor! mereu mai grozav! — — (*Cu mâna la frunte*). De asta se izbesc la urmă toate! Nicăiri înaintea mea, nicăiri în urma mea! Nicăiri sfat și ajutor! — Și acestea două? Aceste trei cele mai bune fapte de femei de pe pământ — nenorocite prin mine — nenorocite fără mine! — Vai, și mai nenorocite cu mine! — De m'ași putea plânge, de-ași putea desnădăjdui, cere iertare — de-ași putea petrece doar un ceas în speranță abrutizată — de-ași putea zăcea la picioarele lor și să simt fericirea nenorocirii și a compătimirii, —

Unde sunt ele? — Stella! tu ești cu fața la pământ, privești muribundă spre cer și gemi: «ce am greșit eu floare, că mă calcă astfel furia ta? Ce greșisem biata de mine, că ai scos înaintea mea pe acest monstru?» — Cecilia! soția mea! o soția mea! — Nenorocire! nenorocire! profundă nenorocire! — Ce fericiri se unesc pentru a mă nenoroci! Soț! Tată! Iubit! — Cele mai bune, mai nobile ființe femeiești! — ale tale! Ale tale? — Poți tu cuprinde fericirea aceasta întreită, nespusă? — Și numai ea te apucă, te spintecă astfel! — Fiecare mă pretinde în întregime — — Și eu? — Aici s'a închis! — adânc! fără fund! — — Ea are să rămână nenorocită! — Stella! ești nenorocită! — Ce ți-am răpit! Conștiința de tine însăși, viața ta fragedă! — Stella! — Și eu sunt atât de rece? — (*Ia un pistol de pe masă*).
Totuși, pentru orice eventualitate! (*Il încarcă*).

(*CECILIA vine*).

CECILIA. Scumpul meu! cum stăm? — (*Vede pistoalele*). Asta într'adevăr are înfățișarea pregătirii de călătorie! (*FERNANDO le pune pe masă*). Prietenul meu! Imi pari mai calm. Se poate vorbi o vorbă cu tine?

FERNANDO. Ce vrei, Cecilia? Ce vrei, soția mea?

CECILIA. Nu mă numi așa până nu mi-am isprăvit vorba. Suntem într'adevăr foarte încurcați; oare să nu se găsească deslegare? Am suferit mult, de aceea nici o hotărîre violentă. Mă auzi, Fernando.

FERNANDO. Ascult!

CECILIA. Lasă să pătrundă vorbele mele la inima ta. Nu sunt decât o femeie, o femeie copleșită de supărare, plângătoare, dar hotărîre există în sufletul meu. — Fernando — sunt decisă — te părăsesc.

FERNANDO (*ironic*). Scurt și îndesat?

CECILIA. Crezi tu că trebuie să dispari pe nevăgăte de seamă, ca să părăsești ceea ce ți-e drag?

FERNANDO. Cecilia!

CECILIA. Nu-ți reproșez nimic; și nu crede că-ți jertfesc cine știe cât. Până acum am plâns de pierderea ta, m'am uscat de supărare pentru ceva ce nu puteam schimba. Te regăsesc, prezența ta îmi inspiră nouă viață, putere nouă. Fernando, simt că iubirea mea pentru tine nu-i egoistă, nu-i patima unei amante, care ar da totul pentru a posedă obiectul obținut prin rugăciuni. Fernando! inima mea e caldă și plină de tine; e sentimentul soției, care din iubire este în stare să-și dea chiar și iubirea.

FERNANDO. Niciodată! Niciodată!

CECILIA. Te aprinzi?

FERNANDO. Mă chinuești!

CECILIA. Trebuie să fii fericit! Eu am pe fiica mea — și un prietin în tine. Ne separăm, fără a ne despărți. Am să trăesc departe de tine și să rămân martoră a fericii tale. Voiu să-ți fiu confidenta, tu să-ți verși în sânul meu bucuria și supărarea. Scrisorile tale au să-mi fie singura viață, iar ale mele să-ți apară ca o vizită a unuia drag — Și astfel rămâi

al meu, nu ești surghiunit cu Stella într'un colț al pământului, ne iubim, participăm fiecare la soarta celuilalt! Și astfel Fernando, dă-mi mâna ca aprobare.

FERNANDO. Ca glumă ar fi prea crudă; în serios e de neînțeles! — Cum o vrea, draga mea! — Judecata rece nu desface acest nod. Ceeace spui, sună frumos, e dulce. Dacă nu s'ar simți că dedesubt sunt ascunse cu mult mai multe; că tu te înșeli însăși reducând la tăcere prin o consolare orbitoare, închipuită, sentimentele cele mai chinuitoare. Nu, Cecilia! Soția mea, nu! — Tu ești a mea — eu rămân al tău. — Ce rost au aici vorbele? De ce să-ți înșir motive. Motivele sunt tot atâtea minciuni. Rămân al tău, sau —

CECILIA. Ei bine! — Și Stella? — (*FERNANDO sare în sus și se plimbă turbat în sus și 'n jos*). Cine se înșală pe sine însuși? Cine-și ametește chinurile cu mângâieri reci, nesimțite, negândite, trecătoare? Voi bărbații vă și cunoașteți.

FERNANDO. Nu te fâli cu calmul tău! — Stella! Ea e nenorocită! Are să-și sfârșească vieța bocind departe de mine și de tine. Las-o! Lasă-mă!

CECILIA. Cred, că singurătatea i-ar face bine inimii ei și faptul de a ne ști uniți firei ei gingașe. Acum își face imputări amare. Dacă te-ași părăsi, ea totdeauna m'ar socoti mai nenorocită, decât ași fi; căci m'ar judecă după firea sa. N'ar putea trăi liniștită, n'ar putea iubi, îngerul! dacă ar simți, că fericirea ei e furată. Pentru ea e mai bine. —

FERNANDO. Las' să plece! Las' să se ducă la călugărie!

CECILIA. Dar dacă mă gândesc iară: de ce să fie ea oare închisă în ziduri? Ce a greșit, ca să-și treacă în jale și să bocească desnădăjduită la marginea prăpastiei tocmai anii când e mai în floare, anii cei plini, anii speranțelor ce se coc? Să fie despărțită de lumea ei cea dragă? — de acela, pe care-l iubește cu atâta foc? — de acela care o — Nu-i așa că o iubești, Fernando?

FERNANDO. Ha! Ce înseamnă asta? Ești tu un duh rău în chipul soției mele? De ce-mi răscolești inima cu totul? De ce rupi ceea ce e frânt? Nu sunt eu destul de sbuciumat, de distrus? Părăsește-mă! Lasă-mă în voia soartei mele! — și Dumnezeu să aibă milă de voi!

CECILIA (*se duce la el și-i ia mâna*). A fost odată un conte — (*Fernando vrea să sară în sus, ea-l ține*). Un conte german. Pe acesta un sentiment de datorie cucernică l-a îndemnat să plece dela soția sa, dela avutul său, în țara sfântă.—

FERNANDO. Ha!

CECILIA. Eră un om de omenie; își iubea soția, își luă rămas bun, îi lăsă în seamă toată gospodăria, o îmbrățișă, și plecă. Trecu prin multe țări, se război și fu prins. Fata stăpânului său se îndură de robia lui; ea îi deslegă lanțurile și ei fugiră. Ea l-a însoțit din nou prin toate primejdiile războiului.— Dragul ei războinic! — Incoronați de victorii o luară acum spre casă — la soția lui nobilă! — Și

fata lui? — El aveà simț uman! — el crezù în umanitate și o luă cu sine. — Iată, vrednica gospodină, care se grăbește întru întâmpinarea soțului său, își vede răsplătită toată credința, toată încrederea, toate nădejtile, îl vede din nou în brațele sale. Și apoi lângă el pe cavalerii lui sărind cu cinste mândră de pe cai pe pământul strămoșesc; pe servitorii lui descărcând prada și punând-o la picioarele sale; și iat-o pe soție așezând în gând spre păstrare toate acestea în scrinurile sale, împodobindu-și cu ele castelul, cinstind cu ele pe prietini. — «Nobila, scumpa mea soție, comoara cea mai mare încă nu-i aci!» — Cine-i cea care se apropie colo voalată cu suita? Domol se dă jos de pe cal — —«Aici!» — strigă contele, luând-o de mână și ducând-o înaintea soției sale — «aici! uită-te la toate acestea — și la dânsa! ia-le pe toate din mâinile ei — ia-mă pe mine iarăși din mâinile ei! Ea a desfăcut lanțurile dela gâtul meu, ea a poruncit vânturilor, ea m'a câștigat pe mine — mi-a slujit, m'a îngrijit! — — Ce-i sunt dator? — Iată-ți-o! — răsplătește-o».

(FERNANDO stă plângând în hohot cu brațele întinse peste masă).

Imbrățișându-l credincioasa femeie strigă și strigă cu șiroaie de lacrimi: «Ia tot ceea ce-ți pot da! Ia jumătatea aceluia, care-i al tău în întregime — ia-l tot! lasă-mi-l tot! Fiecare din noi să-l aibă, fără a răpi ceva celeilalte — și» — strigă ea îmbrățișându-l, la picioarele lui — «suntem ale tale!»! — — Ele îi luară mâinile, se atârnară de el. — Și Dumnezeu din cer se bucură de această iubire și sfântul

său locțiitor le dete binecuvântarea sa. Și fericirea lor și iubirea lor au fost cuprinse într'o singură locuință, într'un singur pat și un singur mormânt.

FERNANDO. Dumnezeule din ceruri! ¹⁾ tu care ne trimiți îngeri în nevoie, dă-ne puterea de a

¹⁾ Așă și-a terminat Goethe piesa la 1776, când eră în vârstă de 27 ani. La 1806 însă, fiind în vârstă de 57 ani, când vieța și meditațiunea îl învățase, că soarta omului și rostul vieții e resemnarea și renunțarea, poetul a schimbat desnodământul piesei și i-a dat de aici înainte următoarea continuare cu sfârșit tragic, continuare, care, dacă nu din punctul de vedere al sufletului intim al piesei, poate din punct de vedere scenic e preferat.

FERNANDO. Dumnezeule din ceruri! Ce rază de speranță pătrunde până la noi!

CECILIA. Ea a venit! E a noastră! (*Spre ușa iatacului*). Stella!

FERNANDO. Las'o! Lasă-mă! (*Pe punctul de a plecă*).

CECILIA. Rămâi! Ascultă-mă!

FERNANDO. Destule vorbe. Ce poate veni, va veni. Lasă-mă! În acest moment nu sunt încă pregătit de a sta în fața voastră a amândurora. (*Iese*).

(*CECILIA, apoi LUCIA, apoi STELLA*).

CECILIA. Nenorocitul! Tot așă de sgârcit la vorbă, rezistând vorbeii prietenești, împăciuitoare, și dânsa tot așă! Totuși trebuie să reușesc. (*Spre ușa*). Stella! Ascultă-mă, Stella!

LUCIA. N'o chemă! Se odihnește, după o suferință grea se odihnește o clipă. Suferă mult de tot; mă tem, mamă, că suferă cu voință, mă tem că moare.

CECILIA. Ce spui?

LUCIA. Mă tem că n'a fost doctorie ceeace a luat.

CECILIA. Și eu să fi sperat înzadar? O, de-ai greși! — Grozav! — Ingrozitor!

STELLA (*la ușa*). Cine mă chiamă? De ce mă treziți? Cât e ceasul? De ce așă de timpuriu?

LUCIA. Nu-i de dimineață, e seară.

STELLA. Drept așă, foarte bine, seară pentru mine.

suportă aceste aparițiuni mărețe! — Soția mea! —
(*Iarăși se înghemue, pe gânduri.*)

CECILIA (*deschide ușa iatacului și strigă*). Stella!

STELLA (*vine și o îmbrățișează*). Doamne! Doamne!

FERNANDO (*sare în sus cu o mișcare de fugă*).

CECILIA (*il apucă*). Stella! ia jumătate din

CECILIA. Și așa ne amăgești!

STELLA. Cine te-a amăgit? Tu.

CECILIA. Te-am readus, aveam speranțe.

STELLA. Pentru mine nu mai e chip de rămas.

CECILIA. Ah, mai bine te lăsam să pleci, să faci călătorii, să alergi până la sfârșitul pământului!

STELLA. Sunt la sfârșit.

CECILIA (*către Lucia, care până acum a alergat încoace și încolo speriată*). Ce stai pe gânduri? Grăbește-te, chiamă ajutor!

STELLA (*ia pe Lucia de mână*). Nu, rămâi. (*Se reazimă de amândouă, și toate vin mai în față*). La braț cu voi gândiam să trec prin vieață; acum conduceți-mă la mormânt. (*Ele o aduc încet înaintea și o așează pe un fotoliu în dreapta*).

CECILIA. Pleacă, Lucia, pleacă! Ajutor! Ajutor! (*LUCIA iese*).

(*STELLA, CECILIA, apoi FERNANDO, apoi LUCIA*)

STELLA. Pentru mine a venit ajutor.

CECILIA. Cu totul altfel am crezut eu! Altfel am sperat eu!

STELLA. Tu ești bună, rabzi totul, sperii mereu!

CECILIA. Ce soartă îngrozitoare!

STELLA. Soarta produce răni adânci, dar adesea de vindecat. Rănila pe cari le face o inimă inimii, inima sie însăși, acelea nu se vindecă, și așa — lasă-mă să mor.

FERNANDO (*intră*). S'a pripit Lucia, sau vestea e adevărată? Să nu fie adevărată, Cecilia, sau de nu, blestemată-ți este mărnimia și răbdarea.

CECILIA. Inima nu-mi reproșează nimic. Intenția bună e mai presus decât orice reușită. Caută repede salvare, ea mai trăește, e încă a noastră.

STELLA (*ridică ochii și ia mâna lui Fernando*). Bine ai venit!

acela care-ți aparține în întregime — tu l-ai scăpat
l-ai scăpat de sine însuș — ai să mi-l dai iară!

FERNANDO. Stella! (*Se pleacă spre ea*).

STELLA. Nu-mi intră în cap.

CECILIA O simți!

STELLA (*îmbrățișându-l*). Am voie? — —

Lasă-mi mâna ta, (*către Cecilia*) și tu pe a ta. «Totul pentru iubire» a fost lozinca vieții mele. Totul pentru iubire, și deci acum și moartea! În momentele cele mai fericite tăceam și ne înțelegeam (*cearcă să împreune mâinile celor doi soți*) și acum lăsați-mă să tac și să mă odihnesc. (*Cade pe brațul său drept, care e răzimat de masă*).

FERNANDO. Da, Stella, o să tăcem și să ne odihnim. (*Merge încet spre masa din stânga*).

CECILIA (*mișcată și nerăbdătoare*). Lucia nu vine, nimeni nu vine. Casa aceasta, vecinătatea sunt pustii? Vino-ți în fire, Fernando, ea trăește încă. Sute de oameni s'au sculat de pe patul de moarte, din mormânt s'au ridicat iară. Fernando, ea tot mai trăește. Și dacă totul ne părăsește și pe aici nu-i nici un medic și nici un leac, tot mai este unul în cer care ne aude. (*In genunchi, aproape de Stella*). Auzi-mă, ascultă-mă, Dumnezeu! Ține-ne-o, n'o lăsa să moară!

FERNANDO (*a luat cu stânga pe ascuns un pistol și iese încet*).

CECILIA (*ca și mai înainte, luând mâna Steliei*). Da, ea mai trăește; mâna ei, mâna ei cea dragă e încă caldă. Nu te las, te cuprind cu toată puterea credinței și a iubirii! Nu! Nu-i credință deșartă! Rugăciunea fierbinte e mai tare decât ajutorul pământesc. (*Se ridică și se uită în jurul său*). El a plecat, tăcut, desnădăjduit. Unde? O, să nu cuteze a face pasul, spre care năzuia întreaga sa viață sbuciumată. La el! (*Vrând să plece, se întoarce spre Stella*). Și pe aceasta o las aici fără nici un ajutor. Dumnezeu mare! Și așa stau în clipa cea mai cumplită între doi, pe cari nu-i pot despărți și nu-i pot uni.

(*Se aude un foc de armă din depărtare*)

CECILIA. Dumnezeu! (*Vrea să alerge în direcția sunetului*).

STELLA (*se ridică cu mare greutate*). Ce-a fost asta? Cecilia, ești atât de departe, vino mai aproape, nu mă părăsi. Mi-e așa de

CECILIA. Mulțumește-mi mie, că te-am oprit, fugară ce ești!

STELLA (*o îmbrățișează*). O, tu —

FERNANDO (*le îmbrățișează pe amândouă*). A mea! A mea!

STELLA (*ii ia mâna, de gâtul lui*). Sunt a ta!

CECILIA (*ii ia mâna, de gâtul lui*). Suntem ale tale!

frică singură. O, temerea mea! Văd sânge curgând. E oare sângele meu? Nu-i sângele meu. Eu nu sunt rănită, dar bolnavă pe moarte. — Totuș e sângele meu.

LUCIA (*intră*). Ajutor, mamă, ajutor! Alerg după ajutor, după medic, trimit curieri în goană; dar vai, oare să ți-o spun? E nevoie de cu totul alt ajutor. Tata cade de mâna sa proprie, zace în sânge. (*CECILIA vrea să plece, LUCIA o oprește*). Nu te du, mamă, privești ea nu mai admite ajutor și provoacă desnădejde.

STELLA (*a ascultat atentă ridicându-se pe jumătate și acum ia mâna Ceciliei*). Deci s'a făcut! (*Se ridică și se razimă de Cecilia și Lucia*). Veniți, iară mă simt tare, haideți la el. Acolo lăsați-mă să mor.

CECILIA. Te clatini, genunchii nu te țin. Noi nu te ducem. Și mie mi-a înghețat măduva în oase.

STELLA (*cade jos lângă fotoliu*). Deci la țintă. Deci du-te tu acolo, la acela, căruia-i aparții. Primește-i ultimul suspin, ultimul horcăit. E soțul tău. Eziți? Te rog, te conjur. Rămânerea ta mă neliniștește. (*Cu emoție, dar cu voce slabă*). Gândește-te că-i singur și du-te! (*CECILIA iese brusc*).

LUCIA. Eu nu te părăsesc, eu rămân la tine.

STELLA. Nu, Lucia! Dacă-mi vrei binele, grăbește-te! Pleacă! Pleacă! Lasă-mă să mă odihnesc! Aripile iubirii sunt amorțite, nu mă mai poartă până la el. Tu ești sprintenă și sănătoasă. Datoria să intre în acțiune, unde iubirea amuțește. Pleacă la acela, a căruia ești! E tatăl tău. Știi tu, ce înseamnă asta? Pleacă! Dacă mă iubești, dacă vrei să mă liniștești. (*LUCIA se îndepărtează încet*).

STELLA (*căzând*). Iar eu mor singură.

CLAVIGO

TRAGEDIE DE GOETHE

P E R S O A N E L E

CLAVIGO, arhivar al regelui.

CARLOS, prietenul său.

BEAUMARCHAIS.

MARIE BEAUMARCHAIS.

SOPHIE GUILBERT, născută

Beaumarchais.

GUILBERT, soțul ei.

BUENCO

SAINT-GEORGE.

Acțiunea se petrece în Madrid.

ACTUL I

LOCUIŢA LUI CLAVIGO

(CLAVIGO. CARLOS)

CLAVIGO. (*sculându-se dela biurou*). Numărul acesta va avea succes, are să încânte pe toate femeile. Spune şi tu, Carlos, nu crezi, că revista mea e una din cele dintâiu în Europa?

CARLOS. Cel puţin noi Spaniolii nu avem alt scriitor mai nou, care să reunească atâta putere de cugetare, atâta imaginaţie înfloritoare şi un stil atât de strălucitor şi de uşor.

CLAVIGO. Las' numai pe mine! Am să creez eu bunul gust la poporul nostru. Oamenii sunt dispuşi să primească tot felul de impresii, reputaţie am şi încrederea concetăţenilor mei, şi, fie zis între noi, cunoştinţele mele sporesc din zi în zi, sentimentele mele se lărgesc, iar stilul meu mereu se apropie de adevăr şi se întăreşte.

CARLOS. Bine, Clavigo. Dar, nu mi-o lua în nume de rău, mie 'mi plăcea scrisul tău mult mai mult, când îl scriai la picioarele Mariei, când fiinţa aceasta drăgălaşă, vioaie, avea influenţă asupra ta. Nu ştiu cum, totul se înfăţişă mai juvenil, mai înflorit.

CLAVIGO. Acelea au fost vremuri bune, Carlos, care acum nu mai sunt. Cu plăcere îți mărturisesc, atunci scriam cu inima mai deschisă, și e adevărat, și ea aveà bună parte în succesul, pe care l-am avut dela început în public. Dar, Carlos, cu timpul te saturei repede de femei; și n'ai fost tu cel dintâiu, care ai aprobat hotărîrea mea, când mi-am propus s'o părăsesc?

CARLOS. Te-ai fi mucigăit. Prea sunt mono-toane. Dar, pare-mi-se, ar fi timpul să începi a-ți aruncà privirile în altă parte, căci nici așa, singur singurel, n'are nici un haz.

CLAVIGO. Planul meu e curtea și acolo nu-i vreme de petreceri. Pentru un strein, care a venit aici fără stare, fără nume, fără avere, n'am ajuns destul de departe? Aici la curte! într'o îmbulzeală de oameni, unde e atât de greu să ieși la iveală? Cât de bine mă simt, când privesc drumul, pe care l-am străbătut! Iubit de cei dintâi din țară! onorat pentru știința mea, rangul meu! Archivar al regelui! Carlos, toate acestea mă îndeamnă; nu sunt nimic, dacă e să rămân, cecece sunt! Sus! mai sus! Și aci-i nevoie de trudă și de șiretenie! Îți trebuie capul întreg; iar femeile, femeile! — prea multă vreme se pierde cu ele.

CARLOS. Prostia ta-i de vină! Eu niciodată nu pot trăi fără femei, însă pe mine nu mă împiedică întru nimic. Dar eu nici nu le spun atâtea lucruri frumoase, nici nu mă mulțumesc luni întregi cu sentimentalism și al-de astea; de altfel cel mai

puțin îmi place să am de a face cu fete de familie. Repede ai isprăvit vorba cu ele, după aceea o mai lungești învârtindu-te în jurul lor și abiă ai apucat să le înfierbinți puțin, le și vâără dracul ideii și gânduri de căsătorie în cap, de care mă tem ca de ciumă. Stai pe gânduri, Clavigo?

CLAVIGO. Nu pot să scap de amintirea faptului, că am părăsit — am înșelat pe Maria, zi-i cum vrei.

CARLOS. Ciudat! Doar mie mi se pare că omul numai odată trăește pe lume, numai odată are această putere, această perspectivă, și cine nu le întrebuințează cu profitul cel mai mare, cine nu se îmbulzește cât mai departe posibil, e prost. Și însurătoarea! Să te însori tocmai în timpul, când vieața e să-și ia mai bine sborul! Să te așezi în casa ta, să te mărginești, când încă n'ai în urma ta nici jumătatea drumului de făcut, când n'ai făcut încă nici jumătatea cuceririlor tale! Că ai iubit-o, eră firesc; că i-ai promis căsătoria, ai fost gogoman, și dacă te-ai fi ținut de cuvânt, ai fi fost chiar smintit.

CLAVIGO. Uite, nu înțeleg firea omului. Am iubit-o într'adevăr, mă atrăgea, mă ținea, și cum sedeam la picioarele ei, i-am jurat, mi-am jurat și mie, că așa aveà să fie pe vecie, că voiam să fiu al ei, îndată ce a-și fi avut o funcțiune, o situație. Și acum, Carlos!

CARLOS. Va mai fi vreme destulă, când vei fi om făcut, când îți vei fi ajuns scopul dorit, să cauți atunci a intra în legătură cu o femeie de vază și

printr'o căsătorie chibzuită, bogată, pentru a-i pune vârf norocului tău și a-l întări.

CLAVIGO. Ea a dispărut! de-a dreptul a dispărut din inima mea, și dacă nenorocirea ei nu mi-ar trece câteodată prin cap — Cum poate fi omul atât de schimbăcios!

CARLOS. M'ași miră, dacă ar fi statornic. Ia uită-te, nu se schimbă totul în lume? De ce ar rămânea pasiunile noastre? Fii pe pace, ea nu-i prima fată părăsită, nici cea dintâiu, care s'a consolată. Dacă-mi dai voie să-ți dau un sfat, tânăra văduvă de peste drum —

CLAVIGO. Știi că nu pun preț pe asemenea propuneri. Un roman, care nu vine cu totul dela sine, nu e în stare să mă intereseze.

CARLOS. Ce-ți e cu delicateța omului!

CLAVIGO. Lasă acestea în voia lor și nu uită, că în prezent lucrul nostru de căpetenie trebuie să fie să ne facem trebuincioși noului ministru. Oricum, faptul că Whal părăsește guvernământul Indiei e supărător pentru noi. Nu-i vorbă, n'am grijă, influența lui rămâne — Grimaldi e prietin cu el și noi știm să spunem vorbe goale și să ne plecăm —

CARLOS. Și gândim și facem ce vrem.

CLAVIGO. Acesta e lucrul principal. (*Sună. Vine SERVITORUL*). Du foaia la tipograf!

CARLOS. Te pot vedeà astă seară?

CLAVIGO. Nu cred, dar poți trece pe aici.

CARLOS. Mult mi-ar plăcea să fac ceva deseară, să-mi mai înveselesc inima; toată după amiaza trebuie să scriu. Nu se mai isprăvește.

CLAVIGO. Lasă nu te plânge! Dacă n'am lucra pentru atâția, nu ne-am fi ridicat peste atâția.

LOCUIȚA LUI GUILBERT

(SOPHIE GUILBERT. MARIE BEAUMARCHAIS. DON BUENCO)

BUENCO. Ați petrecut rău noaptea?

SOPHIE. I-am spus-o de aseară. A fost peste măsură de veselă și a stat de vorbă până la unsprezece; așa s'a înfierbântat, n'a putut dormi, iar acum iarăși nu poate respira și plânge de azi dimineață.

MARIE. De ce n'o mai fi venind fratele? Au trecut două zile peste termin.

SOPHIE. Răbdare, vine el.

MARIE. Ah! Cât de mult doresc să văd pe fratele acesta, pe judecătorul și salvatorul meu! Abia mi-l mai amintesc.

SOPHIE. Ba eu îmi aduc bine aminte de el; când ne-a trimis tata aici, eră un băețandru, aprins, deschis, bun, de 13 ani.

MARIE. Suflet mare, nobil. Ați cetit scrisoarea, pe care a scris-o, când a aflat de nenorocirea mea. Fiecare literă a ei e săpată în inima mea: «Dacă ești vinovată», îmi scrie el, «atunci să nu te aștepți la iertare; pe lângă nenorocire te vor apăsa și disprețul unui frate și blestemul unui tată. Dacă ești nevinovată, o atunci toată răsbunarea, toată răsbunarea înfocată asupra trădătorului!» Tremur! El are să vină. Iar eu tremur, nu pentru mine; eu stau

înaintea lui D-zeu în nevinovăția mea. Ar trebui ca voi, prietenii mei — Nu știi, ce vreau! O Clavigo!

SOPHIE. Nu m'ascuți! Ai să te omori singură.

MARIE. Am să fiu liniștită! Da, n'am să mai plâng. Chiar mi se pare că nu mai am lacrimi. Și la ce lacrimi? Imi face doar rău, că vă mai amărăsc viața. Căci la urma urmei, de ce mă plâng? Am avut multe bucurii, cât mai trăia vechiul nostru prieten. Iubirea lui Clavigo mi-a adus multă fericire, poate mai multă decât lui iubirea mea. Și acum ce are să fie? Ce importantă am eu? Ce înseamnă o fată, dacă i se rupe inima? Dacă biata ei viață tânără se usucă și se sfârșește în chinuri?

BUENCO. Pentru Dumnezeu, Mademoiselle!

MARIE. Oare lui tot una-i e — că nu mă mai iubeste? Ah! de ce nu mai sunt vrednică de iubire? — Dar de compătimit ar trebui să mă compătimească! că sărmana ființă, căreia i s'a făcut atât de trebuincios, acum are să-și târască viața în chinuri fără de el. — Să mă compătimească! Nu voiu să fiu compătimită de acest om.

SOPHIE. De te-ași putea învăța să-l disprețuești, pe ticălosul și nemernicul de el!

MARIE. Nu surioară! Nemernic nu e; și oare trebuie să disprețuesc pe acela, pe care-l urăsc? — Urăsc? Da, câteodată pot să-l urăsc, câteodată, când mă apucă spiritul spaniol. Deunăzi, o, deunăzi, când l-am întâlnit, vederea lui mi-a insuflat iubire deplină, caldă! Și cum am venit iar acasă și m'a mirat purtarea lui și privirea rece, liniștită, pe care

mi-a aruncat-o de lângă donna cea strălucitoare, atunci m'am făcut Spaniolă în inima mea și pusei mâna pe pumnal și luai otravă la mine și mă travestii. Rămâneți uimit, Buenco? Se 'nțelege, numai în gând.

SOPHIE. Fată nebunatică ce ești!

MARIE. Inchipuirea m'a dus după el, îl văzui, cum risipea la picioarele iubitei celei noi toată amabilitatea, toată umilința, cu care m'a otrăvit pe mine — și am ochit spre inima trădătorului! Ah, Buenco! deodată am fost iarăși fata bună la inimă din Franța, care nu cunoaște fermece de dragoste, nici pumnale răsbunătoare. Stăm rău! Vodeviluri, ca să distrăm pe iubiții noștri, evantalii, ca să-i pedepsim, și dacă ne trădează? — Spune, surioară, ce fac fetele în Franța, dacă le trădează iubiții?

SOPHIE. Li dau dracului.

MARIE. Ei, și?

SOPHIE. Li lasă în plata lui D-zeu.

MARIE. Așa! Ei de ce să nu las și eu pe Clavigo în plata lui Dumnezeu? Dacă așa e moda în Franța, de ce să nu fie și în Spania? De ce o Franceză în Spania să nu rămână tot Franceză? Să-l lăsăm în plata Domnului și să ne luăm altul; pare-mi-se la noi tot așa fac.

BUENCO. El a rupt o legătură formală, sfântă, nu un roman ușuratic sau un atașament trecător din viața de societate. Mademoiselle, v'a insultat, v'a mâhnit până în adâncul inimii. O, niciodată situația mea, faptul că sunt un cetățean neînsemnat,

pacinic din Madrid nu mi-a căzut atât de greu, nu m'a durut ca acum, când mă simt atât de slab, atât de neputincios de a vă face dreptate față de acest curtean fățarnic!

MARIE. Când erà încă un simplu Clavigo, nu archivarul regelui, când erà încă străin, venetic, nou introdus în casa noastră, cât erà de amabil și de bun! Toată ambiția și toată năzuința lui mai sus păreau a fi copile ale iubirei lui! Pentru mine se luptă el căutând nume, situație, bunuri; acum le are, iar eu—

(GUILBERT vine)

GUILBERT. (în taină către soția sa). Fratele vine MARIE. Fratele! (Tremură, oduc la un fotoliu). Unde-i? Unde-i? Aduceți-mi-l! Duceți-mă la el!

(BEAUMARCHAIS intră)

BEAUMARCHAIS. Sora mea! (Repezindu-se de la cea mai mare spre cea mai mică). Surioara mea! Amicii mei! Surioara mea!

MARIE. Ai venit? Slavă Domnului, ești aici!

BEAUMARCHAIS. Lasă-mă să-mi vin în fire!

MARIE. Inima, sărmana mea inimă!

SOPHIE. Linișteți-vă! Dragă frățioare, speram să te văd mai calm!

BEAUMARCHAIS. Mai calm! Dar voi sunteți calme? Nu văd eu după făptura topită a acestei surioare scumpe, după ochii tăi plânși, după obrazul tău pălit de supărări, după tăcerea de mormânt a prietenilor voștri, că sunteți atât de nenorocite, cum mi v'am închipuit în tot timpul drumului meu lung?

Ba și mai nenorocite! — căci vă văd, vă am în brațele mele; prezența voastră dublează sentimentele mele; o surioara mea!

SOPHIE. Și tata?

BEAUMARCHAIS. Vă binecuvintează pe voi și pe mine, dacă vă salvez.

BUENCO. Domnul meu, permiteți unui necunoscut, care recunoaște în D-voastră la prima vedere pe omul nobil, vrednic, să vă declare că ia parte din toată inima la întreaga afacere. Domnul meu! D-voastră faceți această călătorie atât de lungă, ca să vă salvați, să vă răsbunați surioara. Bine ați venit! Fiți bine venit ca un înger, deși ne faceți să roșim cu toții de rușine!

BEAUMARCHAIS. Speram, Domnul meu, să găsesc în Spania astfel de inimi, cum e a D-voastră; aceasta m'a și îndemnat să fac acest pas. Nicăeri, nicăeri în lume nu lipsesc sufletele, cari iau parte și aprobă, ori decâteori se ivește unul, căruia împrejurările îi lasă libertate deplină să urmeze firea sa hotărâtă. Și, o amicii mei! Am sentimentul acesta plin de speranțe: în toate părțile sunt oameni vrednici printre cei mai puternici și urechea majestății arareori e surdă; dar vocea noastră de cele mai multe ori e prea slabă, ca să ajungă până acolo.

SOPHIE. Surioară! Haide! Culcă-te o clipă! Și-a eșit cu totul din fire! (*O conduce afară*).

MARIE. Frățiorul meu!

BEAUMARCHAIS. Să dea Dumnezeu să fii nevinovată, și atunci toată, toată răsbunarea pe

capul trădătorului! (*MARIE, SOPHIE ies*). Frate! Amicilor! Văd în privirile voastre, că amici îmi sunteți. Stați să mă reculeg și apoi o istorisire imparțială a chestiei întregi — aceea să hotărască acțiunile mele. Conștiința unei cauze drepte să întărească hotărârea mea; și credeți-mă, dacă avem dreptul cu noi, vom avea dreptate.

ACTUL II

CASA LUI CLAVIGO

CLAVIGO

CLAVIGO. Cine să fie Francezii aceia, cari s'au anunțat la mine? — Francezi! — Altă dată națiunea aceasta îmi eră binevenită. — Și de ce nu și acum? E curios, un om, care trece peste atâtea, poate fi legat cu fire subțiri de tot de un colț anumit. — La o parte! — Am fost eu oare față de Maria dator mai mult decât față de mine însu-mi? Și e o datorie să mă nenorocesc, fiindcă mă iubește o fată?

(Un *SERVITOR* intră)

SERVITORUL. Străinii, domnule.

CLAVIGO. Condu-i încoace! Ai spus servitorului lor că-i aștept la dejun?

SERVITORUL. Cum ați poruncit.

CLAVIGO. Vin îndată și eu. (*Iese*).

(*BEAUMARCHAIS. SAINT-GEORGE*)

(*SERVITORUL* le oferă scaune și iese)

BEAUMARCHAIS. Amice dragă, așa mă simt de ușor, de bine, că în sfârșit sunt aici, că-l am! Nici n'are să-mi scape! Fii pe pace, cel puțin arată-î fața cea mai calmă. Surioara mea, surioara mea!

Cine ar fi crezut, că pe cât ești de nenorocită, pe atât ești de nevinovată! Dar are să iese totul la lumină, ai să fii răsbunată în modul cel mai crunt. Iar tu, Dumnezeule bun și mare, păstrează-mi liniștea sufletului, pe care mi-o dai în acest moment, ca să procedez cu toată moderațiunea în durerea mea cumplită, și cât mai chibzuit!

SAINȚ-GEORGE. Da, amice, această chibzuință și toată cumiștenia, de care ai dat dovezi vreodată, ți le cer în întregime. Promite-mi, scumpul meu, încă odată, că ții seamă, unde ești. Intr'un regat străin, unde toți protectorii dumitale, toți banii lor nu sunt în stare să te asigure contra mașinațiunilor ascunse ale unor dușmani nemernici.

BEAUMARCHAIS. Fii pe pace! Joacă-ți rolul bine; nici să nu știe, cu care din noi doi are a face. Voiu să-l chinuesc. O, sunt destul de bine dispus, ca să pârjolesc numai puțin câte puțin pe individul acesta.

(CLAVIGO se întoarce)

CLAVIGO. Domnii mei, e o plăcere pentru mine să văd în casa mea bărbați ai unei națiuni, pe care am prețuit-o totdeauna.

BEAUMARCHAIS. Domnul meu, doresc ca și noi să fim vrednici de onoarea, ce binevoiți a face compatrioților noștri.

SAINȚ-GEORGE. Plăcerea de a vă face cunoștința a învins în noi sfiala, că v'am putea deranja.

CLAVIGO. Oameni, pe cari prima vedere îi recomandă, n'ar fi să împingă atât de departe modestia.

BEAUMARCHAIS. Firește pentru dumneavoastră nu mai poate fi ceva nou, să fiți vizitați de necunoscuți, deoarece prin strălucirea scrierilor dumneavoastră ați devenit tot atât de cunoscut în țări străine, pe cât vă disting în patria dumneavoastră funcțiunile înalte, pe care vi le încredințează maiestatea sa.

CLAVIGO. Regele are multă bunăvoință pentru neînsemnatele mele servicii și publicul multă îndulgență pentru încercările slabe ale condeiului meu; ași dori să pot contribui cu cât de puțin la îmbunătățirea gustului în țara mea, la răspândirea științelor. Căci numai acestea ne leagă cu alte națiuni, ele ne fac prietini din capetele cele mai îndepărtate și mențin cea mai strânsă legătură chiar între aceia, cari adesea cu regret se văd despărțiți prin stările politice.

BEAUMARCHAIS. E o desfătare să auzi vorbind astfel pe un bărbat, care are aceeași influență și în politică și în știință. Trebuie să vă și mărturisesc, mi-ați luat vorba din gură și m'ați adus de-a dreptul la chestiunea, pentru care mă vedeți aici. O societate de venerabili savanți mi-a dat însărcinarea, să pun bazele unei corespondențe între ei și spiritele cele mai distinse ale țării în toate părțile, pe unde voi călători și voi găsi asemenea ocazie. Și cum nici un Spaniol nu scrie mai bine decât autorul foaiei atât de cunoscute sub numele «Cugeătorul», decât bărbatul, cu care am onoarea de a vorbi (*CLAVIGO, se închină ca mulțumire*) și care e o

podoabă deosebită a savanților, fiindcă a știut să împreune cu atâtea talente un așa grad de înțelepciune practică, bărbatul, care nu va lipsi de a urca treptele strălucite, de care e vrednic prin caracterul și cunoștințele sale: cred că nu pot face un serviciu mai plăcut amicilor mei, decât punându-i în legătură cu un astfel de bărbat.

CLAVIGO. Nici o propunere din lume nu-mi putea fi mai dorită, domnii mei; prin aceasta văd împlinindu-se speranțele mele cele mai plăcute, în care adesea s'a legănat inima mea fără perspectiva unei înfăptuiri fericite. Nu că așa crede, că prin scrisorile mele voi putea satisface dorințele amicilor savanți ai dumneavoastră, așa departe nu merge vanitatea mea. Însă fiindcă am fericirea de a fi în legătură cu capetele cele mai distinse din Spania, fiindcă nimic nu-mi poate rămâne necunoscut din cele ce se fac pentru arte și știință de către oricine, fie el cât de obscur, în țara noastră, chiar și până acum m'am privit numai drept colportor, care are puținul merit de a aduce la folosința comună invențiunile altora; acum însă prin intervențiunea dumneavoastră voi deveni comerciantul, care are fericirea de a răspândi gloria patriei sale prin desfacerea produselor interne și pe deasupra de a o și îmbogăți cu comori străine. Așa permiteți-mi, domnul meu, să nu mai tratez ca pe un străin pe un om, care cu atâta inimă curată îmi aduce o veste atât de plăcută; permiteți-mi să vă întreb ce afacere, ce dorință v'a adus un drum atât

de lung? Nu că ași voi să-mi satisfac o curiozitate deșartă prin această indiscrețiune; ci credeți-mă, o fac cu intențiunea cea mai curată, ca să întrebuițez pentru dumneavoastră toate puterile și toată trecerea pe care o ași aveà, căci vă spun de pe acum, ați venit într'un loc, unde unui străin i se opun dificultăți fără de număr întru îndeplinirea afacerilor sale, mai ales la curte.

BEAUMARCHAIS. Primesc oferta atât de amabilă cu mulțumire adâncă. Pentru dumneavoastră, domnul meu, n'am secrete, și acest prietin nu va fi prea mult la istorisirea mea; el e în destul la curent cu cele ce am să vă spun. (*CLAVIGO privește atent pe Saint-George*). Un negustor francez, care aveà un număr mare de copii și puțină avere, aveà mulți corespondenți în Spania. Unul dintre cei mai bogați veni acum 15 ani la Paris și-i făcù următoarea propunere: «Dați-mi două din fiicele dumneavoastră; le iau cu mine la Madrid și le port eu grija. Sunt neînsurat, în vârstă, fără rude; ele vor fi fericirea bătrânețelor mele, iar după moarte le las una din cele mai cu vază case de comerț din Spania». I s'a încredințat fata cea mai mare și una din surorile mai mici. Tatăl se obligă să furnizeze casei toate mărfurile franceze, care i s'ar cere, și astfel totul părea în bună rânduială, până ce corespondentul muri, fără a se sinchisi câtuși de puțin de Franceze, care se văzură deodată în situația dificilă de a se aflà singure în fruntea unei case noi de comerț. Intre timp cea mai mare se mărită și cu toate

puținele lor bunuri materiale ele prin purtare bună și prin spiritul lor atrăgător își câștigă o mulțime de prieteni, cari pe 'ntrecute se sileau a le mări creditul și afacerile. (*CLAVIGO devine din ce în ce mai atent*). Cam în acelaș timp un tânăr de origină de pe insulele Canare se introduse în casa lor. (*CLAVIGO își pierde toată voioșia din expresie și seriozitatea lui trece încetul cu încetul într'o perplexitate din ce în ce mai vizibilă*). Cu toate că poziția socială și averea-i sunt neînsemnate, e primit cu afabilitate. Femeile, care observă la el mare dor de limba franceză, îi înlesniră toate mijloacele, ca să-și câștige în scurt timp cunoștințe însemnate. Plin de dorul de a-și face renume, îi vine ideea să procure orașului Madrid plăcerea necunoscută încă națiunii sale a unei reviste săptămânale în genul «Spectator»-ului englezesc. Amicele sale nu lipsesc de a-l ajuta în toate chipurile; nimeni nu se 'ndoește că o astfel de întreprindere va avea mare succes; într'un cuvânt încurajat de speranța că în curând va putea ajunge un om de oarecare însemnătate, el îndrăznește de a face o propunere de căsătorie celei mai mici. I se dau speranțe. «Căutați a vă face o situație», zice sora mai mare, «și când o funcțiune, favoarea curții sau vr'un alt mijloc vă va da dreptul de a vă gândi la sora mea și dacă ea atunci vă preferă altor pețitori, nu vă pot refuză consentimentul meu». (*CLAVIGO, foarte încurcat, se mișcă pe scaunul său*). Sora mai mică refuză diferite partide considerabile; înclinațiunea ei către acest om crește și o ajută în suportarea

grijii unei aşteptări nesigure; ea se interesează de soarta lui, ca de a sa proprie, şi-l încurajează să publice primul număr al revistei sale, care apare cu un titlu promiţător. (*CLAVIGO în perplexitatea cea mai cumplită*). (*Rece*). Lucrarea are un noroc uimitor chiar regele, desfătat de această producţiune lăudabilă, dădu autorului semne publice ale graţiei sale. I se promise prima funcţiune mai de seamă, care ar deveni vacantă. Din acest moment el îndepartează pe toţi rivalii dela iubita sa şi o curtează în mod public. Cununia se amână numai în aşteptarea rostului promis. În fine după şase ani de aşteptare, de prietenie neîntreruptă, de ajutor şi iubire din partea fetei, după şase ani de devotament, de recunoştinţă, de curte, de asigurări solemne din partea bărbatului, se iveşte funcţiunea — şi el dispare. — (*Un suspin adânc îi scapă lui CLAVIGO, pe care el caută să-l disimuleze, şi e scos cu totul din fire*). Lucrul făcuse prea mare zarvă, ca să se mai fi putut privi cu indiferenţă desfăşurarea evenimentelor. Se închiriasă o casă pentru două familii. Tot oraşul vorbea despre aceasta. Toţi prietenii erau peste măsură de revoltaţi şi căutau răsbunare. Au încercat cu protectori puternici; însă nemernicul, care de acum eră iniţiat în toate cabalele dela curte, ştie să zădărnicească toate stăruinţele şi merse cu insolenţa sa până acolo, încât cuteză să ameninţe pe cele două fiinţe nenorocite şi să spună făţiş prietenilor, cari s'au dus la el, că cele două Franceze să bage de seamă, să încerce numai a-i face vr'un rău şi dacă vor îndrăzni a

întreprinde ceva în contra lui, îi va fi ușor să le nenorocească într'o țară străină, unde ele sunt fără apărare și fără sprijin. La vestea aceasta biata fată căzû în convulsioni, care amenințau s'o piardă. În jalea ei adâncă, cea mai mare scrisă acasă în Franța despre ocară publică ce li s'a făcut. Vestea aceasta turbură într'un mod îngrozitor pe fratele ei, el își dă demisia din armată, ca să poată aduce singur sfat și ajutor într'o chestie atât de încurcată, el trece în sbor din Paris la Madrid, și acest frate — sunt eu! care am părăsit totul, patria, datoria, familia, poziția socială, plăcerile, ca să răsbun în Spania o soră nenorocită. Și vin înarmat cu dreptatea cea mai limpede și cu toată hotărîrea, să demasc pe un trădător, să-i zăgrăvesc sufletul cu trăsături de sânge pe obraz, și trădătorul — ești tu!

CLAVIGO. Ascultă-mă, domnul meu! Eu sunt — Eu am — Eu nu mă îndoesc —

BEAUMARCHAIS. Nu mă întrerupeți! N'aveți să-mi spuneți nimic, dar aveți multe de ascultat dela mine. Acum, ca să începem, aveți bunătatea de a declară înaintea acestui domn, care a venit anume cu mine din Franța, dacă sora mea a meritat insulta publică din partea dumneavoastră prin vr'un act de necredință, ușurință, slăbiciune, necuviință sau vreo altă greșală a ei.

CLAVIGO. Nu, domnul meu, sora dumneavoastră, Donna Marie, e o femeie plină de spirit, de amabilitate și de virtute.

BEAUMARCHAIS. De când vă cunoașteți, v'a dat ea vreodată ocazie să vă plângeți de ea sau s'o stimați mai puțin?

CLAVIGO. Nu! Niciodată!

BEAUMARCHAIS. (*sculându-se*). Și, monstrule! de ce ai avut cruzimea s'o chinuești de moarte? Numai, fiindcă inima ei te-a preferat altor zece, cari toți erau mai cinstiți și mai bogați decât tine.

CLAVIGO. O domnul meu! De ați ști, cum am fost întărâtat, cum prin sfătuitoari de tot felul și prin împrejurări eu —

BEAUMARCHAIS. Destul! (*Către Saint-George*). Ai auzit justificarea surorii mele; du-te și o răspândește. Ceeace am de spus de acum înainte acestui domn, n'are trebuință de martori. CLAVIGO se scoală, SAINT-GEORGE pleacă). Rămâi! Rămâi! (*Amândoi șed din nou*). Fiindcă am ajuns atât de departe, am să fac o propunere, pe care sper că o veți accepta. Conveniența dumneavoastră și a mea cere, ca să nu mai luați în căsătorie pe Maria, și dumneavoastră simțiți, cred, că eu n'am venit ca să fac pe fratele din comedii, care vrea să ajute la desfășurarea romanului și să facă surorii sale rost de un bărbat. Dumneavoastră cu sânge rece ați insultat o fată cinstită, fiindcă credeți, că ea e fără sprijin și fără răsbunător într'o țară străină. Un ticălos, un nemernic face așa. Și deci, înainte de toate să declarați cu mâna proprie, de bună voe, cu ușile deschise, în prezența servitorilor dumneavoastră, că sunteți un păcătos, care a înșelat, a trădat pe sora mea, a

înjosit-o fără cel mai neînsemnat motiv; și cu această declarație mă duc la Aranjuez, unde stă ministrul nostru; i-o arăt, o dau la tipar și poimăine toată curtea și tot orașul e plin. Eu am prieteni puternici aici, am timp și bani, și toate le întrebuițez, ca să te urmăresc în modul cel mai crunt, până ce mânia surorii mele se va potoli și va fi satisfăcută și până ce ea singură mă va opri.

CLAVIGO. Declarațiunea aceasta n'o fac.

BEAUMARCHAIS. Cred; căci poate în locul dumneavoastră tot atât de puțin o a-și face. Dar iată și cealaltă soluție: Dacă nu scrieți, eu din momentul acesta rămân cu dumneavoastră, nu vă mai las, vă urmez în toate părțile, până ce dumneavoastră sătul de astfel de tovărășie veți căuta să scăpați de mine printr'un buenretiro. Dacă voi fi mai norocos decât dumneavoastră, îmi iau sora muribundă în brațe, o pun în trăsură și mă întorc cu ea în Franța fără a mă duce la ministrul nostru, fără a vorbi cu cineva. Dacă soarta vă favorizează pe dumneavoastră, eu mi-am făcut datoria și dumneavoastră puteți râde pe socoteala noastră. Până una alta dejunul! (*BEAUMARCHAIS sună clopoțelul. Un SERVITOR aduce ciocolată. BEAUMARCHAIS își ia ceașca și se plimbă în galeria de alături privind tablourile.*)

CLAVIGO. Aer! aer! — Asta te-a surprins, te-a ajuns ca pe un copil! — Unde ești, Clavigo? Cum vrei să sfârșești asta? Cum poți să sfârșești asta? — Grozavă situație, în care te-a adus prostia ta, trădarea ta! (*Pune mâna pe spada de pe masă*) Ha! Numai

dintr'o mișcare! — (*O pune la loc*). Și să nu mai fie altă cale, alt mijloc, decât moarte — sau omor? omor abominabil? — Să despoi pe biata fată și de ultima ei mângâiere, de singurul ei sprijin, de fratele ei! — Să vezi sângele acestui bărbat nobil și brav! — Și să iei asupra ta blestemul în-doit, insuportabil al unei familii nimicite! — O nu aceasta erà perspectiva în vremurile când ființa aceea drăgălașă în primele ceasuri de cunoștință te atrăgea cu atâtea farmece! Și când ai părăsit-o, n'ai văzut urmările grozave ale ticăloșiei tale? — Ce fericire te așteaptă în brațele ei! în prietenia unui astfel de frate! Marie, Marie! o, dac'ai putea iertă! de-ași putea șterge toate acestea prin lacrimi la picioarele tale! — Și de ce nu? — Inima mi-e plină, sufletul mi-se înalță în nădejde! — domnul meu!

BEAUMARCHAS. Ce decideți?

CLAVIGO. Ascultați-mă! Purtarea mea față de sora dumneavoastră nu se poate scuza. Vanitatea m'a sedus. Mă temeam că prin această căsătorie îmi voi distruge planurile mele și perspectiva unei vieți pline de glorie. De-și fi putut ști, că ea are un astfel de frate, ea n'ar mai fi fost în ochii mei o străină neînsemnată, ci ași fi sperat avantajii considerabile dela această legătură. Dumneavoastră, domnul meu, mă umpleți de cea mai mare stimă pentru dumneavoastră, și făcându-mă astfel să simt greu nedreptatea mea îmi inspirați dorul și puterea de a repara totul. Mă arunc la picioarele dumneavoastră! Ajutați-mă! Ajutați-mi, dacă e

posibil, să-mi îndeplinesc datoria și să pun capăt nenorocirii! Dați-mi iarăș pe sora dumneavoastră, domnul meu, dați-mă pe mine ei! Cât a-și fi de fericit să obțin din mâna dumneavoastră o soție și iertarea tuturor greșelilor mele!

BEAUMARCHAIS. E prea târziu! Sora mea nu vă mai iubește, iar mie mi-e scârbă de D-voastră. Scrieți declarația cerută, asta e totul, ce pretind dela dumneavoastră și lăsați-mi mie grija unei răsunări alese.

CLAVIGO. Incăpățânarea dumneavoastră nu e nici îndreptățită, nici cuminte. Admit, că nu depinde de mine, dacă voi să îmbunesc din nou o situație atât de înrăutățită. — O mai pot îmbunătăți? Asta depinde de inima bunei dumneavoastră surori, dacă poate să se mai uite la un nenorocit, care nu merită să vadă lumina zilei. Dar e datoria dumneavoastră, domnul meu, de a examina aceasta și de a vă purta în consecință, dacă e ca pasul dumneavoastră să nu semene unei înflăcărări nesocotite juvenile. Dacă Donna Maria e nestrămutată — o, eu cunosc inima ei! o, bunătatea ei, sufletul ei de înger îl am aeeva înaintea mea! — Dacă ea e neînduplecată, atunci mai e timp domnul meu.

BEAUMARCHAIS. Eu persist în a cere declarația.

CLAVIGO. (*mergând spre masă*). Și dacă pun mâna pe spadă?

BEAUMARCHAIS. (*plecând*), Bine, domnul meu! Frumos, domnul meu!

CLAVIGO. (*reținându-l*). Incă o vorbă! dumneavoastră aveți dreptatea de partea dumneavoastră; dați-mi voie să am eu chibzuință și pentru dumneavoastră. Gândiți-vă, ce faceți! În amândouă cazurile și unul și altul suntem perduți cu desăvârșire. N'ar trebui să mă prăpădesc de durere, de groază, dacă sângele dumneavoastră ar fi să coloreze spada mea, când Mariei peste toată nenorocirea i-ași mai răpi și fratele, și apoi — ucigașul lui Clavigo n'ar mai trece înapoi Pireneii.

BEAUMARCHAIS. Declarația, domnul meu, declarația!

CLAVIGO. Fie dară! Am să fac totul, ca să vă conving despre intențiile sincere, pe care mi le inspiră prezența dumneavoastră. Am să scriu declarația, am s'o scriu din gura dumneavoastră. Dar promiteți-mi, că nu veți face uz de ea, până ce n'oi fi fost în stare de a convinge pe Donna Maria despre inima mea schimbată, pocăită! Până ce nu voi fi vorbit o vorbă cu sora dumneavoastră mai mare, până ce aceasta nu va fi pus un cuvânt pentru mine pe lângă iubita mea. Numai atâta, domnul meu!

BEAUMARCHAIS. Mă duc la Aranjuez.

CLAVIGO. Ei bine, până la întoarcere să rămâie declarația în portofoliul dumneavoastră și dacă nu voi fi obținut iertare, să dați curs liber răsbunării. Această propunere e dreaptă, convenabilă, cuminte, și dacă așa nu voiți, fie rășboiu pe vieață și pe moarte între noi doi. Și cel care va fi jertfa pripei sale, tot

dumneavoastră veți fi și sărmana dumneavoastră soră.

BEAUMARCHAIS. Se și cade să compătimiți pe aceea pe care ați nenorocit-o.

CLAVIGO (*așezându-se*). Sunteți mulțumit cu aceasta?

BEAUMARCHAIS. Fie, cedez! Dar nici o clipă mai mult. Sosesc din Aranjuez, întreb, aud! Și dacă nu ți s'a dat iertare, cum sper, cum doresc! Atunci îndată sus și biletul la tipar.

CLAVIGO (*ia hârtia*). Cum o pretindeți?

BEAUMARCHAIS. Domnul meu! În prezența servitorilor dumneavoastră.

CLAVIGO. La ce asta?

BEAUMARCHAIS. Porunciți numai să fie de față în galeria de alătura. Să nu se zică că v'am silit.

CLAVIGO. Ce neîncredere!

BEAUMARCHAIS. Sunt în Spania, și am de a face cu dumneavoastră.

CLAVIGO. Ei, fie! (*Sună. Un SERVITOR*). Chemați oamenii mei și așezați-vă toți pe sală alături! (*SERVITORUL pleacă; ceilalți vin și ocupă galeria*).

CLAVIGO. Lăsați în seama mea scrierea declarațiunei.

BEAUMARCHAIS. Nu, domnul meu! Scrieți, vă rog, scrieți, cum vă spun eu. (*CLAVIGO scie*). Eu subsemnatul Iosif Clavigo, arhivar al Regelui.

CLAVIGO. Al Regelui.

BEAUMARCHAIS. Recunosc, că după ce am fost primit cu bunătate în casa doamnei Guilbert

CLAVIGO. Doamnei Guilbert.

BEAUMARCHAIS. Prin promisiuni de căsătorie repetate de sute de ori am înșelat pe Mademoiselle de Beaumarchais, sora domniei-sale. Gata?

CLAVIGO. Domnul meu!

BEAUMARCHAIS. Aveți alți termeni pentru aceasta?

CLAVIGO. Dar eu așa crede —

BEAUMARCHAIS. Sora domniei-sale. Ceeace ați făcut dumneavoastră puteți s'o scriți mai bine tot dumneavoastră. — Am părăsit-o, fără ca vreo greșală sau slăbiciune din partea ei să fi dat ocazie la un pretext sau o scuză a acestui sperjur.

CLAVIGO. Bine.

BEAUMARCHAIS. Din contra purtarea domniei sale a fost totdeauna curată, ireproșabilă și vrednică de tot respectul.

CLAVIGO. De tot respectul.

BEAUMARCHAIS. Recunosc, că prin purtarea mea, ușurința vorbelor mele, prin înțelesul, pe care-l puteau avea, am înjosit în public această femeie virtuoaasă; de aceea îi cer iertare, deși nu mă socotesc vrednic de a i-o obține. (Clavigo se oprește). Scrieți! Scrieți! — Care dovadă am dat-o de bună voe și nesilit cu promisiunea specială, că dacă această satisfacțiune nu-i va ajunge părții ofensate, eu sunt gata să i-o dau în orice fel ar cere-o. Madrid.

CLAVIGO. (*se scoală, face semn servitorilor să plece și-i dă hârtia*). Am de aface cu un om ofensat, dar nobil. Vă veți ține de cuvânt și veți amâna răsbunarea. Numai

din această considerațiune, în această nădejde am dat această hârtie rușinoasă, pe care altfel nimic nu mi-ar fi putut-o scoate. Dar înainte de a cuteză să calc înaintea Donnei Maria, am hotărît să însărcinez pe cineva să vorbească pentru mine către ea, să pună o vorbă pentru mine — și acela sunteți dumneavoastră.

BEAUMARCHAIS. Nu-ți face gânduri de acestea!

CLAVIGO. Cel puțin să-i spuneți despre căința amarnică, sinceră, pe care ați văzut-o la mine. Asta-i totul, totul, ce vă rog; nu mă refuzați; ar trebui să-mi aleg alt apărător mai puțin puternic, și doar dumneavoastră îi sunteți dator o istorisire sinceră. Povestiți-i cum m'ați găsit!

BEAUMARCHAIS. Bine! asta o pot face și o voi face. Și acum rămas bun!

CLAVIGO. Adio! (*vrea să-i ia mâna, BEAUMARCHAIS și-o retrage pe a sa*).

CLAVIGO. (*singur*). Așa pe neașteptate dintr'o stare în alta. Omul umblă ca amețit, visează! Declarația aceasta, nu trebuiă s'o dau. Dar totul a venit atât de repede, așa pe neașteptate, ca un trăznet!

(*CARLOS vine*)

CARLOS. Ce vizită ai avut? Toată casa e în mișcare; ce e?

CLAVIGO. Fratele Mariei.

CARLOS. Bănuiam. Câinele acela de servitor bătrân, care mai înainte eră la Guilbert și care acum spionează pentru mine, știe de ieri, că-l așteptau și abia în momentul acesta mă întâlni. A fost aici?

CLAVIGO. Un băiat foarte bun.

CARLOS. O să ne scăpăm curând de el. Pe drum până aici am și ticluit ceva! — Dar ce-a fost între voi? Provocare? declarare de onoare? A fost aprins foc flăcăul?

CLAVIGO. A cerut o declarație, că sora sa nu mi-a dat ocazie să-mi schimb purtarea.

CARLOS. Și i-ai făcut-o?

CLAVIGO. Am crezut mai nimerit așa.

CARLOS. Și alt nu s'a întâmplat nimic?

CLAVIGO. El a insistat, sau duel, sau declarația.

CARLOS. Ultima eră cea mai cuminte. Cine să-și pună vieața în joc cu o mutră de flăcăiandru romantic? Și a pretins vijelios hârtia?

CLAVIGO. Mi-a dictat-o, și eu a trebuit să chem servitorii în galerie.

CARLOS. Înțeleg! A! acum te am în mână, domnișorul! Asta-i rupe gâtul. Să nu-mi zici pe nume, dacă în două zile nu-l vom avea în închisoare pe băețaș și cu cel dintâiu transport în Indii.

CLAVIGO. Nu, Carlos. Lucrul stă altfel, decum crezi tu.

CARLOS. Cum?

CLAVIGO. Sper că prin mijlocirea lui, prin siliința mea stăruitoare voi obține iertare dela nenocita Maria.

CARLOS. Clavigo!

CLAVIGO. Sper să distrug toate cele trecute, să refac cele năruite și să devin iarăși om cinstit în ochii lumii și în ochii mei.

CARLOS. Ce dracu, ai ajuns copil? Tot se mai simte la tine, că ești savant. — Să te lași tu așa prostit! Nu vezi tu, că e un plan chibzuit așa de simplu, ca să te facă să sai tu singur în laț?

CLAVIGO. Nu, Carlos, el nu vrea căsătoria, ei sunt contra, ea nici nu vrea să audă de mine.

CARLOS. Asta-i culmea. Nu, dragă amice, nu mi-o luă în nume de rău, dar eu în comedii am văzut, că numai pe boierinașii tineri dela țară îi păcălesc astfel.

CLAVIGO. Mă insultă. Te rog, păstrează-ți glumele pentru ziua nunții. Sunt hotărât să iau pe Maria, de bună voie din îndemnul inimii mele. Toată speranța mea, toată fericirea mi se bazează pe ideea să-i obțin iertarea. Și atunci adio mândrie! La sânul iubitei mele e cerul, ca și mai înainte; toată gloria, pe care o cuceresc, toată mărirea, la care mă ridic, mă vor umplea de o fericire îndoită, căci o împărtășește cu mine fata, care mă face de două ori om. Adio, trebuie să mă duc la ea! Cel puțin cu Guilbert trebuie să vorbesc.

CARLOS. Așteaptă numai până după amiază!

CLAVIGO. Nici o clipă măcar! (*Iese*).

CARLOS. (*uitându-se după el și după o pauză*). Cineva iarăș face o prostie!

A C T U L III

LOCUIŢA LUI GUILBERT

(SOPHIE GUILBERT. MARIE BEAUMARCHAIS).

MARIE. L'ai văzut? Tremur toată! L'ai văzut? Eră aproape să leşin, când am auzit, că vine, şi tu l'ai văzut? Nu, eu nu pot, nu-l voi mai vedea.

SOPHIE. Am rămas îmmărmurită, când a intrat, căci, ah! nu l-am iubit şi eu ca şi tine, cu iubirea cea mai deplină şi mai curată de soră? Nu m'a ofensat, chinuit îndepărtarea lui? — şi acum el întors, pocăit la picioarele mele! — Surioară! e ceva fermecător în fiinţa lui, în tonul vocii lui. El —

MARIE. Nu, niciodată!

SOPHIE. El e tot cel vechiu, aceeaş inimă bună, blândă, simţitoare, aceeaş violenţă a pasiunii. Aceeaş lăcomie de a fi iubit şi sentimentul chinuitor de frică, când i se refuză simpatia. Totul, totul! Şi despre tine, Marie, vorbeşte ca şi în zilele acelea fericite ale iubirii celei mai înfocate; s'ar părea, că duhul său cel bun ar fi provocat acest interval de necredinţă şi de îndepărtare, ca să întrerupă monotonia şi lăncezeala unei cunoştinţe îndelungate şi să dea o nouă aprindere sentimentului.

MARIE. Tu vorbești în favoarea lui?

SOPHIE. Nu, surioară! nici nu i-am promis aceasta. Dar văd lucrurile cum sunt, scumpa mea. Tu și fratele nostru, voi le vedeți într'o lumină prea romantică. Tu ai comun cu multe alte ființe, că ți-a fost necredincios iubitul și te-a părăsit! Și faptul că el revine și pocăit vrea să-și repare toate greșelile și să reînnoască toate speranțele cele vechi e un noroc, pe care alta nu l-ar refuza ușor.

MARIE. Mi s'ar rupe inima!

SOPHIE. Cred. Primul moment trebuie să te sguidue — și apoi, draga mea, te rog nu consideră temerea aceasta, sfiala aceasta, care pare a stăpâni toate simțurile tale, drept o urmare a urei, drept antipatie. Inima ta vorbește pentru el mai mult decât crezi și tocmai deaceea n'ai curajul de a-l revedea, fiindcă dorești atât de mult întoarcerea lui.

MARIE. Aibi milă de mine!

SOPHIE. E chestia să fii fericită. De-ași simți, că-l disprețuești, că ți-e indiferent, n'ași mai zice nici o vorbă și el nu mi-ar mai vedea fața. Dar așa, scumpa mea! — Ai să-mi mulțumești că ți-am ajutat să treci peste nehotărîrea și sfiala aceasta, care sunt un semn al iubirei celei mai profunde.

(GUILBERT, BUENCO intră).

SOPHIE. Veniți Buenco! Guilbert, veniți! Ajuțați-mi să inspir mititicei curaj și hotărîre, acum la nevoie.

BUENCO. Ași voi să pot spune: Nu-l primiți iară!

SOPHIE. Buenco !

BUENCO. Mi se strânge inima, când mă gândesc, că el va avea din nou pe acest înger, pe care l-a ofensat într'un mod atât de mârșav, pe care l-a târât până la marginea groapei. Și s'o aibă? — De ce? Prin ce repară el totul ce a comis? Că se întoarce, că binevoește a se întoarce și a zice. «Acum o voi, acum îmi place». Ca și cum sufletul acesta bun ar fi o marfă îndoelnică, pe care la urma urmei tot o aruncați cumpărătorului, chiar dacă prin ofertele cele mai de jos și prin veniri și plecări evreești v'a chinuit până la sânge. Nu, el nu are votul meu, chiar dacă inima Mariei ar vorbi pentru el. — Și se întoarce el, și de ce acum? — acum? — A trebuit să aștepte, până să vie un frate inimos, de a cărui răzbunare trebuie să se teamă, ca apoi să vie ca un copil de școală și să-și ceară iertare? — Ha! Pe cât e de nemernic, tot atât de laș e!

GUILBERT. Dumneavoastră vorbiți ca Spaniol, și ca și cum n'ați cunoaște pe Spanioli. Dar noi în momentul acesta ne aflăm într'o primejdie mai mare decât vedeți voi.

MARIE. Scumpul meu Gilbert!

GUILBERT. Toată considerația pentru sufletul întreprinzător al fratelui nostru, am privit în tăcere mersul său eroic și doresc ca totul să iasă bine, doresc ca Maria să se poată convinge să dea mâna sa lui Clavigo; căci — (*surdănd*) inima ei tot o are el.

MARIE. Ești crud.

SOPHIE. Ascultă-l te rog, ascultă-l!

GUILBERT. Fratele tău i-a scos o declarație, care să te justifice în fața lumii întregi și aceasta ne va perde.

BUENCO. Cum?

MARIE. O Doamne!

GUILBERT. El a făcut-o în speranța că te va înduplecă. Dacă nu te înduplecă, trebuie să facă totul, ca să distrugă hârtia; el o poate și o va face. Fratele tău vrea s'o dea la tipar și s'o răspândească îndată după întoarcerea sa din Aranjuez. Mă tem că nu se mai întoarce, dacă persisti.

SOPHIE. Dragă Guilbert!

MARIE. Mor!

GUILBERT. Clavigo nu poate lăsa să iasă hârtia. Dacă-l refuzi și el e om de onoare, se duce înaintea fratelui tău și unul din doi cade; și fratele tău ori moare, ori învinge, e pierdut. Un străin în Spania! Ucigașul acestui curtean iubit! — Surioară, e bine să gândești și să simți nobil; dar să te dai perzării pe tine și pe ai tăi —

MARIE. Sfătuește-mă, Sophie, ajută-mă!

GUILBERT. Și, Buenco, combate-mă!

BUENCO. N'are să îndrăznească, își teme viața, altfel n'ar fi scris, altfel n'ar oferì Mariei mâna sa.

GUILBERT. Cu atât mai rău; atunci găsește o sută, care-i închiriază brațele, o sută cari răpesc pe drum mișelește viața fratelui nostru. Ha! Buenco! atât ești de tânăr? Un om de curte să n'aibă ucigași în solda sa?

BUENCO. Regele e mare și bun.

GUILBERT. Deci haide! Pătrunde prin toate zidurile, care-l înconjoară, prin gărzi, prin ceremonial și prin toate, prin câte l-au despărțit de poporul său secăturile dela curte, pătrunde prin toate și salvează-ne! — Cine vine?

(*CLAVIGO vine*).

CLAVIGO. Trebuie! Trebuie să vin!

(*MARIE scoate un țipăt și cade în brațele Sophiei*).

SOPHIE. Ce crud ești! In ce impas ne aduci!

(*BUENCO ȘI GUILBERT se apropie de ea*).

CLAVIGO. Da, ea e, ea e! Și eu sunt Clavigo. — Ascultă-mă, scumpa mea, dacă nu vrei să mă mai vezi. Pe vremea, când Guilbert m'a primit cu afabilitate în casa sa, pe când eu eram un băiat sărac, neînsemnat și simțeam în inima mea o pasiune neînvișă pentru tine, aveam eu atunci merite? Nu a fost mai de grabă o potrivire internă a caracterelor, o înclinațiune tainică a inimei în faptul, că nici tu n'ai rămas nesimțitoare față de mine, că după câtva timp puteam să mă măgulesc, că posed cu totul această inimă? Și acum — nu sunt eu tot acelaș? Nu ești tu tot aceeaș? De ce n'ași putea spera? De ce să nu te rog? Pe un prieten, pe un iubit, pe care după o călătorie periculoasă, nenorocită pe mare mult timp l-ai fi socotit pierdut, nu l-ai primii iară la sânul tău, dacă s'ar întoarce pe neașteptate și ar pune la picioarele tale viața sa salvată? Și eu am plutit oare în timpul acesta pe o mare mai puțin furtunoasă? Oare pasiunile noastre, cu care

trăim în luptă veșnică, nu sunt mai îngrozitoare, mai neînvinsse, decât valurile, care aruncă pe nenorocit departe de patria sa? Marie! Marie! Cum poți să mă urăști, când eu niciodată n'am încetat de a te iubi? În mijlocul oricărui vârtej, prin tot cântul seducător al vanității și al mândriei mi-am adus totdeauna aminte de acele zile fericite, curate, pe care în simplitate fericită le-am petrecut la picioarele tale, văzând înaintea noastră o mulțime de perspective înfloritoare. — Și acum de ce n'ai voi să împlinești împreună cu mine totul, ceea ce speram. Nu vrei să mai guști toată fericirea vieții, fiindcă un interval întunecat se înfipsea în mijlocul speranțelor noastre? Nu, scumpa mea, crede-mă, bucuriile cele mai mari ale vieții nu sunt absolut curate; și fericirea supremă e întreruptă de pasiunile noastre, de soartă. Să ne plângem oare, că și nouă ne-a mers, ca tuturor și să ne facem oare vinovați dând cu piciorul unui prilej de a repara trecutul, de a ridica în sus capul unei familii zdrobite, de a răsplăti fapta eroică a unui frate nobil și de a întări pe vecie fericirea noastră proprie? — Amicii mei, față de cari n'am meritat, amicii mei, cari trebuie să-mi fiți, fiindcă sunteți amicii virtuții, la care revin și eu, uniți-vă rugămintea cu a mea! Marie! (*se aruncă jos*). Nu mai cunoști vocea mea? Nu mai auzi glasul inimii mele? Marie! Marie!

MARIE. O Clavigo!

CLAVIGO. (*sare în sus și-i apucă mâna cu sărutări în extaz*).
Mă iartă, mă iubește! (*Imbrățișează pe Guilbert, pe Buenco*)

mă mai iubește ! O Marie, mi-o spunea inima ! M'aș fi putut aruncă la picioarele tale și să-mi plâng acolo în tăcere durerea și căința și tu m'ai fi înțeles fără cuvinte, după cum fără cuvinte îmi obțin iertarea. Nu, înrudirea aceasta strânsă a sufletelor noastre n'a încetat ; nu, ele tot se mai aud, ca și mai înainte, când nu eră nevoie de nici o vorbă, de nici un semn, ca să ne comunicăm simțirile cele mai adânci. Marie — Marie — Marie !

(*BEAUMARCHAIS apare*)

BEAUMARCHAIS. Ha !

CLAVIGO. (*sburându-i înainte*). Frățioare !

BEAUMARCHAIS. Il ierți ?

MARIE. Lăsați-mă, lăsați-mă ! Imi pierd simțirea. (*o conduc afară*).

BEAUMARCHAIS. L-a iertat ?

BUENCO. Așa se vede.

BEAUMARCHAIS. Nu-ți meriți norocul.

CLAVIGO. Crede-mă, o simt.

SOPHIE. (*Se întoarce*). Il iartă. Un torent de lacrimi a izbucnit din ochii ei. Să plece, strigă ea suspinând, ca să-mi vin în fire ! Il iert. — Ah, surioară ! esclamă ea, și mă apucă pe după gât, de unde știe el, că-l iubesc atât de mult ?

CLAVIGO (*sărutându-i mâna*). Sunt cel mai fericit om sub soare. Frățioare !

BEAUMARCHAIS (*il îmbrățișează*). Fie deci, cu toată inima. Deși trebuie să-ți spun : încă nu pot fi prietenul dumitale, încă nu te pot iubi. Și acum fii al nostru și fie totul uitat ! Hârtia, pe care mi-ai dat-o, iat-o. (*O ia din portofoliu, o rupe și i-o dă*).

CLAVIGO. Sunt al vostru, pe veci al vostru.

SOPHIE. Vă rog, îndepărtați-vă, ca să nu vă audă glasul, să se liniștească.

CLAVIGO (*imbrățișându-i pe rând*). Adio! Adio! mii de sărutări îngerașului (*Iese*).

BEAUMARCHAIS. Fie și așa, deși aș dori să fie altfel. (*Zăbind*). Tot e ființă bună o fată.— Și, amicilor, trebuie să vă mai spun, a fost cu totul ideea, dorința ministrului nostru, ca Maria să-l ierte și o căsătorie fericită să pună capăt acestei afaceri supărătoare.

GUILBERT. Și eu iarăș mă simt bine de tot.

BUENCO. El e cumnatul vostru și deci adio! Nu mă mai vedeți în casa voastră.

BEAUMARCHAIS. Domnul meu!

GUILBERT. Buenco!

BUENCO. Eu unul îl urăsc până la judecata de apoi. Și băgați de seamă, cu ce om aveți aface! (*Iese*).

GUILBERT. Coabă rea melancolică! Dar cu timpul tot se lasă înduplecat, dacă vede că totul merge bine.

BEAUMARCHAIS. Totuș m'am pripit de i-am dat hârtia!

GUILBERT. Lasă, lasă! Nu veni cu gânduri negre!

ACTUL IV

LOCUIŢA LUI CLAVIGO

(CARLOS *singur*)

CARLOS. E bine să se puie din oficiu sub tutelă omul, care prin risipă sau alte prostii a dat dovezi, că şi-a pierdut o doagă. Şi dacă autoritatea face aceasta, care de altfel doar nu se prăpădeşte de grija noastră, cum să n'o facem noi pentru un prieten? Clavigo, rău ai ajuns! Dar eu tot mai sper! Şi dacă eşti numai pe jumătate uşor de condus, pe cât erai, atunci tocmai atâta timp mai e, cât să te scap de o prostie, care faţă de caracterul tău vioiu, sensibil, ar trebui să te nenorocească pe viaţă şi să te omoare înainte de vreme. Iată-l, vine.

CLAVIGO. Bună ziua, Carlos!

CARLOS. Dar trist şi greu mai dai «bună ziua»! Dela logodnică vii în aşă bună dispoziţie?

CLAVIGO. E un înger! Toţi sunt oameni foarte de treabă!

CARLOS. Doar n'o să vă grăbiţi atâta cu nunta, ca să aibă omul vreme să-şi facă găтели straşnice?

CLAVIGO. Glumeşte cât vrei, dar la nunta noastră n'are să fie paradă de găтели straşnice.

CARLOS. Faceți dar nuntă mică, fără sgomot?

CLAVIGO. Ca oamenii cari simt, că toată fericirea lor e în ei înșiși.

CARLOS. După împrejurări poate să fie foarte bine așa.

CLAVIGO. După împrejurări! Ce vrei să spui cu vorba aceasta?

CARLOS. După cum stau și se află și se găsesc lucrurile.

CLAVIGO. Ascultă, Carlos, nu pot suferi tonul acesta rezervat la prieteni. Știu, că nu ești pentru această căsătorie; totuș dacă ai de spus sau vrei să spui ceva contra ei, spune-o deadreptul. Ei cum stau lucrurile? Cum se găsește situația?

CARLOS. Se întâmplă omului în viață multe lucruri neașteptate, ciudate și ar fi rău, dacă toate ar merge pe vâgășul obișnuit. Lumea n'ar mai aveà de ce se mirà, despre ce să șoptească și despre ce să toace palavre în societate.

CLAVIGO. Are să facă zarvă mare.

CARLOS. Nunta lui Clavigo! Se 'nțelege. Câte fete din Madrid te așteaptă, își fac speranțe, și acum, când le joci festa aceasta?

CLAVIGO. Nu se mai poate altfel.

CARLOS. E ciudat. N'am cunoscut mulți bărbați, cari să fi făcut impresie așa de mare și de generală la femei, ca tine. În toate straturile sociale sunt fete bune, care au planuri și speranțe să pună mâna pe tine. Una se bizuie pe frumusețea ei, alta pe bogăția, pe starea ei socială, pe inteligența ei, pe rudele ei.

Ce complimente nu mi s'au făcut din cauza ta! Căci doar nici nasul meu cârn, nici capul meu creț, nici disprețul meu cunoscut pentru femei nu mi le pot atrage.

CLAVIGO. Mă iei în râs.

CARLOS. Dacă n'aș fi avut în mână oferte, propuneri scrise frumos de lăbuțele lor proprii gingașe cu ortografia atât de proastă, cum poate fi numai o scrisoare originală de dragoste a unei fete. Câte duenne drăguțe nu mi-au căzut în mână în astfel de ocazii!

CLAVIGO. Și nu mi-ai spus nimic de toate astea?

CARLOS. Fiindcă nu voiam să te ocup cu nimicuri zadarnice și nu te-aș fi sfătuit niciodată să iei în serios măcar pe una singură. O, Clavigo! soarta ta îmi eră la inimă ca și a mea proprie! Tu-mi ești singurul prieten; oamenii toți îmi sunt de nesuferit și acum începi și tu să-mi fii nesuferit.

CLAVIGO. Te rog, taci!

CARLOS. Dă-i foc la casă cuiva, care a lucrat zece ani la ea și trimite-i un preot, care să-i recomande răbdarea creștinească! — Dar omul bine face să nu se intereseze de nimeni, decât de sine însuș; oamenii nu sunt vrednici —

CLAVIGO. Iară-ți vin fumurile tale amărâte?

CARLOS. Dacă mă cuprind iarăș cu totul, cine altul e vinovat decât tine? Mi-am zis: care să-i fie partida cea mai avantajoasă? lui, care pentru un om de rând ar fi ajuns destul de departe, dar cu

capul lui, cu talentele lui ar fi de nescuzat — e imposibil să rămâie, ceea ce este. Și-mi făceam proiectele mele. Sunt doar atât de puțini oameni atât de întreprinzători și totodată maleabili, atât de inteligenți și în acelaș timp harnici. El e priceput în toate ramurile; ca arhivar poate să-și câștige repede cunoștințele cele mai importante, se va face indispensabil și las' să vie o schimbare și ajunge ministru.

CLAVIGO. Ți mărturisesc, adesea visam și eu de acestea.

CARLOS. Visuri, dar pe cum eu ași ajunge la turn și m'ași suî pe el, dacă m'ași repezi cu hotărîrea tare să nu mă las până n'oi fi sus, tot așa ai fi învins și tu toate dificultățile. Și după aceea n'ași mai fi avut grijă de rest. N'ai avere de acasă, atât mai bine; aceasta te-ar fi făcut mai stăruitor la câștig și mai atent la păstrare. Și cine are cuțitul și pâinea în mână și nu se îmbogățește, nu-i bun de nimic. Și apoi nici nu văd, de ce țara n'ar fi datoare biruri ministrului tot atât de bine ca și regelui. Acesta-și dă numele și cel dintâiu puterile. Și când eram gata cu toate acestea, abia atunci căutam și o partidă entru tine. Vedeam multe familii mândre, care ar fi închis ochii asupra originii tale, multe din cele mai bogate, care ar fi fost bucuroase să-ți dea mijloacele pentru poziția ta, numai ca să se împărtășească de strălucirea celui de-al doilea rege. Și acum —

CLAVIGO. Ești nedrept, privești prea jos starea mea prezentă. Și crezi tu oare, că nu pot să răslesc mai sus, să fac pași și mai puternici?

CARLOS. Dragul meu, rupe-i unei plante inima, ea va mai încolți și crește și după aceea și va da nenumărate ramuri lăturalnice; are să devie poate o tufă deasă, dar ridicarea mândră de rege a tulpinei dintâi s'a dus. Și nu crede că la curte privesc cu indiferență această căsătorie. Ai uitat ce fel de oameni te-au sfătuit să eviți contactul, să nu te legi cu Maria? Ai uitat, cine ți-a dat ideea bună s'o părăsești? Să ți-i număr pe degete?

CLAVIGO. Și pe mine m'a chinuit ideea, că așa puțini vor aprobă pasul acesta.

CARLOS. Nici unul! Și să nu se supere prietenii tăi de sus, că te-ai dat așa cu totul fără să-i întrebi, fără sfatul lor, ca un copil nesocotit, care-și dă banii în piață pe nuci găunoase?

CLAVIGO. Carlos! Fii cavaler, nu exageră!

CARLOS. De loc! Căci înțeleg ca cineva să facă una boacăna din pasiune. Să ia în căsătorie o camerieră, fiindcă-i frumoasă ca un înger! Bine, îl critică, dar tot îl invidiază lumea.

CLAVIGO. Lumea, iară și iară lumea.

CARLOS. Știi că nu întreb cu sfială de aprobarea altora, dar e în veci adevărat, că cine nu face nimic pentru alții nu face nimic nici pentru sine, și dacă oamenii nici nu te admiră, nici nu te invidiază, nici tu nu ești fericit.

CLAVIGO. Lumea judecă după aparență. O, cine are inima Mariei, e de invidiat!

CARLOS. Orice lucru pe cât e, atât și pare. Firește și eu m'am gândit, că trebuie să fie calități

ascunse cele ce fac fericirea ta de invidiat, căci ceea ce se vede cu ochii și se poate înțelege cu mintea sănătoasă —

CLAVIGO. Vrei să mă prăpădești.

CARLOS. Cum a venit aceasta? are să se întrebe lumea în oraș. Cum a venit aceasta? se întreabă oamenii la curte. Pentru Dumnezeu, cum s'a întâmplat? Ea e săracă, fără stare; dacă Clavigo n'ar fi avut o aventură cu ea, nici nu s'ar ști de existența ei pe lume. Se spune că e bine crescută, plăcută, de spirit! — Cine are să ia în căsătorie o fată pentru atâta? Astea trec în primii ani ai căsniciei. Ah! zice unul, se spune că e frumoasă, grațioasă, extrem de frumoasă. — Atunci se explică, zice altul.

CLAVIGO. *(se încurcă, și scapă un suspin adânc)*. Ah!

CARLOS. Frumoasă? O, zice una, potrivit. N'am văzut-o de șase ani. În atâta timp multe se pot schimba, răspunde alta. Să băgăm de seamă, curând trebuie s'o scoată în lume, zice a treia. Și întreabă, pândesc, umblă în toate părțile din cauza aceasta, așteaptă. pierd răbdarea și mereu își aduc aminte de mândrul Clavigo, care niciodată nu apărea în public, fără să conducă în triumf o Spaniolă impozantă, strălucitoare, semeață, al cărei piept umflat, obraji îmbujorați și ochi arzători păreau a întreba lumea dimprejur: Nu sunt eu vrednică de însoțitorul meu? și care în îngâmfarea ei lăsă trena de mătasă cât mai mult să fluture în vânt, ca înfățișarea să-i fie mai impozantă și mai mândră. — Și

acum apare Domnul, — și tuturora le îngheață vorba în gură — vine încoace cu Franțușca lui mică, cu ochii duși în fundul capului, căreia oftica-i strigă din toate oasele, chiar dacă și-a boit cu alb și roșu culoarea ei de mort. Frățioare, turbez, fug, dacă lumea mă înhață acuma și mă întrebă și chestionează și nu poate înțelege —

CLAVIGO. (*apucându-l de mână*). Amice dragă, frățioare, sunt într'o situație grozavă, îți spun, îți mărturisesc, m'am speriat, când am revăzut pe Maria! Cât e de desfigurată — cât de palidă, de topită! O, asta-i vina mea, trădarea mea!

CARLOS. Mofturi! Gărgăuni! Ea erà tuberculoasă, pe când romanul tău erà în toiul lui. Ți-am spus-o de o mie de ori și — dar voi amorezații n'aveți ochi, n'aveți nas. Clavigo, e o rușine! Să uiți astfel totul, totul, o femeie bolnavă, care-ți va aduce ciurma între descendenți, încât toți copiii și nepoții tăi se sting la o anumită vârstă cu tot atâtea formalități, ca și opaițul cerșitorului. — Un bărbat, care ar putea fi străbunul unei familii, care poate cu timpul — dar am să înnebunesc, îmi pierd mințile.

CLAVIGO. Carlos, ce să-ți zic! Când am revăzut-o, în prima turburare inima-mi bătea nebună în spre ea — și ah! — când aceasta a trecut — îmi inspiră milă, compătimire sinceră, adâncă, dar iubire — uite, erà, ca și cum în deplina căldură a bucuriei mi-ar fi trecut peste frunte mâna cea rece a morții. Mă siliam să fiu vioi, să fac iarăș pe fericitul între oamenii, cari mă înconjura: dar se

dusese totul, totul erà forțat, timid. Ar fi trebuit s'o observe și ei, de ar fi fost mai puțin scoși din fire.

CARLOS. O miie de draci! și tu vrei s'o iei? (*CLAVIGO stă, scufundat cu totul în gânduri, fără să răspundă*). Te-ai dus! Te-ai pierdut pe veci! Adio, frățioare și lasă-mă să uit totul, să-mi petrec vieța singuratică scrâșnind din dinți de soarta orbirii tale! Ha! astea toate! Să te faci de batjocură în ochii lumii: și prin aceasta nici măcar să satisfaci o pasiune, o poftă! să-ți atragi cu ușurință o boală, care săpându-ți puterile interne te face și scârbos la vedere oamenilor.

CLAVIGO. Carlos! Carlos!

CARLOS. De nu te-ai fi ridicat niciodată, ca să nu cazi niciodată! Cu ce ochi vor privi ei aceasta! Țsta-i fratele, vor zice ei, trebuie să fie al dracului băiat, că i-a băgat frica în oase; n'a îndrăznit să încrucișeze spada cu el. Ha! vor zice tinerii noștri lăudăroși dela curte: tot se vede, că nu e cavaler. Pah! strigă altul, și-și trage pălăria peste ochi, mie trebuiă să-mi vie Franțuzul, și-și dă una peste burtă, un om care poate n'ar fi vrednic nici să-ți fie vizitiu.

CLAVIGO. (*în izbucnirea spăimei celei mai mari, cu șiroaie de lacrimi, îl apucă pe Carlos pe după gât*). Scapă-mă! Prietene! Scumpul meu, scapă-mă! Scapă-mă de sperjurul dublu, de rușinea ne mai pomenită, de mine însumi! Mă prăpădesc!

CARLOS. Săracul, nenorocitul de tine! Nădăduiam că aceste furii juvenile, aceste șiroaie de

lacrimi, această durere doborâtoare au trecut; speram să te văd ca bărbat, nu sdrobot, nu în chinul, care-ți strânge inima și pe care adesea l-ai alungat plângând la pieptul meu! Imbărbătează-te, Clavigo, fii bărbat!

CLAVIGO. Lasă-mă să plâng! (*Se aruncă într'un fotoliu*).

CARLOS. Vai de tine, că ai apucat un drum, pe care nu-l mai sfârșești! Cu inima ta, cu modul tău de a gândi, care ar putea fericii pe un cetățean liniștit, a trebuit să unești și ambiția nenorocită de mărire! Și ce e mărirea, Clavigo? Să te ridici în rang și vază deasupra altora? Nu crede! Dacă inima ta nu e mai mare, decât inimile altora, dacă nu ești în stare să treci calm peste lucruri, care pe un om de rând l-ar speria, atunci cu toate colanele și stelele tale, chiar cu coroana pe cap tot om de rând ești. Vino-ți în fire, liniștește-te! (*CLAVIGO se ridică, privește pe Carlos lung și-i întinde mâna, pe care acesta i-o apucă vehement*). Sus! sus amice, și hotărăște-te! Uite, las totul la o parte și-ți zic: Iată două propuneri în cumpene egale. Sau ieși pe Maria și-ți găsești fericirea într'o viață de cetățean liniștit, în bucuriile tihnite ale căsniciei; sau îți continui calea pe drumul plin de onoruri în spre ținta apropiată. Las totul la o parte și zic: Limba stă la mijloc, hotărîrea ta decide, care din cele două cumpene să se aplece! Bine, dar decide-te. — Nimic nu e mai deplorabil în lume, decât un om nedecis, care plutește între două hotărîri, ar vrea să le unească pe amândouă

și nu înțelege, că nimic nu le poate uni, decât tocmai îndoiala și neliniștea care-l chinuesc. Sus și dă-i Mariei mâna, lucrează ca un om de treabă, care sacrifică cuvântului său fericirea vieții, care-și consideră drept datorie să repare ceea ce a stricat, care nici cercul pasiunilor și activității sale nu l-a întins niciodată mai departe, decât ar fi în stare să repare iarăși tot ce a stricat: și bucură-te astfel de fericirea liniștei mărginite, de aprobarea unei conștiințe foarte chibzuite și de toată fericirea dată oamenilor, cari sunt în stare să-și creeze norocul și bucurie la ai lor! — Decide-te și eu zic: Ești un om întreg.

CLAVIGO. Carlos, o scânteie din tăria ta, din curajul tău!

CARLOS. Ele dorm în tine și am să suflu până ce izbucnesc în flacări. Iată pe cealaltă parte fericirea și mărirea, care te așteaptă. N'am să-ți zugrăvesc aceste perspective cu colori poetice variate; închipuește-ți-le singur în toată vioiciunea, cum erau ele în deplină claritate înaintea sufletului tău, înainte ca Franțuzul vijelios să-ți fi încurcat mințile. Dar și aici, Clavigo, fii om întreg și fă-ți drumul de-a dreptul, fără să te uiți în dreapta și în stânga. Lărgească-ți-se inima și vie asupra ta siguranța sentimentului mare, că oamenii extraordinari sunt și în aceia oameni extraordinari, că datoriile lor diferă de datoriile omului de rând, că acela, a cărui treabă e să cuprindă cu privirea un tot mare, să-l guverneze, să-l păstreze, nu trebuie să-și facă reproșuri că a neglijat lucruri mărunte, că a sacrificat mărunțișuri

pentru binele totului. Dacă creatorul face aceasta în natura sa, regele în statul său, de ce n'am face-o și noi, ca să le semănăm lor?

CLAVIGO. Carlos, eu sunt om mic.

CARLOS. Nu suntem mici, când avem de furcă cu împrejurările, ci numai când ele ne înving. Încă o răsufare și iarăși ți-ai venit în fire. Leapădă resturile unei pasiuni deplorabile, care în ziua de astăzi tot atât de puțin îți șade, ca și hăinuța cea sură și aerul modest, cu care ai venit la Madrid. Ceeace a făcut biata fată pentru tine, i-ai răsplătit de mult; și că ei îi datorești cea dintâi primire binevoitoare — o! alta ar fi făcut tot atâta și mai mult pentru plăcerea contactului cu tine, fără a avea asemenea pretenții! — Și are să-ți treacă oare prin cap să dai învățătorului tău jumătatea averii tale, fiindcă te-a învățat acum 30 de ani abecedarul? Ei, Clavigo?

CLAVIGO. Toate bune; în total poți să ai dreptate, fie așa; dar cum scăpăm din încurcătura, în care ne aflăm? Aici dă sfat, aici fă rost de ajutor și apoi vorbește!

CARLOS. Bine! Deci voești?

CLAVIGO. Fă să pot, și eu voesc. Nu mai pot gândi; gândește tu și pentru mine!

CARLOS. Iată deci. Mai întâiu te duci și ceri Domnului o întâlnire într'un loc neutru și acolo cu sabia în mână îi ceri îndărăt declarația, pe care silit și cu nesocotință ai scris-o.

CLAVIGO. O am doar; a rupt-o și mi-a dat-o.

CARLOS. Bravo! Bravo! Pasul acesta făcut — și mă lași să mai vorbesc atâta? — Deci mai scurt! Îi scrii cu tot calmul, că nu găsești cu cale să iei în căsătorie pe sora sa; cauza o poate afla, dacă la noapte vine aici ori colo însoțit de un prieten și prevăzut cu orice arme. Și cu astea iscălești — Haide Clavigo, scrie! Eu îți sunt secundant și — doar n'o fi dracul la mijloc — (*CLAVIGO se duce la masă*). Ascultă! O vorbă! Gândindu-mă bine propunerea e naivă. Cine suntem noi de ne punem vieța în joc contra unui aventurier înfuriat? Și purtarea acestui om și poziția lui nu merită să-l considerăm egalul nostru. Deci ascultă! Dacă-l părăsc la tribunal, că a venit în secret la Madrid, s'a anunțat la tine sub nume fals împreună cu un tovarăș, și-a câștigat întâiu încrederea ta cu vorbe prietenești, apoi te-a atacat pe neașteptate, ți-a scos cu sila o declarație și a plecat s'o răspândească în public. — Asta-i rupe gâtul; las să afle ce însemnează a te lua la războiu cu un Spaniol în mijlocul păcii cetățenești.

CLAVIGO. Ai dreptate.

CARLOS. Dar dacă noi până una alta, până ce începe procesul, până când domnul ne-ar putea face o mulțime de neplăceri, am lua-o la sigur și l-am apucă scurt de gât?

CLAVIGO. Înțeleg și te cunosc că ești omul să execuți aceasta.

CARLOS. Ei! dacă eu, care de 25 de ani slujesc și care am fost de față când oamenilor celor mai de seamă le eșau pe frunte picăturile de frică, dacă eu

n'oi putea să desfășor o comedie de astea. Și deci îmi lași mână liberă; n'ai să faci nimic, n'ai să scrii nimic. Cine pune pe frate la închisoare, în mod pantomimic dă să se înțeleagă, că nu vrea pe soră.

CLAVIGO. Nu Carlos! Fie ce-o fi, asta nu o pot și nu o voi suferi. Beaumarchais e un om vrednic și nu trebuie să se prăpădească într'o închisoare rușinoasă pentru cauza lui dreaptă. Altă propunere, Carlos, altă propunere!

CARLOS. Pah! Pah! Copilării! N'o să-l mână, va fi aranjat și îngrijit bine și mult doar nu poate să dureze. Căci uite, dacă simte, că lucrul e serios, zelul lui teatral se moaie, se duce plouat îndărăt în Franța și mulțumește încă cu efuziune, dacă voești să-i aranjezi surorii sale o pensie anuală, lucru pe care poate singur l-a și urmărit.

CLAVIGO. Atunci fie! Numai procedați bine cu el!

CARLOS. N'ai grijă! — Incă o prevedere! Nu se poate ști, cum se trădează totul, cum miroase el ceva și dă buzna peste tine și totul e pierdut. De aceea pleacă de acasă, așa ca nici un servitor să nu știe unde. Impachetează numai strictul necesar. Îți trimit un servitor, care să ți le ducă și să te conducă la un loc, unde nici sfânta Hermandad nu te găsește. Eu totdeauna am câteva văgăuni de acestea deschise. Adio!

CLAVIGO. Adio!

CARLOS. Repede! Repede! Și când om fi trecut și peste asta, atunci ne putem răcori, frățioare.

LOCUIŢA LUI GUILBERT

(*SOPHIE GUILBERT, MARIE BEAUMARCHAIS cu lucru*)

MARIE. Aşa de repede a plecat Buenco?

SOPHIE. Èrà firesc. El te iubeşte şi cum ar fi putut suportà vederea unui om, pe care trebuie să-l urască de două ori.

MARIE. E cetăţeanul cel mai bun şi mai virtuos, pe care l-am cunoscut vreodată. (*Arătându-i lucrul*). Ce crezi să fac aşà? Aici am s'o încreţesc şi colţul îl prind sus. Are să şadă bine.

SOPHIE. Foarte bine. Şi eu am să iau panglică en paille la boneta mea. Nici una nu-mi şade mai bine. Zâmbeşti?

MARIE. Râd de mine însumi. Curios neam de oameni mai suntem noi fetele; abia am ridicat puţin iară capul şi îndată ne gândim la găteli şi panglici.

SOPHIE. De asta nu te poţi plânge! Din clipa, în care te-a părăsit Clavigo, nimic n'a mai fost în stare să te bucure. (*MARIE se cutremură şi se uită spre uşă*). Ce-ţi e?

MARIE. (*îngrijorată*). Am crezut că vine cineva! Sărmana mea inimă! Are să mă omoare. Pipăie, cum bate, de o spaimă zadarnică.

SOPHIE. Linişteşte-te! Ce palidă eşti! Te rog, draga mea!

MARIE. (*cu mâna la piept*). Aşa mă apasă aici. — Aşa mă înjunghie aici. — Are să mă omoare.

SOPHIE. Cruţă-te!

MARIE. Sunt o fată proastă, nenorocită. Durerea și bucuria mi-au săpat cu toată puterea biata mea vieță. Ți spun, e numai pe jumătate bucuria că-l am iară. Am să gust puțin din fericirea ce mă așteaptă în brațele lui, poate de loc.

SOPHIE. Surioară, scumpa mea! Cu asemenea gărgăuni îți mănânci singură vieța.

MARIE. De ce să mă amăgesc singură?

SOPHIE. Ești tânără și fericită și poți spera totul.

MARIE. Speranța! O acest dulce unic balsam al vieții îmi farmecă adesea sufletul. Visuri îndrăznețe juvenile îmi plutesc înaintea ochilor și însoțesc figura iubită a celui fără de seamăn, care devine iarăș al meu. O, Sophie, cât e de fermecător! De când nu l-am văzut, el — nu știu cum să mă exprim — toate însușirile mari, care mai înainte stăteau ascunse în modestia lui, s'au desvoltat. A devenit bărbat și apărând așa fără mândrie și fără vanitate, cu acest sentiment curat al valorii proprii, trebuie să fure toate inimile. — Și el să fie al meu? — Nu, surioară, eu n'am fost vrednică de el! — Și acum sunt și mai puțin!

SOPHIE. Ia-l numai și fii fericită! — Aud pe fratele tău!

(*BEAUMARCHAIS vine*)

BEAUMARCHAIS Unde-i Guilbert?

SOPHIE. E dus de câtva timp; mult nu mai poate lipsi.

MARIE. Ce ți-e, frățioare? (*Sărint în sus și apucându-l de după gât*). Frățioare dragă, ce ai?

BEAUMARCHAIS. Nimic! Lasă-mă, scumpa mea Marie!

MARIE. Dacă sunt scumpa ta Marie, spune-mi, ce ai pe inimă.

SOPHIE. Lasă-1! Bărbații adesea sunt plouați fără să aibă tocmai ceva pe inimă.

MARIE. Nu! Nu! Văd fața ta abia de câțva timp, dar de pe acum îmi exprimă toate sentimentele tale, fiecare simțire a acestui suflet neprefăcut, neștricat o cetesc pe fruntea ta. Ai ceva, care te neliniștește. Spune ce e?

BEAUMARCHAIS. Nimic, dragile mele. Sper că în fond nu e nimic. Clavigo...

MARIE. Ce?

BEAUMARCHAIS. Am fost la Clavigo. Nu e acasă.

SOPHIE. Și asta te turbură?

BEAUMARCHAIS. Portarul lui spune că a plecat în călătorie, el nu știe unde? nimeni nu știe pe cât timp? Dacă s'ar ascunde! Dacă ar fi plecat într'a-devăr! La ce aceasta? De ce aceasta?

MARIE. Să așteptăm.

BEAUMARCHAIS. Limba ta minte. Ha! Pa-loarea obrazilor tăi, tremurul corpului tău, totul vorbește și mărturisește, că nu poți aștepta una ca asta. Surioară dragă! (*O îmbrățișează*). La inima aceasta, care bate și tremură cu frică, îți jur. Ascultă-mă, Dumnezeule, care ești drept! Ascultați-mă toți sfinții! Ai să fii răzbunată, dacă — îmi ies din minți când mă gândesc — dacă el ar da din nou

îndărăt! dacă s'ar face vinovat de un îndoit sperjur grozav, dacă și-ar bate joc de nenorocirea noastră.— Nu, nu e posibil! — Ai să fii răzbunată.

SOPHIE. Totul prea de timpuriu, prea pripit. Cruță-o, te rog, frățioare. (*MARIA se așează pe fotoliu*). Ce ai? Ai să leșini.

MARIE. Nu, Nu! Te sperii deodată.

SOPHIE. (*ti dă apă*). Ia paharul acesta!

MARIE. Lasă! La ce? — Ei fie, dă-mi-l!

BEAUMARCHAIS. Unde e Guilbert? Unde-i Buenco? Trimite după ei, te rog! (*SOPHIE iese*). Cum îți mai e, Marie?

MARIE. Bine, bine de tot! Crezi tu oare, frățioare — ?

BEAUMARCHAIS. Ce? dragă.

MARIE. Ah!

BEAUMARCHAIS. Ți se îngreoaie respirațiunea?

MARIE. Inima-mi bate nebună și-mi oprește aerul.

BEAUMARCHAIS. N'aveți nimic pentru asta? Nu iei nici un calmant?

MARIE. Știu eu ceva și de mult mă rog la Dumnezeu să mi-o dea.

BEAUMARCHAIS. O vei aveà și, sper, de mâna mea.

MARIE. Bine, bine.

(*SOPHIE vine*)

SOPHIE. Tocmai îmi dă un curier scrisoarea aceasta, vine din Aranjuez.

BEAUMARCHAIS. E sigiliul și scrisul ministrului nostru.

SOPHIE. I-am zis să descalece și să ia ceva răcoritor; n'a voit, fiindcă are mai multe depeși.

MARIE. N'ai voi, draga mea, să trimiți fata după doctor?

SOPHIE. Ți-e rău? Doamne Dumnezeule, ce ai?

MARIE. Ai să mă sperii, încât la urmă abiă mai îndrăznesc să cer un pahar de apă. — Sophie! — Frățioare! — Ce e în scrisoare? Uite cum tremură! Cum își pierde curajul!

SOPHIE. Frate, frățioare dragă! (*BEAUMARCHAIS se aruncă fără nici o vorbă într'un fotoliu și scapă scrisoarea*). Frățioare! *Ridică scrisoarea și cetește*).

MARIE. Arată-mi-o! Trebuie să... (*vrea să se scoale*). Vai! O simt. E sfârșitul. Surioară, îndură-te și dă-mi lovitura ultimă, scurtă, mortală! Ne trădează!

BEAUMARCHAIS. (*sărind în sus*). Ne trădează! (*Lovindu-se peste frunte și în piept*). Aici! aici! Totul înaintea sufletului meu e așa de întunecat, ca și cum un trăznet ar fi paralizat simțirile mele! Marie! Marie! ești trădată! — și eu sunt aici. — Incotro? — Ce? — Nu văd nimic, nimic! nici o cale, nici o scăpare! (*Se aruncă într'un fotoliu*).

(*GUILBERT vine*)

SOPHIE. Guilbert! Sfat! Ajutor! Suntem perduți!

SOPHIE. Cetește, cetește! Ministrul anunță pe fratele, că Clavigo l-a pârât la tribunal, că s'a furișat sub nume fals în casa lui, i-a ținut pistolul înainte,

el fiind în pat, și l-a silit să iscălească o declarație injurioasă; și dacă nu se îndepărtează repede din țară, îl târăsc în închisoare, de unde poate nici ministrul nu e în stare să-l scape.

BEAUMARCHAIS. Da, s'o facă! s'o facă! Să mă târască în închisoare! Dar dela cadavrul lui, din locul, unde mă voiu fi răcorit cu sângele lui! — Ah! O sete turbată, îngrozitoare de sângele lui mă umple cu totul. Îți mulțumesc ție, Doamne Dumnezeule din cer, că-i trimiți omului în suferința cea mai arzătoare, de nesuferit, o mângâiere, răcorire! Cum simt răsbunarea însetată în pept! cum din nimicirea totală, din nehotărîrea tâmpită mă smulge sentimentul măreț, pofta de sângele lui și cum mă ridică deasupra mea chiar! Răsbunare! Ce bine mă simt! Cum se simte atrasă toată ființa mea de dânsul, să-l cuprindă, să-l nimicească!

SOPHIE. Ești înfiorător, frățioare.

BEAUMARCHAIS. Atât mai bine. — Ah! Nu-mi trebuie spadă, nu armă! Cu mâinile acestea am să-l zugrum, ca a mea să fie plăcerea! cu totul al meu sentimentul: eu l-am distrus!

MARIE. Inima mea, inima!

BEAUMARCHAIS. Nu te-am putut salvă, deci vei fi răsbunată. Ii miros urma, dinții mei îi poftesc carnea, gâtlejul îi pofteste sângele. Ce animal turbat am devenit! În fiecare vână mă arde și în fiecare nerv mă cutremură pofta de dânsul, de dânsul! — L-ași urî pe vecie pe acela, care mi l-ar pierde cu

otravă, care mi l-ar prăpădi asasinându-l. O Guilbert, ajută-mi să-l caut! Unde e Buenco? Ajutați-mi să-l găesc!

GUILBERT. Salvează-te! salvează-te! Ți-ai pierdut mințile!

MARIE. Fugi, frățioare dragă!

SOPHIE. Duceți-l de-aici! Iși omoară sora.

(BUENCO vine)

BUENCO. Sus, domnul meu! Pleacă! Am văzut-o. Am luat seama la toate. Și acum? Vă urmăresc, sunteți pierdut, dacă nu părăsiți la moment orașul.

BEAUMARCHAIS. Niciodată. Unde-i Clavigo?

BUENCO. Nu știu.

BEAUMARCHAIS. O știi, te rog în genunchi, spune-mi.

SOPHIE. Pentru Dumnezeu, Buenco!

MARIE. Ah! Aer, aer! (*Cade pe spate*) Clavigo!

BUENCO. Ajutor! Moare!

SOPHIE. Nu ne lăsă, Dumnezeule din cer! — Pleacă, frățioare, pleacă!

BEAUMARCHAIS. (*îngenunchie înaintea Mariei, care cu tot ajutorul nu-și mai vine în fire*). Să te părăsesc! Să te părăsesc!

SOPHIE. Atunci rămâi și ne pierde pe toți, cum ai ucis pe Maria! Te-ai dus, surioară dragă! prin nesocotința fratelui tău.

BEAUMARCHAIS. Oprește-te, surioară!

SOPHIE. (*ironic*). Salvator! — Răsbunător! — Ajută-te pe tine însuși!

BEAUMARCHAIS. Merit eu aceasta?

SOPHIE. Redă-mi-o! Și apoi du-te în închisoare, du-te pe eșafod, du-te, varsă-ți sângele, și redă-mi-o!

BEAUMARCHAIS. Sophie!

SOPHIE! Ha! și ea e dusă, e moartă! — Atunci rămâi-ne tu! (*Apucându-l de după gât*). Frățioare, rămâi-ne tu! rămâi tatălui nostru! Grăbește-te, grăbește-te! Așa i-a fost scris! Ea a sfârșit. Și dacă e un Dumnezeu în cer, lasă-i lui răsbunarea!

BUENCO. Pleacă! Pleacă! Vino cu mine! Am să te ascund, până vom găsi mijloace să te trecem peste graniță.

BEAUMARCHAIS. (*Se aruncă peste Maria și o sărută*). Surioară! (*Il smulge de acolo, el îmbrățișează pe Sophie, ea se desface, MARIA e dusă, BUENCO pleacă cu BEAUMARCHAIS*).

(GUILBERT, un DOCTOR)

SOPHIE. (*întorcându-se din odaie, unde ău dus pe Marie*). Prea târziu! S'a dus! A murit!

GUILBERT. Veniți, domnule! Vedeți și dumneavoastră! Nu-i cu puțință! (*Ies*).

ACTUL V

STRADĂ ÎNAINTEA CASEI LUI GUILBERT. — NOAPTE.

(Casa e deschisă. Înaintea ușei stau trei bărbați înveliți în mantale negre cu făclii. CLAVIGO vine învelit în manta cu spada subsuoară. Un SERVITOR merge înaintea lui cu o faclă)

CLAVIGO. Ți-am spus să eviți strada aceasta.

SERVITORUL. Ar fi trebuit să facem ocol prea mare și dumneavoastră vă grăbiți. Nu e departe de aici locul unde se află don Carlos.

CLAVIGO. Făclii colo?

SERVITORUL. Un mort. Veniți domnule!

CLAVIGO. Locuința Mariei! Un mort! Fiorii morții îmi trec prin toate vinele. Du-te și întreabă, pe cine îngroapă?

SERVITORUL. (se duce la cei trei bărbați). Pe cine înmormântați?

CEI TREI BĂRBAȚI. Pe Maria Beaumarchais.

(CLAVIGO se așează pe o piatră și se acoperă)

SERVITORUL. (se întoarce). Înmormântează pe Maria Beaumarchais.

CLAVIGO, (sărind în sus). A trebuit s'o repeți, trădătorule? Să-mi repeți vorba fulgerătoare, care-m scoate toată măduva din oase?

SERVITORUL. Incet, domnule, veniți! Gândiți-vă la primejdia, în care vă aflați!

CLAVIGO. Pieri dracului! Eu rămân.

SERVITORUL. O Carlos, de te-aș găsi, Carlos! Și-a ieșit din fire. (Pleacă).

(CLAVIGO singur. La distanță cioclii)

CLAVIGO. Moartă! Maria moartă! Colo făcliile! tristele ei însoțitoare! E o vrajă, o vedenie nocturnă, care mă sperie, care-mi ține înaintea o oglindă, în care să recunosc prin presimțire sfârșitul trădărilor mele. — Incă e timp! Incă! — Tremur, inima mi se topește de groază! Nu! Nu! N'ai să mori! Vin! Vin! — Dispăreți, spirite ale nopții, care mi vă puneți în cale cu o groază înspăimântătoare! — (Merge spre ei) Dispăreți! — Ei tot stau aici! Ha! se întorc și se uită la mine! Vai, vai mie, sunt oameni, ca și mine! — E adevărat! — Adevărat? — Poți s'o cuprinzi cu mintea? — Ea a murit! — Cu toți fiorii nopții mă cuprinde simțirea: ea e moartă! Aici zace la picioarele tale floarea — și tu? Aibi îndurare de mine, Dumnezeule din cer! eu n'am omorât-o! — Ascundeți-vă stelelor, nu priviți în jos, voi care de atâtea ori ați văzut pe criminal părăsind acest prag în sentimentul fericirii celei mai mari, promenându-se tot pe această stradă cu muzică și cânt în fantazii aurite și aprinzând în așteptări pline de fericire inima fetei sale, care ascultă ascunsă în dosul gratiilor ferestrei! — Și tu umpli acum casa de bocete și jale! și locul acesta al fericirii cu cântece de îmmormântare!

— Marie! Marie! Ia-mă cu tine! Ia-mă cu tine! *Se aud câteva tacturi ale unei muzici triste din interior*. Ei apucă drumul spre mormânt! — Stați! Stați! Nu închideți cosciugul! Lăsați-mă s'o mai văd odată! *(Înaintează spre casă)*. Ha! Cui îndrăznesc să-i calc înaintea ochilor? Pe cine cutez să-l întâlnesc în durerea lui grozavă? — Pe prietenii ei? Pe fratele ei! Căruia jalea furioasă îi umple pieptul! *(Muzica începe din nou)* Mă chiamă! Mă chiamă! Vin! — Ce spaimă mă 'nconjoară! Ce tremur mă reține!

(Muzica începe pentru a treia oară și continuă. Făclile se mișcă înaintea ușii; mai vin încă trei la ele pentru a se așeză în ordine ca să cuprindă convoiul, care vine din casă. Șase duc catafalcul, pe care e sicriul).

(GUILBERT, BUENCO în doliu adânc)

CLAVIGO. *(ieșind înainte)*. Stați!

GUILBERT. Ce glas!

CLAVIGO. Stați! *(Purtătorii sicriului se opresc)*.

BUENCO. Cine cutează să turbure acest convoiu venerabil?

CLAVIGO. Puneți jos!

GUILBERT. Ha!

BUENCO. Mizerabile! Fărădelegile tale n'au sfârșit? Victima ta nici în sicriu nu e sigură de tine?

CLAVIGO. Lăsați-mă! Nu mă faceți să turbez! Cei nenorociți sunt primejdioși! Trebuie s'o văd! *El aruncă jos ceârșaful. MARIE zace în alb și cu mâinile împreunate în sicriu. CLAVIGO se retrage și-și ascunde fața*).

BUENCO. Vrei s'o deștepți ca s'o mai omori din nou?

CLAVIGO. Biet batjocoritor! — Marie! (*Ingenunchie înaintea sicriului*)

(*BEAUMARCHAIS apare*)

BEAUMARCHAIS. Buenco m'a părăsit. Ei zic că nu e moartă; trebuie să văd în ciuda a mii de draci! Trebuie s'o văd. Făclii! Oameni! (*Se repede înspre ei, zărește sicriul și cade fără nici o vorbă peste el; îl ridică, el e ca și leșinat. GUILBERT îl ține*).

CLAVIGO. (*sculându-se pe cealaltă parte a sicriului*). Marie! Marie!

BEAUMARCHAIS (*sărind în sus*). Acesta-i glasul lui! Cine strigă Marie? Cum se revarsă în vinele mele o furie fierbinte deodată cu sunetul acestei voci!

CLAVIGO. Eu sunt. (*BEAUMARCHAIS se uită sălbatic la el și pune mâna pe spadă. GUILBERT îl ține*). Nu mă tem de ochii tăi arzători, nici de vârful spadei tale! Privește aici, la ochii aceștia închiși, la mâinile acestea încrucișate!

BEAUMARCHAIS. Tu-mi arăți acestea? (*Se desface cu forța, se repede spre Clavigo, care trage; se bat, BEAUMARCHAIS îi înfige spada în piept*).

CLAVIGO. (*căzând*). Îți mulțumesc, frate! Tu ne cununi (*Cade pe sicriu*).

BEAUMARCHAIS. (*smulgându-l de acolo*). La o parte de la această sfântă, blestematule!

CLAVIGO. Vai! (*Purtătorii sicriului îl țin*).

BEAUMARCHAIS. Sânge! Deschide ochii, Marie, și uită-te la găteala ta de mirească și apoi

închide-i pe veci! Privește cum am sfințit locul tău de odihnă cu sângele ucigașului tău! Frumos! Admirabil!

(*SOPHIE vine*)

SOPHIE. Frățioare! Doamne Dumnezeu, ce este?

BEAUMARCHAIS. Apropie-te, draga mea, și te uită! Nădărduiam să presar trandafiri pe patul ei nupțial; ia uită-te la rozele, cu care o împodobesc pe drumul ei spre cer!

SOPHIE. Suntem pierduți!

CLAVIGO. Salvează-te, nesocotitul, salvează-te înainte de a se crăpa de ziuă! Dumnezeu care te-a trimis drept răsbunător să fie cu tine! — Sophie — iartă-mă — Frate — prietenilor — iertați-mă!

BEAUMARCHAIS. Cum stinge sângele lui curgând tot focul răsbunător al inimii mele! Cum cu vieța lui dispărând dispăre și furia mea! (*Mergând la el*). Mori! Eu te iert.

CLAVIGO. Dă-mi mâna! Și tu Sophie! Și dumneavoastră (*BUENCO ezită*),

SOPHIE. Dă-i-o, Buenco!

CLAVIGO. Mulțumesc. Tu ești tot cea de demult. Vă mulțumesc! Și dacă tu mai plutești deasupra acestui loc, suflete al iubitei mele, privește în jos, vezi această bunătate cerească, dă-i și tu binecuvântarea și iartă-mă și tu! — Vin, vin! — Fugi, frate! — Spuneți-mi, m'a iertat? Cum a murit?

SOPHIE. Numele tău nenorocit i-a fost vorba din urmă! A răposat fără rămas bun dela noi.

CLAVIGO. Mă duc după ea și-i spun salutările voastre de adio.

(CARLOS. Un SERVITOR)

CARLOS. Clavigo! Asasini!

CLAVIGO. Ascultă-mă, Carlos! Iată victimele înțelepciunii tale! — Și acum, în numele sângelui, în care mi se scurge fără oprire vieața! Salvează pe fratele meu!

CARLOS. Prietene dragă! Și voi stați! Aduceți chirurgi. (SERVITORUL pleacă).

CLAVIGO. E înzadar. Salvează, scapă pe fratele nenorocit! Dă-mi mâna și promite-mi! Ei m'au iertat, și așa și eu te iert. Ai să-l însoțești până la graniță și — ah!

CARLOS. (bătând din picior). Clavigo! Clavigo!

CLAVIGO. (apropiindu-se de sicriu, pe care îl lasă să cadă încet). Marie! Dă-mi mâna! (Ii desprinde mâinile și-apucă dreapta).

SOPHIE. (cătred Beaumarchais). Pleacă, nenorocitul, pleacă!

CLAVIGO. Ii am mâna! Mâna ei rece, moartă! Ești a mea! — Și și această sărutare de mire! — Ah!

SOPHIE. Moare. Fugi, frate dragă!
(BEAUMARCHAIS cuprinde cu brațele gâtul Sophiei. SOPHIE îl îmbrățișează și face în acelaș timp o mișcare ca să-l îndepărteze).

EGMONT

TRAGEDIE DE GOETHE

P E R S O A N E L E

MARGARETA de Parma, fiica lui
Carol V, regentă a Țărilor de Jos.

CONTELE EGMONT, prinț de
Gaure.

WILHELM de Orania.

DUCELE de Alba.

FERNANDO, fiul său natural.

MACHIAVELL, în serviciul re-
gentei.

RICHARD, secretarul lui Egmont.

SILVA } în serviciul lui Alba.
GOMEZ }

CLAIRETTE, iubita lui Egmont.

MAMA ei.

BRACKENBURG, fiu de bur-
ghez.

SOEST băcan, }
IETTER, croitor, } Cetățeni din
UN DULGHER } Bruxelles
UN SĂPUNAR, }

BUYCK, soldat în serviciul lui
Egmont.

RUYSUM, invalid și surd.

VANSEN, copist.

POPOR, suite, gărzi etc.

Acțiunea se petrece în Bruxelles.

ACTUL I

TRAGERE LA SEMN CU ARCURILE

SOLDAȚI și CETĂȚENI cu arcuri.

IETTER. *burghez din Bruxelles, croitor, iese înainte și întinde arcul, SOEST, burghez din Bruxelles, băcan.*

SOEST. Trageți numai, să isprăviți! Tot nu mi-o mai luați! De când sunteți, n'ați tras trei cercuri negre. Deci pentru anul acesta eu aș fi maistrul.

IETTER. Da, da, maistru și pe deasupra și rege. Cine te-ar pismui pentru asta? În schimb ai să plătești dublu la socoteală, să-ți plătești îndemânarea, după cum e și drept.

BUYCK, olandez, soldat al lui Egmont

BUYCK. Ietter, cedează-mi locul, câștigul am să-l împart cu d-ta și să fac cinste domnilor acestora: sunt de mult pe aici și le sunt dator pentru multe atenții. Dacă voi da greș, e ca și cum ai fi tras d-ta.

SOEST. Ar trebui să protestez, căci la drept vorbind eu pierd. Totuș trage, Buyck.

BUYCK (*trage*). Ei, domnule Director, mă închin cu plecăciune! Unul, două, trei, patru!

SOEST. Patru cercuri? Fie!

TOȚI. Vivat, Măria Sa Regele, ura! și iarăș ura!

BUYCK. Vă mulțumesc, domnilor. Și maistru ar fi prea mult. Vă mulțumesc pentru onoare.

IETTER. Pentru asta să-ți mulțumești d-tale însuși,

(*RUYSUM, frislandez, invalid și surd*).

RUYSUM. Cum vă spun!

SOEST. Ce e, moșule?

RUYSUM. Cum vă spun! — Trage ca și stăpânul său, trage ca și Egmont.

BUYCK. Față de el abiă sunt un biet cârpaciu. Dar încă cu pușca, nici unul din lume nu trage ca el. Nu, când are noroc sau e bine dispus, nu! ci cum ia la ochi, trage totdeauna curat în centrul negru. De învățat am învățat de el. Ar fi și vai de omul acela, care ar fi în serviciul lui și n'ar învăța nimic dela el. Dar să nu uităm, domnilor! Un rege își hrănește oamenii, deci, pe socoteala regelui, să vie vin!

IETTER. Dar învoiala noastră e ca fiecare...

BUYCK. Eu sunt străin și rege și nu țin seama de legile și obiceiurile voastre.

IETTER. Ești mai rău ca Spaniolii, doar și aceștia au trebuit să ni le lase până acum.

RUYSUM. Ce?

SOEST (*tare*). Vrea să facă tratație, nu vrea să contribuim cu toții și regele să plătească doar îndoit.

RUYSUM. Lăsați-l. Dar fără a se crea precedent! Așa-i și felul stăpânului său, să fie galant și să lase să treacă dela el, unde-i bine. (*Se aduce vin*).

TOȚI. În sănătatea Maiestății Sale! Trăiască!

IETTER (*către Buyck*). E vorba de Maiestatea Ta.

BUYCK. Vă mulțumesc din toată inima, dacă numaidecât trebuie să fie așa.

SOEST. Firește! Căci în sănătatea majestății sale spaniole cu greu are să bea un om de omenie din Țările de Jos.

RUYSUM. Cine?

SOEST (*tare*). În a lui Filip II, Regele Spaniei

RUYSUM. Prea milostivul nostru rege și stăpân! Să-i dea Dumnezeu viață lungă!

SOEST. Nu și-a fost mai drag tatăl său, Carol al V?

RUYSUM. Dumnezeu să-l aibă în paza sa! Acela a fost domn! Mâna-i eră întinsă asupra întregului pământ și el eră totul și toate, și când te întâlnea, te salută, cum salută un vecin pe altul, și dacă făceai o mutră speriată, cu ținuta lui blândă se pricepea... Da, ascultați la mine. Ieșiă pe jos sau călare, cum îi năzăriă, cu oameni puțini de tot după el. Dar noi toți am plâns, când aici a trecut stăpânirea în mâinile fiului său — cum v'am spus, ascultați la mine — acesta-i altfel, acesta-i mai plin de maiestate.

IETTER. Când a fost pe aici, nu puteai să-l vezi decât în podoabe și cu alai regesc. Vorbe, te puțin, așa se spune.

SOEST. Nu-i domn pentru noi cei din Țările de Jos. Șefii noștri trebuie să fie voioși și liberi, ca și noi, să trăiască și să lase și pe ceilalți să

trăiască. Noi nu vrem să fim nici disprețuiți, nici apăsați, oricât de naivi și de buni la inimă am fi.

IETTER. Cred că regele ar fi stăpân îndurător, dacă ar avea sfetnici mai buni.

SOEST. Nu, nu! N'are suflet pentru noi cei din Țările de Jos, inima lui nu e plecată spre popor, nu ne iubește; cum putem să-i răspundem noi cu iubire? De ce e toată lumea plină de dragoste pentru contele Egmont? De ce l-am purtat toți în palme? Fiindcă oricine se uită la el, vede că ne vrea binele; fiindcă din ochii lui te privește voioșia, vieața liberă, bunăvoința; fiindcă n'are nimic, ce n'ar fi gata a împărți cu cel nevoiaș, ba chiar și cu cel ce nu are nevoie. Ridicați paharele în sănătatea contelui Egmont. Buyck, e datoria d-tale de a ridică primul pahar! Ridică-l în sănătatea stăpânului d-tale.

BUYCK. Ei bine din toata inimă: Trăiască contele Egmont!

RUYSUM. Invingătorul dela St. Quintin!

BUYCK. Eroul dela Gravelingen!

TOȚI. Trăiască!

RUYSUM. St. Quintin a fost ultima mea luptă. Abiă mă mai puteam mișcă, abiă mai duceam pușca cea grea. Tot am mai tras un foc în pielea Franțuzilor, și atunci pentru rămas bun îmi mai veni și mie un glonț de m'a atins în pulpa dreaptă.

BUYCK. Gravelingen! Acolo a fost vieață! Și izbânda e numai a noastră. Nu dădeau foc și ardeau câinii ceia străini prin Flandra întreagă?

Dar le-am dat noi, așa cred! Oamenii lor voinici, încărunțiți, au ținut piept multă vreme, iar noi împingeam și trăgeam cu puștile și loviam, de strâmbau din gură și-și clătinau rândurile. Lui Egmont i s'a împușcat calul de sub el și lupta a ținut mult încoace și încolo, om cu om, cal cu cal, ceată cu ceată, pe nisipul cel larg și întins de lângă mare. Deodată veni ca din seninul cerului, dinspre gurile fluviului: Bau! Bum! mereu cu tunul în rândurile Franțuzilor. Erau Englezi, cari sub admiralul Malin treceau din întâmplare venind dinspre Dunkerque. Nu ne-au ajutat ei mult nouă: nu se puteau apropia decât cu vasele cele mai mici și nici cu acestea destul; mai trăgeau câte un foc și în noi. — Totuș a avut efect bun! I-a frânt pe Franțuzi, iar nouă ne-a ridicat moralul. Și atunci se porni trac! pac! încoace, încolo! La cap! în apă! Și se înnecau, cum apucau a gustă apa, iar noi Olandezii deadreptul după ei. Noi, cari suntem amfibii, deabiă în apă ne simțiam bine, ca broaștele, și mereu tocam pe dușmanii din fluviu, mereu îi împușcam ca pe rațe. Ceeace s'a mai putut strecură, a fost ucis în timpul fugii de țărănci cu sape și cu furci. Doar îndată după aceasta Măria Sa franțuzească a trebuit să dea lăbuța și să facă pace. Și nouă ne datorăți pacea, marelui Egmont i-o datorăți!

TOȚI. Trăiască marele Egmont! Ura! și încă odată ura! și a treia oară ura!

IETTER. Mai bine ni-l puneau pe el regent în locul Margaretei de Parma!

SOEST. Nu așa! Ce-i drept e drept! Nu îngăduesc să-mi ocărâți pe Margareta. Acum e rându meu. Să trăiască prea milostiva noastră Doamnă!

TOȚI. Să trăiască!

SOEST. Intr'adevăr, strașnice femei sunt în familia aceasta. Trăiască regenta!

IETTER. E cuminte și cu măsură în tot ce face; numai de n'ar ține așa morțiș cu popii. Doar e și vina ei, că acum avem în țară cele 14 cârji nouă episcopale. Oare, ce rost vor mai fi având și acestea? Nu-i așa, ca să poată vâri străini în aceste posturi bune, pentru care se alegeau mai înainte stareți din mănăstirile noastre. Și noi să credem, că e de hatârul religiei. Da, vorba vine. Nouă ne ajungeau trei episcopi: totul mergea cinstit și în rânduială. Acum însă fiecare trebuie să facă, ca și cum ar fi necesar și în orice moment e supărare și gâlceavă. Și cu cât o atingi și o scuturi mai mult, cu atât se turbură mai tare. (*Toți beau*).

SOEST. Asta a fost voința regelui, regenta nu poate nici scădea nici adăuga nimic.

IETTER. Ci căsă nu cântăm psalmii cei noi. Zău ce frumos sunt puși în versuri și ce melodii cucernice au! Să nu-i cântăm, dar cântece mai slobode lumești, câte voim. Și de ce? Ci că sunt erezii într'înșii și Dumnezeu știe ce fel de lucruri. Am cântat și eu unii din ei; e ceva nou și n'am văzut nimic în ei.

BUYCK. Că i-aș și întrebă! In provincia noastră cântăm ce voim. Asta, fiindcă contele Egmont

e guvernatorul nostru, acela nu se sinchisește de asemenea lucruri. În Ypres, în toată Flandra îi cântă, cine are plăcere. (*Tare*) De sigur nimic nu-i mai nevinovat decât un cântec bisericesc. Nu-i așa, moșule?

RUYSUM. Firește! Doar e slujbă Dumnezeiască, act de cucernicie.

IETTER. Dar ei spun că nu e în felul dreptcredincios, în felul lor; și oricum e primejdios și mai bine te lași. Servitorii inchiziției se strecoară pretutindenea și pândesc; câți oameni de omenie nu s'au nenorocit! Siluirea conștiinței ne mai lipsiă! Când nu pot face, ceea ce ași dori, m'ar putea lăsa măcar să gândesc și să cânt ceea ce voesc.

SOEST. Inchiziția n'are să ne încalece. Noi nu suntem făcuți ca Spaniolii să ne lăsăm conștiința tiranizată. Apoi și nobilimea trebuie să caute din timp să-i mai taie aripile.

IETTER. E jalnic de tot. Dacă le năzărește scumpilor noștri prieteni să-mi năvălească în casă și eu tocmai sunt la lucru și îngân un psalm franțuzesc fără să gândesc ceva, nici bun nici rău, ci îl îngân, fiindcă îmi este în gâttej: îndată sunt eretic și mă vără la închisoare. Sau trec pe la țară și mă opresc la o ceată de oameni, cari ascultă un predicator nou, unul din cei veniți din Germania: îndată se chiamă că sunt rebel și ajung în primejdia de a-mi pierde capul. Ați auzit pe vreunul predicând?

SOEST. Vrednici oameni! De curând am auzit pe unul vorbind pe câmp la mii și mii de oameni.

Erà altă fiertură, decât zeama alor noștri de pe amvon, cari ne înneacă cu fărîmături latinești. Acela vorbià de la ficat, ne spuneà, cum ne-au dus de nas pînă acum, cum ne-au ținut în prostie și cum am puteà să fim mai luminați. Și toate le-a dovedit cu biblia.

IETTER. Trebuie să fie ceva adevărat. Chiar și eu mi-am spus-o adesea și am tot gândit asupra acestui lucru. Și mie mi-a trecut adesea prin minte.

BUYCK. Deaceea și aleargă la ei tot poporul.

SOEST. Cred și eu unde poți auzi ceva bun și ceva nou.

IETTER. Și apoi ce-i? Doar poți lăsa pe fiecare să predice în felul său.

BUYCK. Haideți, domnilor! Tot politizând uitați vinul și pe Orania!

IETTER. Să nu-l uităm. Acela-i stăvilar adevărat: numai gândindu-te la el, crezi că te poți adăpostii după el, încât nici dracul să nu se poată aținge de tine. Ura! Să Trăească Wilhelm de Orania.

TOȚI. Trăiască! Ura!

SOEST. Ei, moșule, ridică și d-ta paharul în sănătatea cui voești.

RUYSUM. Soldații bătrâni! Toți soldații! Trăiască răsboiul!

BUYCK. Bravo, moșule! Toți soldații! Trăiască răsboiul!

IETTER. Răsboiul! Răsboiul! Dar știți voi bine, ce strigați? Că vouă vorba vă iese ușor din gură, cred că-i firesc; dar nici nu vă pot spune, cum i se

acrește sufletul unuia ca mine, când aude aceasta. Să auzi tot anul bătaia tobei, și să nu auzi altceva, decât cum vine ici o trupă, dincolo alta, cum au trecut un deal și s'au oprit la o moară, câți au rămas aici, câți au rămas dincolo, și cum se atacă și unul câștigă, celălalt pierde, fără ca să poți pricepe, cât îți țin zilele, cine și ce câștigă sau pierde. Cum e cucerit un oraș, cum sunt omorâți cetățenii lui și ce pățesc bieteles femei și copiii nevinovați. Nu-i decât jale și frică, în fiecare clipă îți trece prin gând: «Iată-i că vin! Și noi o pățim tot așa!»

SOEST. Deaceea și orășanul totdeauna trebuie să fie deprins cu armele.

IETTER. Da, cine are nevastă și copii face exerciții. Dar totuș mai mult îmi place să aud despre soldați, decât să-i văd.

BUYCK. Asta ar trebui să ți-o iau în nume de rău.

IETTER. Nu-i spus la adresa voastră, compatrioate. Cum scăpaserăm de trupele de ocupație spaniole, am început a răsufli.

SOEST. Nu-i așa? Acelea ți-au stat cel mai greu în spinare?

IETTER. Nu mă luă la vale! Vezi-ți de treaba ta!

SOEST. Aceia au dat încuarteruire strașnică la tine.

IETTER. Taci din gură!

SOEST. Il izgoniseră din bucătărie, din pivniță, din odaie, din pat — (*Răsete*).

IETTER. Ești un gogoman.

BUYCK. Liniște, domnilor! Un soldat trebuie să facă pace!, Dar fiindcă nu vrei să știți de noi, ridicăți un pahar în sănătatea voastră, în sănătatea burghezimii.

IETTER. Cu plăcere! Pentru siguranță și liniște!

SOEST. Pentru ordine și libertate!

BUYCK. Foarte bine! Cu aceasta ne mulțumim și noi. *(Ciocnesc paharele și repetă voioși cuvintele, însă strigând fiecare alta, încât se aude un fel de fugă muzicală. Bătrânul devine atent și la sfârșit intră și el).*

TOȚI. Siguranța și ordinea! Ordinea și libertatea!

PALATUL REGENTEI

MARGARETA DE PARMA în costum de vânătoare. CURTENI,
PAGI, SERVITORI

REGENTA. Contramandați vânătoarea, azi nu încalec. Spuneți lui Machiavell să vină la mine.

(Toți ies)

Gândul la aceste evenimente grozave nu-mi dă pace! Nimic nu-mi poate face plăcere, nimic nu mă poate distra, mereu am înaintea mea aceste tablouri, aceste griji. Acum regele are să zică, iată urmările bunătății și îngăduinței mele; și totuși conștiința îmi spune că în fiecare moment am făcut ceea ce era mai de recomandat și mai bun. Să fi ațâțat de mai înainte cu furtuna mâniei aceste flacări și să le fi răspândit? Nădărduiam să le

înconjur și să le îngrop în ele înșile. Da, ceea îmi spun eu însămi, ceea ce știu bine, mă scuză în fața mea; dar cum are să le primească fratele meu? Căci, la ce s'o tăgăduesc, aroganța propagandiștilor străini a crescut zilnic; ne-au batjocorit cele sfinte, au zăpăcit mintea slabă a plebei și prin vrăji au trecut și într'înșa spiritul lor de înșelătorie. Oameni cu gânduri necurate s'au amestecat printre rebeli și fapte groaznice s'au întâmplat, la care te 'n-fioară când te gândești și pe care eu acum trebuie să le raportez pe fiecare în parte Curții; repede și pe fiecare în parte, ca să nu-mi apuce înainte zvonul public, ca regele să nu creadă, că voim să-i tănuim și mai mult. Nu văd nici un mijloc, nici strașnic nici blând, de opus nenorocirii. O, ce suntem noi cei mari de pe valul omenirii? Credem că-l stăpânim și el ne mână în sus și în jos, încoace și în colo.

(MACHIAVELL intră)

REGENTA. Sunt redactate scrisorile către rege?

MACHIAVELL. Peste o oră le veți putea semnă.

REGENTA. Ați făcut raportul destul de amănunțit?

MACHIAVELL. Amănunțit și pe larg, cum îi place regelui. Povestesc, cum furia iconoclaștilor se arată mai întâiu în regiunea St. Omer. Cum o gloată turbată, înarmată cu ciomege, securi, cio-cane, scări, frânghii, însoțite de câțiva în arme atacă mai întâiu capele, biserici și mănăstiri, alungă

pe credincioși, sparg ușile încuiate, răstoarnă totul, distrug altarele, sfarmă statuile sfinților, strică toate icoanele și dărâmă, rup, calcă în picioare orice lucru sacru sau sfințit, care le iese în cale. Cum gloata pe drum sporește, cum locuitorii din Ypres le deschid porțile. Cum pustiesc catedrala cu o iu-teală de neînchipuit, cum dau foc bibliotecii episcopului. Cum o mare mulțime de oameni, apucată de aceeaș nebulie, se abate peste Menin, Comines, Verwich, Lille, nu găsește nicăiri rezistență și cum aproape în întreaga Flandră în un singur moment conspirația aceasta colosală se declară și se și execută.

REGENTA. Ah! Cum mă cuprinde din nou durerea, când îmi repeți istorisirea! Și i se întovărășește temerea, că răul va deveni din ce în ce mai mare. Spune-mi, ce gândești, Machiavell!

MACHIABELL. Să mă ierte Înălțimea Voastră, gândurile mele seamănă mult a gărgăuni; și chiar dacă ați fost totdeauna mulțumită de serviciile mele, totuș rar ați fost dispusă să-mi urmați sfatul. Ade-sea mi-ați spus în glumă: «Vezi prea departe, Machiavell! Trebuie să te faci istoric: cine e în mijlocul acțiunii, trebuie să poarte de grijă de cele imediat următoare». Și totuș, oare nu am povestit eu de mai înainte istoria aceasta? N'am prevăzut eu totul?

REGENTA. Și eu prevăd multe, fără a le putea schimba.

MACHIABELL. O vorbă în loc de o mie: Nu puteți suprima noua învățătură. Lăsați-i în

pace, despărțiți-i de cei drept credincioși, dați-le biserici, cuprindeți-i în rânduiala cetățenească, mărginiți-i și atunci deodată ați liniștit pe re-beli. Toate celelalte mijloace sunt zadarnice, și pustiți țara.

REGENTA. Ai uitat cu ce groază a respins fra-tele meu până și întrebarea, dacă se poate tolera învățătura cea nouă? Nu știi, cum în fiecare scri-soare îmi recomandă cu tot dinadinsul păstrarea credinței adevărate? că nici nu vrea să știe de o stabilire a liniștei și armoniei pe socoteala reli-giei? Nu întreține el chiar în aceste provincii spioni, pe cari noi nu-i cunoaștem, pentru a afla cine înclină spre credința nouă? Nu ne-a uimit el numindu-ne pe cutare sau pe cutare din apropierea noastră, care în taină se făcea vinovat de erezie? Nu ne poruncește el severitate și strășnicie? Și eu să fiu blajină? Să-i fac propuneri să fie indulgent, să fie tolerant? N'ași pierde orice încredere, orice credință în fața lui?

MACHIAVELL. O știu eu bine; regele porun-cește, regele vă face cunoscute intențiile sale. Să restabiliți pacea și liniștea printr'un mijloc, care amărăște sufletele și mai mult, care inevitabil va ațâța războiul din toate colțurile. Gândiți-vă, ce faceți. Cei mai mari negustori sunt contaminați, nobilimea, poporul, soldații. La ce bun să persi-stăm în gândurile noastre, când de jur împrejur totul se schimbă? De i-ar da Dumnezeu lui Filip inspirația, că unui rege îi șade mai bine să

domnească peste supuși de două credințe, decât să-i distrugă cu totul unii prin alții.

REGENTA. Vorbe de acestea să nu-mi mai spui. Știu eu bine, că politica rar poate păstră credința și cuvântul, că ea exclude din inimile noastre sinceritatea, bunătatea, indulgența; din păcate pentru afacerile lumești lucrul acesta-i prea adevărat. Dar și cu Dumnezeu să ne jucăm, cum ne jucăm între noi? Să fim indiferenți față de legea noastră încercată, pentru care atâția și-au jertfit viața? Aceasta s'o dăm pe seama inovațiunilor venetice, nesigure, pline de contradiceri între ele?

MACHIABELL. Numai să nu vă faceți idee mai rea despre mine din cauza aceasta.

REGENTA. Te cunosc și-ți cunosc fidelitatea, și știu că cineva poate fi om cinstit și cu minte, « chiar dacă a greșit calea cea mai simplă și mai dreaptă către mântuirea sufletului său. Mai sunt și alții, Machiavell, oameni, pe cari sunt silită a-i prețui și a-i muștra.

MACHIABELL. De cine îmi vorbiți?

REGENTA. Pot să mărturisesc, că Egmont astăzi m'a mâhnit adânc, până 'n inimă.

MACHIABELL. Prin ce purtare a sa?

REGENTA. Prin cea obișnuită, prin indiferență și ușurință. Mi-a venit vestea cea grozavă tocmai pe când ieșiam dela biserică însoțită de mulți și de dânsul. Nu mi-am reținut durerea, ci m'am plâns tare și amar întorcându-mă către dânsul: Vedeți, ce se ivește în provincia Domniei-Voastre?

Așă ceva tolerați d-voastră, Conte, dela care regele se așteptă la toate?»

MACHIAVELL. Și ce v'a răspuns?

REGENTA. Ca și cum n'ar fi nimic, ca și cum ar fi un lucru secundar, mi-a replicat: «De-ar fi liniștiți Nederlandezii în chestia constituției lor! Călelalte ușor s'ar aranjă!»

MACHIAVELL. Poate că vorbele lui sunt mai mult adevărate decât cumiști și evlavioase. Cum să se nască și să rămână încrederea, când Nederlandezul vede, că e mai mult chestiune de averile sale decât de binele său și de mântuirea sufletului său? Oare episcopii cei noi au mântuit mai multe suflete decât dijmele grase ce au păpat, și nu sunt cei mai mulți străini? Deocamdată toate stathuderatele sunt ocupate cu Nederlandezi; nu se trădează oare Spaniolii prea lămurit că simt pofta cea mai mare și irezistibilă de aceste posturi? Oare un popor nu preferă să fie guvernat în felul său, de ai săi, decât de străini, cari mai întâiu caută iarăși să-și câștige proprietăți pe socoteala tuturor, cari aduc măsură străină și domnesc fără bunăvoință și fără compătimire?

REGENTA. Tu te pui de partea adversarilor.

MACHIAVELL. Desigur nu cu inima; și aș voi să pot fi cu rațiunea cu totul de partea noastră.

REGENTA. Dacă vrei astfel, ar fi nevoie să le cedez regența mea; căci Egmont și Orania avuseră mare nădejde de a ocupa acest loc. Atunci

erau adversari; acum sunt uniți contra mea și au devenit prieteni, prieteni inseparabili.

MACHIAVELL. Primejdioasă pereche!

REGENTA. Dacă-i vorba s'o spun sincer — mă tem de Orania, și mă tem pentru Egmont. Orania n'are gânduri bune, ceea ce plănuiește el ajunge în viitor; el e ascuns, pare a accepta totul, nu contrazice niciodată și cu cel mai profund respect, cu cea mai mare precauțiune face ceea ce-i place.

MACHIAVELL. Cu totul din contra Egmont are un mers liber, par'că lumea ar fi a lui.

REGENTA. Iși ține capul atât de sus, par'că mâna maiestății nu ar pluti deasupra lui.

MACHIAVELL. Ochii poporului sunt toți îndreptați asupra lui și toate inimile-i sunt devotate.

REGENTA. Niciodată n'a evitat o aparență, ca și cum nimeni n'ar avea a-i cere socoteală. Poartă încă tot numele Egmont. Ii place să se audă numit «Contele Egmont», ca și cum n'ar voi să uite, că înaintașii lui au fost stăpâni în Gueldre. De ce nu-și zice prinț de Gaure, cum i se cuvine? De ce face așa? Vrea oare să valorifice drepturi stinse?

MACHIAVELL. Eu îl consider servitor credincios al regelui.

REGENTA. Dacă ar voi, cum ar putea bine-merita față de guvern, în loc să ne fi făcut nouă necaz nespus, fără a-și folosi lui însuși. Reuniunile, banchetele și chefurile dela el au unit și legat nobilimea mai strâns decât cele mai periculoase întruniri secrete. Cu toasturile lui, mosafirilor li s'a

urcat la cap o beție perpetuă, o ameteală, care nu le mai trece. De câte ori nu pune el în mișcare inimile poporului prin glumele sale și cât de mirată n'a fost plebea de livrelele noi, de insigniile smintite ale slugilor!

MACHIAVELL. Sunt convins că n'a fost cu intenție.

REGENTA. Rău destul. Cum zic: ne face rău nouă și nu-și folosește lui. El ia în glumă, ceea ce este serios; iar noi, ca să nu părem a sta inactivi și neglijenți, trebuie să luăm în serios, ceea ce e glumă. Așa se întărită una pe alta, și ceea ce tinzi a abate, tocmai aceea se face. El e mai periculos decât un șef hotărât de conspirație; și tare ar trebui să fiu greșită, dacă la Curte nu i se ține socoteală de toate. Nu pot să tăgăduesc, nu trece timp mult și am să mă formalizez, am să mă supăr.

NACHIAVELL. Mie-mi pare că el în toate lucrează după conștiința sa.

REGENTA. Conștiința lui are o oglindă foarte prevenitoare. Purtarea lui adesea-i ofensătoare. Adesea are aspectul, ca și cum ar trăi în convingerea deplină, că e stăpân și că numai din politeță nu ne face s'o simțim, nu vrea să ne alunge așa de-adreptul din țară, dar au să se aranjeze ele lucrurile.

MACHIAVELL. Vă rog nu interpretați prea primejdios firea lui deschisă, sângele lui fericit, care ia ușor tot ce-i important. Doar rău îi faceți lui și vouă.

REGENTA. Nu interpretez nimic, vorbesc doar despre urmările inevitabile, și îl cunosc. Nobleța

sa nederlandeză și lâna de aur la pept îi întăresc încrederea, cutezanța. Amândouă pot să-l apere de o supărare pripită, arbitrară a regelui. Cercețează bine și de toată nenorocirea, care lovește Flandra, tot el singur e vinovat. El cel dintâiu a fost indulgent cu propagandiștii străini, nu i-a prea luat în seamă și poate s'a bucurat în ascuns, că aveam ceva de lucru. Lasă-mă! Cu ocazia aceasta îmi ușurez inima de tot ce o apasă. Și n'am să-mi întrebuițez de geaba săgețile, știu, care-i partea lui cea sensibilă. Și el e sensibil.

MACHIAVELL. Ați dat ordin să se convoace consiliul. Vine și Orania?

REGENTA. Am trimis la Anvers după el. Am să le rostogolesc destul de aproape povara răspunderii, să se pună împreună cu mine cu toată seriozitatea în fața răului, sau să se declare și ei rebeli. Grăbește-te, să fie gata scrisorile și adă-mi-le spre semnare. Apoi trimite repede pe încercatul Vasco la Madrid; el e neobosit și credincios; ca fratele meu să afle mai întâiu printr'însul vestea, ca zvonul să nu-i apuce înainte. Vreau să-i vorbesc eu însă-mi înainte de plecare.

MACHIAVELL. Poruncile voastre au să fie urmate repede și întocmai.

CASĂ DE BURGHEZ

CLARA. MAMA CLAREI. BRACKENBURG.

CLARA. Nu vrei să-mi ții jurubița, Brackenburg?

BRACKENBURG. Te rog, cruță-mă, Clairette.

CLARA. Ce ți-e iară? De ce-mi refuzi această mică amabilitate?

BRACKENBURG. Mă fixezi așa cu tortul înaintea d-tale, nu-ți mai pot ocoli privirea.

CLARA. Gărgăuni! Haide și ține!

MAMA (*impletind în fotoliu*). Ci cântați ceva! Brackenburg cântă așa de frumușel secundul. Altedăți erați veseli și totdeauna aveam de ce râde.

BRACKENBURG. Altădată.

CLARA. Hai să cântăm.

BRACKENBURG. Ce dorești.

CLARA. Numai sprinten și voios! E un mic cântec soldătesc, cântecul meu favorit.

(*Deapănă tori și cântă cu BRACKENBURG!*)

Ascultă trompeta

Și toba cu haz!

Soldații-i comandă

Iubitu-mi viteaz,

Din ochi voinicește

Cum îi stăpânește!

Ah, sângele-mi arde,

Și tâmplele-mi bat!

De ce n'am eu zale,

De ce nu-s bărbat!

În lupte 'nsoți-l-aș

Cu pași de voinic,

De oricâtă trudă

N'aș zice nimic.

Dușmanul ia fuga

De focuri urmat!
Noroc fără seamăn
Să poți fi bărbat!

(In timpul cântării BRACKENBURG s'a uitat adesea la Clairette, la urmă vocea i se stinge, ochii i se umple de lacrimi, el scapă jurubița și se duce la fereastră. CLAIRETTE isprăvește singură cântecul mama îi face semn cam cu necaz, ea se scoală, face câțiva pași spre el, se întoarce nehotărîtă și se așează).

MAMA. Ce-î pe stradă Brackenburg. Aud trupă în marș.

BRACKENBURG. E garda regentei.

CLARA. La ora aceasta? Oare ce să însemneze?
(Se scoală și se duce la fereastră la Brackenburg). Asta nu-i garda zilnică, sunt mult mai mulți! Aproape toată trupa ei. O, Brackenburg, du-te! întreabă ce e. Trebuie să fie ceva neobișnuit. Du-te, bunul meu Brackenburg, fă-mi plăcerea aceasta.

BRACKENBURG. Mă duc! Indată am să fiu iar aici.

(Îi întinde la plecare mâna și ea pe a ei).

MAMA. Iară-l trimiți de aci!

CLARA. Sunt curioasă. Și nici el nu mi-o ia în nume de rău. Prezența lui mă doare. Niciodată nu știu cum să mă port cu el. Sunt nedreaptă cu el și mă roade la inimă că el o simte atât de viu. Dar tot nu pot schimbă nimic!

MAMA. Și el e un flăcău atât de credincios.

CLARA. Nici eu nu pot să-l tratez decât prietenește. Adesea mâna mi se încleștează pe neaștep-tate, când mâna lui mă apucă atât de domol, cu

atâta iubire. Imi fac imputări, că-l înșel, că hrănesc în inima lui o nădejde zadarnică. Dar nici mie nu-mi vine bine. Martor mi-e Dumnezeu, nu-l înșel. Nu vreau să tragă nădejde, și totuș nu-l pot lăsa să ajungă la disperare.

MAMA. Nu-i bine așa.

CLARA. Mi-eră drag și chiar și acum încă am toată bunăvoința pentru el în sufletul meu. L'ași fi putut lua și cred că niciodată nu l-am iubit.

MAMA. Totdeauna ai fi fost fericită cu el.

CLARA. Ași fi plasată și aș duce o vieață liniștită.

MAMA. Și toate acestea sunt pierdute din vina ta.

CLARA. Situația mea e ciudată. Când mă gândesc, cum s'a petrecut totul, pricep și nu pricep. Dar apoi n'am decât să mă uit iarăș la Egmont și totul îmi e foarte ușor de înțeles, ba chiar mult mai multe mi-ar fi ușor de înțeles. Ah, ce om e el! Toate provinciile îl adoră, și eu în brațele lui să nu fiu cea mai fericită făptură de pe lume?

MAMA. Ce are să fie în viitor?

CLARA. Ah, eu nu întreb decât dacă mă iubește; și oare mă iubește, mai e aceasta o întrebare?

MAMA. Omul are numai năduf la inimă cu copiii săi. Cum are să se isprăvească aceasta? Mereu griji și supărare! Nu se isprăvește cu bine! Te-ai nenorocit! m'ai nenorocit!

CLARA. Doar la început ai îngăduit.

MAMA. Din păcate am fost prea bună, totdeauna sunt prea bună.

CLARA. Dacă Egmont treceà călare și eu alergam la fereastră, m'ai certat vreodată? Nu veneai și mata însăți la fereastră? Și când el se uită în sus spre noi, zâmbià, făcea semn din cap, mă salutà, ți-a fost oare neplăcut? Nu te simțeau însăți onorată în fiica matală?

MAMA. Mai fă-mi și imputări.

CLARA (*mișcată*) Când apoi el treceà mai des pe aici și noi simțiam, că face acest drum pentru mine, n'ai observat și mata însăți aceasta cu o bucurie tainică? M'ai strigat vreodată, când stăteam la geam și-l așteptam?

MAMA. Mi-am închipuit eu, că lucrurile aveau să ajungă atât de departe?

CLARA (*cu vocea înecată, stăpânindu-și lacrimile*). Și când ne-a surprins seara la lampă, învălit într'o mantă — cine nu știà, cum să-l primească mai bine, pe când eu am rămas ca lipită de scaun și încremenită?

MAMA. Dar mă puteam eu teme, că iubirea aceasta nenorocită va ameuți într'atâta și așa de curând pe Clairetta mea cea cuminte? Și acum trebuie să suport ca fiica mea —

CLARA (*izbucnindu-i lacrimile*). Mamă! Așa vrei mata! Iți faci plăcerea de a mă chinui.

MAMA. (*plângând*). Mai și plângi! Amărăște-mi sufletul și mai mult prin mâhnirea ta! Nu-i destulă supărare pentru mine că singura mea fată e o ființă căzută?

CLARA (*se ridică, rece*) Căzută! Iubita lui Egmont căzută? — Ce domniță nu ar invidià pe biata

Clairette pentru locul acela la inima lui! O, mamă — mamă, altădată nu vorbeai astfel. Mamă dragă, fii bună! — Mulțimea, ce gândește *ea*, vecinele, ce șoptesc *ele* — Odaia aceasta, căsuța aceasta e cerul, de când e locuită de iubirea lui Egmont.

MAMA. E adevărat că omul trebuie să-l simpatizeze. Totdeauna e atât de prietenos, de liber și deschis.

CLARA. Nici un fir de pe el nu e fals. Uite, mamă, și el totuș e marele Egmont. Și când vine la mine, cât e de iubitor, de bun! cum i-ar plăcea să-și ascundă rangul și vitejia! cum îmi poartă de grijă! E numai om, numai prieten, numai iubit.

MAMA. Oare vine astăzi?

CLARA. Nu m'ai văzut ducându-mă des la ferastră? N'ai observat, cum trag cu urechea, când se aude ceva pe la ușă? Deși știu, că nu vine înainte de a înnoptă, totuș par'că-l simt în fiecare clipă, de cum m'am sculat dimineața. O de-ași fi flăcău și aș putea merge totdeauna cu el, la curte și pretutindenea! De i-aș putea purta steagul după el, în luptă!

MAMA. Totdeauna ai fost așa svăpăiată; încă de când erai copilă mică erai când nebună, când dusă pe gânduri. Nu te îmbraci ceva mai bine?

CLARA. Poate, mamă! Când mi s'o urî. Ieri, închipuiește-ți, treceau oameni de-ai lui pe aici și cântau versuri de slavă la adresa lui. Cel puțin numele lui eră în cântecele lor, restul nu l'am putut înțelege. Inima-mi bătea par'că până în gât. Mai

mai că i-ași fi chemat îndărăt; dacă nu mi-ar fi fost rușine.

MAMA. Bagă de seamă! Firea ta iute are să strice totul; ai să te dai de gol în fața lumii. Așa mai deunăzi la vărul meu, când ai găsit gravura ceea în lemn și descrierea și deodată ai strigat: «Contele Egmont»! Am roșit ca para focului.

CLARA. Cum erà să nu strig? Erà lupta dela Gravelingen, și gălesc sus în tablou litera C și caut jos în descriere la C. Și acolo stă scris: «Contele Egmont, căruia i se împușcă calul de sub el». M'au trecut fiori — și după aceea a trebuit să râd de acel Egmont sculptat în lemn, care erà cât turnul din Gravelingen de lângă el și cât corăbiile engleze de pe mare. Când îmi aduc câteodată aminte, cum mi-am închipuit eu altădată o luptă, și ca fetiță cum îmi imaginam pe contele Egmont, când istorisiam despre el, și pe toți conții și prinții și cum îmi e acuma!

(BRACKENBURG vine).

CLARA Ce e?

BRACKENBURG. Nu se știe nimic sigur. Se spune că acum de curând s'au ivit turburări în Flandra; că regenta e îngrijorată că s'ar putea întinde și pe aici. Castelul e ocupat de o gardă puternică, orașenii sunt în număr mare la porțile orașului, mulțimea roiește pe străzi. Am să mă duc repede la bătrânul meu tată. (Ca și cum ar voi să plece).

CLARA. O să te vedem mâine? Voiu să mă schimb puțin. Vine vărul meu și prea sunt desmățată.

Ajută-mi un moment, mamă. Ia și cartea, Brackenburg, și adă-mi iară un astfel de roman.

MAMA. Cu bine.

BRACKENBURG (*întinde mâna*). Dă-mi mâna!

CLARA (*fără să-i dea mâna*) Când te vei întoarce.
(*MAMA și FIICA ies*)

BRACKENBURG. (*singur*) Imi propusesem să plec îndată, și acum, când ea o ia de bună și mă lasă să plec, îmi vine să turbez. — Nenorocitul! Și pe tine nu te mișcă soarta patriei tale? nici răscoala care se întinde? — și-ți sunt egali conaționalii tăi sau Spaniolii și cine domnește și cine are dreptul? — Cu cât eram eu altfel de flăcău ca băiat de școală! — Dacă ni se dădea o compoziție: «Cuvântarea lui Brutus pentru libertate, pentru exercitarea oratoriei», Fritz eră totdeauna primul și directorul zicea: de-ar fi doar ceva mai în ordine, nu așa toate claie peste grămadă! — Pe atunci totul fierbea, totul eră în mișcare! — Acum mă târăsc legat de ochii acestei fete. Și totuș nu mă pot lăsa de ea! Și totuș ea nu mă poate iubi! — Ah — Nu — Ea — ea nu poate să mă fi dat cu totul la o parte — — Nu de tot — și pe jumătate și nimic! — Nu mai pot răbdă! — — Să fie adevărat, ceace mi-a suflat de curând la ureche un prieten? că ea primește în taină noaptea pe un bărbat, după ce, foarte castă, totdeauna înainte de a inseră pe mine mă alungă din casă. Nu, nu-i adevărat, e minciună, minciună nerușinată de clevetitor! Clairette e atât de nevino-vată, pe cât sunt eu de nenorocit. — M'a d at la o

parte, m'a izgonit din inima ei — — Și eu să continuu a trăi astfel? — N'o pot, n'o pot suportă. — — De pe acum țara e mai viu frământată de dihonie internă, și eu doar mă sting în timpul frământărilor. N'o suport! — Când sună trompeta și se aude o detunătură, îmi trece prin măduva oaselor! Vai, nu mă întărâtă, nu mă provoacă să mă amestec și eu, să ajut și eu la salvare, să risc și eu. — Mize-rabilă, rușinoasă stare. E mai bine să isprăvesc odată. Mai deunăzi m'am aruncat în apă, mă scufundam — dar firea speriată a fost mai tare; am simțit că știu să înot și mi-am scăpat vieța contra voinței mele. — — De-aș putea uită vremile, când mă iubiă, când părea a mă iubi — De ce mi-a pătruns până 'n măduva oaselor, fericirea? De ce speranțele acestea arătându-mi de departe raiul mi-au mâncat orice plăcere a vieții? — Și acea primă sărutare! Acea singură sărutare! — Eram aici, (*punând mâna pe masă*), eram aici singuri — ea fusese totdeauna bună și prietenoasă cu mine — și părù a se înduioșă — se uită la mine — m'a apucat amețea și am simțit buzele ei pe ale mele. — Și — și acum? — Mori, sărmanule! De ce eziți? (*Scoate o sticlură din buzunar*). Nu vreau să te fi furat în zadar din dulăpiorul medical al fratelui meu, otravă mântuitoare! Ai să-mi înghiți și să-mi topești deodată tot chinul acesta, toată amețea, toată sudoarea aceasta a morții.

ACTUL II

PIAȚĂ ÎN BRUXELLES

(IETTER și un DULGHER se întâlnesc)

DULGHERUL. N'am prezis-o eu! Încă de acum o săptămână am spus-o la ședința breslei că au să vie neînțelegeri grave?

IETTER. Dar e adevărat că au jefuit bisericile în Flandra?

DULGHERUL. Au distrus cu desăvârșire bisericile și capelele. N'au lăsat în picioare decât cei patru pereți goi. Numai haimanale! și aceasta face să fie rea cauza noastră cea bună. Mai de grabă ar fi trebuit să expunem regentei în rândueală și cu statornicie privilegiile noastre și să persistăm în susținerea lor. Dacă vorbim acum, dacă ne adunăm acum, ni se spune că trecem de partea răsvrătiților.

IETTER. Da, ceeace-ți trece prin gând mai întâiu este: de ce să fii în frunte tu cu nasul tău? doar și gâtul prea e aproape de tot de el.

DULGHERUL. Eu mă tem, când începe gălăgia printre canalii, prin plebea, care n'are nimic de pierdut; aceia întrebuintează ca pretext; ceeace

și noi suntem nevoiți a invocă și aduc nenorocirea asupra țării.

(*SOEST vine la ei.*)

SOEST. Bună ziua, domnilor! Ce e nou? E adevărat că iconoclaștii și-au luat direcția drept încoace?

DULGHERUL. Aici n'au să se atingă de nimic.

SOEST. La mine a intrat un soldat pentru a cumpără tutun, pe acela l-am iscodit. Regenta, oricât este și rămâne ea femeie vrednică și cuminte, de data aceasta și-a ieșit din fire, și-a pierdut cumpătul. Trebuie să fie rău de tot, ca ea deadreptul să se ascundă după garda ei. Cetatea e ocupată cu trupă multă. Ba chiar se crede că vrea să fugă din oraș.

DULGHERUL. Nu trebuie să plece! Prezența ei ne apără, iar noi o să-i facem rost de mai multă siguranță decât Spaniolii ei cu cioc. Și dacă ne păstrează drepturile și libertățile, o vom purta în palme.

(*Vine la ei SĂPUNARUL*)

SĂPUNARUL. Urâte certuri! Rele turburări! Vine răsvrătirea și sfârșitul are să fie pe dos! — Păziți-vă, nu stați locului, ca să nu vă ia și pe voi drept instigatori.

SOEST. Iată c'au venit și cei șapte înțelepți din Grecia.

SĂPUNARUL. Știu că sunt mulți, cari în taină țin cu calviniștii, cari înjură pe episcopi și nu se tem de rege. Dar un supus credincios, un catolic sincer —

(Incetul cu incetul vine mulțime de tot felul și ascultă)

Vine la ei VANSEN

VANSEN. Cu toată stima, domnilor! Ce-i nou?

DULGHERUL. Nu stați de vorbă cu ăsta, e om rău.

IETTER. Nu-i copist la dr. Wiets?

DULGHERUL. A avut mulți stăpâni. Mai întâi a fost copist, și cum patronii îl alungară unul după altul pentru excrocherie, acum face pe notarul și avocatul și e mereu plin de rachiu.

(Se adună și mai multă lume și stă grămezi-grămezi)

VANSEN. Și voi v'ați adunat și vă apropiați capetele. Chiar face să discuți.

SOEST. Cred și eu.

VANSEN. Dacă unul sau altul ar avea inimă și unul sau altul ar avea și capul trebuincios, dintr'odată am putea rupe lanțurile spaniole.

SOEST. Domnul meu! Nu trebuie să vorbiți astfel! Am jurat regelui.

VANSEN. Și regele nouă. Notați aceasta.

IETTER. Așa-mi place. Spune-ne părerea d-tale.

ALȚI CĂȚIVA. Ascultați, ăsta se pricepe! ăsta știe șuruburile.

VANSEN. Eram la un patron bătrân, care avea pergamente și acte despre dani, contracte și privilegii străvechi; ținea la cărțile cele mai rare. Într'unul eră scrisă toată constituția noastră: cum noi Nederlandezii la început am fost ocârmuiți de mai mulți domni, totul după drepturi, privilegii și datini moștenite; cum străbunii noștri au avut tot

respectul pentru domnul lor, când domnià, cum trebuia; și cum ei îndată luau măsuri, dacă el voia să-și facă de cap. Statele Generale interveniau îndată: căci fiecare provincie, oricât de mică ar fi fost, își avea Statele ei, reprezentanții claselor ei.

DULGHERUL. Ține-ți gura! Știm de mult asta! Orice cetățean, care se respectă, știe cât îi trebuie despre constituție.

IETTER. Lăsați-l să vorbească; oricum tot mai afli câte ceva.

SOEST. Are perfectă dreptate.

MAI MULȚI. Spune, spune! De astea nu auzim în fiecare zi.

VANSEN. Așa sunteți voi burghezii! Trăiți doar de azi pe mâine; și cum v'ați primit meseria dela părinți, tot astfel lăsați și ocârmuirea să facă cu voi ce vrea și ce poate. Nu întrebați de tradiție, de istorie, de drepturile unui regent; și din cauza acestei neglijențe Spaniolii v'au și aruncat plasa peste cap.

SOEST. Cine se mai gândește la asta? Să-și aibă doar pâinea de toate zilele.

IETTER. Afurisit lucru! De ce nu apare nimeni la timp să ni le spună?

VANSEN. V'o spun eu acum. Regele Spaniei, care stăpânește printr'un noroc special aceste provincii la un loc, totuși n'are dreptul să domnească și să stăpânească aici altfel decât domnii mai mici, cari le stăpâneau mai înainte pe fiecare în parte. Pricepeți voi atâta lucru?

IETTER. Explică-ni-l.

VANSEN. E limpede ca soarele. Nu trebuie să fiți judecați fiecare după legile țării sale? De unde ar proveni aceasta?

UN CETĂȚEAN. Intr'adevăr!

VANSEN. Oare cel din Bruxelles n'are alte legi decât cel din Anvers? Și cel din Anvers decât cel din Gand? De unde ar proveni oare aceasta?

UN ALT CETĂȚEAN. Că zău!

VANSEN. Dar dacă o lăsați să continue așa, au să vă învețe în curând altfel. Ptiu! Ceeace n'a putut face Carol cel Indrăzneț, Frederic cel Rășboinic, Carol al V-lea, o face acum Filip prin o femeie.

SOEST. Da, da! și domnii cei de demult au încercat-o.

VANSEN. Firește! — Străbunii noștri băgau de seamă: când se necăjiau pe un domn, îi prindeau de pildă fiul și moștenitorul, îl țineau la ei și nu-l eliberau decât punând condițiunile cele mai bune. Părinții noștri erau oameni! Aceia știau, ce le este de folos! aceia știau să pună mâna și să stabilească ceva! Adevărați oameni! În schimb și privilegiile noastre sunt atât de lămurite, libertățile noastre atât de asigurate.

SĂPUNARUL. Ce tot vorbești de libertăți?

MULȚIMEA. De libertățile noastre! De privilegiile noastre! Mai spune-ne ceva despre privilegiile noastre.

VANSEN. Mai ales noi ceștia din Brabant suntem cel mai splendid înzestrați, deși toate provinciile își au avantajile lor. Le-am cetit pe toate.

SOEST. Spune.

IETTER. S'auzim!

UN CETĂȚEAN. Te rog.

VANSEN. Mai întâiu stă scris: Ducele de Brabant să ne fie domn bun și credincios.

SOEST. Bun? Așa stă scris?

IETTER. Credincios? E adevărat?

VANSEN. Cum vă spun. El este obligat față de noi, nu noi față de el. Al doilea: El n'are voie să dovedească, să manifesteze sau să intenționeze a permite în nici un chip o forță sau o voință proprie față de noi.

IETTER. Frumos! Frumos! Să nu dovedească.

SOEST. Să nu manifesteze.

ALTUL. Să nu intenționeze a permite! Acesta-i punctul principal. Să nu permită nimănui, în nici un chip.

VANSEN. Cu termeni formali.

IETTER. Adă-ne cartea.

UN CETĂȚEAN. Da, trebuie s'o avem.

ALȚII. Cartea! Cartea!

ALTUL. Să mergem cu cartea la regentă.

ALTUL. D-voastră, d-le Doctor, să vorbiți în numele nostru.

SĂPUNARUL. O gogomanii!

ALȚII. Incă ceva din carte!

SĂPUNARUL. Ii dau una de-i vâr dinții pe gât, dacă mai spune un cuvânt.

MULȚIMEA. Să vedem cine se leagă de el. Spuneți-ne ceva despre privilegiile noastre! Avem și alte privilegii?

VANSEN. Multe și foarte bune, foarte salutare. Tot acolo stă scris: Domnul să nu sporească venitul nici să îmulțească tagma preotească fără învoirea nobililor și a Statelor! Notăți-vă! Nici să schimbe starea țării.

SOEST. Așa e?

VANSEN. Am să v'o arăt scris de acum două-trei sute de ani.

CETĂȚENI. Și noi răbdăm pe episcopii cei noi? Nobilii trebuie să ne apere, altfel începem turburări!

ALȚII. Și noi ne lăsăm intimidăți de inchiziție?

VANSEN. E vina noastră.

MULȚIMEA. Mai avem încă pe Egmont! Pe Orania! Aceștia poartă grijă de binele nostru.

VANSEN. Frații voștri din Flandra au început opera cea bună.

SĂPUNARUL. Câine! *(Il lovește)*.

ALȚII. *(se opun și strigă)*. Și tu iești spaniol?

ALTUL. Ce? Dai în acest om de omenie?

ALTUL. In acest învățat?

(Tăbărăsc asupra Săpunarului)

DULGHERUL. Pentru Dumnezeu, liniștiți-vă!
(Se amestecă și alții în scandal). Cetățeni, ce-i asta?

(Băieții flueră, aruncă cu pietre, întărâtă câini, burghezi asistă și

privesc, mulțime aleargă într'acolo, alții se plimbă calm încoace și încolo, alții fac tot felul de pozne și năzbâții, strigă și chiuie):

Libertate și privilegii! Privilegii și libertate!

(Apare EGMONT cu suită)

EGMONT. Liniște! liniște, oameni buni! Ce este? Liniște! Despărțiți-i!

DULGHERUL. Stăpâne, veniți ca îngerul cerului. Liniște! Nu vedeți? Contele Egmont! Inchi-năciune contelui Egmont!

EGMONT. Și aici? De ce vă apucați? Cetățeni contra altor cetățeni! Nici măcar apropierea regentei noastre regale nu vă oprește de la asemenea nebunie? Imprăștiati-vă, vedeți-vă de treburile voastre. E rău semn, dacă stați de geaba în zile lucrătoare. Ce-a fost? *(Tumulul se domolește încetul cu încetul și toți stau în jurul lui)*

DULGHERUL. Se bat pentru privilegiile lor.

EGMONT. Pe care au să și le dărâme cu dinadinsul. — Și cine sunteți voi? Imi păreți oameni de treabă.

DULGHERUL. Așa ne căznim și noi.

EGMONT. De meserie?

DULGHERUL. Dulgher și starostele breslei.

EGMONT. Și d-ta?

SOEST. Negustor.

EGMONT. D-ta?

IETTER. Croitor.

EGMONT. Mi-aduc aminte, și d-ta ai lucrat la livrele pentru oamenii mei. Te numești Ietter.

IETTER. Vă mulțumesc pentru bunătatea de a vă aduce aminte.

EGMONT. Cu greu am să uit pe unul pe care l-am văzut sau cu care am vorbit odată. — Intrucât atârnă de voi ca să păstrați liniștea, faceți-o, oameni buni; suntem destul de rău încondeiați. Nu iritați și mai mult pe rege, la urma urmii tot el are forța în mâinile lui. Un cetățean de treabă, care se hrănește cinstit și cu sânguință, are pretutindeni atâta libertate, câtă îi trebuie.

DULGHERUL. Ah desigur! Tocmai aci e buba! Toți pierdevară, bețivii, leneșii, neavând ce face caută nod în papură și de foame râcăie căutând privilegii și spun minciuni celor curioși și lesne încrezători, iar pentru a fi cinstiți cu o cană de bere încep scandaluri, care nenorocesc multe mii de oameni. Asta le vine tocmai la îndemână. Noi ne ținem casele și scrinurile prea bine păzite și lor le-ar plăcea să ne alunge aruncând torțe aprinse în ele.

EGMONT. Aveți să găsiți tot concursul, s'au luat măsuri pentru a întâmpina energic răul. Țineți-vă tare în contra învățaturii străine și nu credeți că prin răscoală se întăresc privilegiile. Rămâneți acasă și nu îngăduiți să se îngrămădească pe străzi. Oamenii cuminți pot face mult.

(Între timp partea cea mai mare a mulțimii s'a împrăștiat)

DULGHERUL. Mulțumim Excelenței Voastre pentru vorba bună, vă mulțumim! *(EGMONT iese)*. Ce domn bun! Nederlandezul curat! absolut nimic spaniol în el.

IETTER. De l-am avea pe el regent, cu bucurie l-ar ascultă.

SOEST. Asta n'o mai face regele. El ocupă acest loc totdeauna cu de-ai lui.

IETTER. I-ai văzut haina? E după moda cea mai nouă, croială spaniolă.

DULGHERUL. Frumos domn!

IETTER. Ce mai bucătică bună ar fi grumazul lui pentru un călău!

SOEST. Ai înnebunit? Ce-ți trece prin minte?

IETTER. Rău destul că îi trece omului așa ceva prin minte. — Dar așa-mi vine mie. Când văd un gât lung, frumos, îndată fără voia mea trebuie să-mi vină în gând: asta-i bun de decapitat. — Afurisitele de execuții! Nu-ți mai ies din cap. Când flăcăii înnoată și văd un spate gol, îndată-mi vin în minte cu zecile cei pe cari i-am văzut cum erau bătuți cu nuele. Dacă întâlnesc un pânțec gras, îmi pare că-l văd cum îl frig în frigare. Și noaptea în vis mă ciupește în toate părțile; nici un ceas nu mai poți fi vesel. Curând am să uit cu totul orice petrecere, orice glumă; chipurile acelea îngrozitoare par'că-mi sunt arse cu fierul pe frunte.

LOCUINȚA LUI EGMONT

(SECRETARUL la o masă cu hârtii, se scoală neliniștit)

SECRETARUL. Tot nu mai vine și eu aștept de două ceasuri cu condeii în mână și cu hârtiile înaintea mea. Și tocmai astăzi aş vrea atât de mult să plec de vreme. Par'că-mi arde locul sub tălpi! Abia mai pot rămâne de nerăbdare. «Fii aici la

ora fixă», mi-a poruncit înainte de a plecă; acum nu vine. E atât de lucru, n'am să isprăvesc înainte de miezul nopții. E drept că și el mai trece câteodată unele cu vederea. Dar mi-ar fi mai bine, dacă ar fi sever, dar ar și da drumul la ora fixată. Omul s'ar putea aranja. Dela regentă a plecat de două ceasuri; cine știe pe cine a mai înșfăcat pe drum.

(*Vine EGMONT*)

EGMONT. Cum stăm?

SECRETARUL. Sunt gata și trei curieri așteaptă.

EGMONT. Se pare că ți-am venit prea târziu; ți se vede în față supărarea.

SECRETARUL. Supunându-mă poruncii Voastre, aștept de mult. Iată hârtiile!

EGMONT. Are să se supere donna Elvira pe mine, când va auzi că eu te-am reținut.

SECRETARUL. Glumiți.

EGMONT. Nu, nu! Nu te rușină. Arăți gust bun. E nostimă și mie-mi convine, dacă ai o prietenă în castel. Ce spun scrisorile?

SECRETARUL. Multe de toate și puține îmbucurătoare.

EGMONT. Atunci e bine să avem bucuria în casă și să n'avem nevoie a o așteptă din altă parte. Au venit multe?

SECRETARUL. Destule, și trei curieri așteaptă.

EGMONT. Ei, spune! Cele strict necesare.

SECRETARUL. Toate sunt necesare.

EGMONT. Pe rând, dar repede!

SECRETARUL. Căpitanul Breda raportează, ce s'a mai întâmplat în Gand și în partea locului. Turburările s'au potolit în cele mai multe părți.

EGMONT. Mai scrie despre cazuri izolate de obrăznicie temerară?

SECRETARUL. Da! Se mai întâmplă multe.

EGMONT. Scutește-mă de acestea.

SECRETARUL. Au mai fost prinși șase indivizi, cari au răsturnat icoana Sfintei Fecioare la Verwich. El întreabă, dacă să-i spânzure ca și pe ceilalți.

EGMONT. Sunt sătul de spânzurătoare. Să le dea un număr de bice, apoi să le dea drumul.

SECRETARUL. Printre ei sunt și două femei; și acestora să le aplice biciul?

EGMONT. Pe acestea să le mustre și să le facă scăpate.

SECRETARUL. Brink din compania lui Breda vrea să se însoare. Căpitanul speră că-i veți respinge voia cerută. Sunt atâtea femei la această trupă, scrie el, încât când vom pleca n'are să semene cu o trupă în marș, ci cu șatre de țigani la drum.

EGMONT. Mai treacă și pentru acesta! E un flăcău tânăr și frumos; m'a și rugat stăruitor înainte de plecarea mea. Dar de acum să nu se mai dea voie nici unuia. Cu toate că-mi pare foarte rău să refuz bieților sărmani, cari și așa au destule necazuri, tocmai ceace le face mai mult haz.

SECRETARUL. Doi din oamenii Voștri, Seter și Hart, și-au bătut joc de o fată, de fiica unui

crâșmar. Au prins-o singură și fata nu a putut scăpa de ei.

EGMONT. Dacă-i fată cinstită și ei au întrebuințat forța, să-i bată trei zile în șir cu nuele și dacă au vreo avere, să confişte atâta din ea, încât să se poată da o zestre fetei.

SECRETARUL. Unul dintre propagandiștii străini a trecut pe ascuns prin Comines și a fost descoperit. El jură că e pe cale de a se duce în Franța. Conform ordinului trebuie decapitat.

EGMONT. Să-l ducă fără gălăgie la graniță și să-i dea asigurarea, că a doua oară nu scapă astfel.

SECRETARUL. O scrisoare dela incassatorul Vostru. El scrie că se incassează puțin, că cu greu are să poată trimite pentru săptămâna aceasta suma cerută, căci turburările au adus cea mai mare confuziune în toate.

EGMONT. Banii trebuie să vină, el n'are decât să vadă, cum îi adună.

SECRETARUL. El spune că va face tot ce-i va sta în putință și că în sfârșit are să dea în judecată pe Raymond, care vă e dator de atâta timp, și are să ceară arestarea lui.

EGMONT. Dar bine, acela a promis că plătește.

SECRETARUL. Ultima dată și-a fixat el singur un termen de două săptămâni.

EGMONT. Atunci să-i mai dea încă două săptămâni; pe urmă să procedeze contra lui.

SECRETARUL. Bine faceți: nu e lipsa de putință, e rea voință. Cu siguranță că o va lua în serios

când va vedeà că nu glumiți. — Mai departe incasatorul spune, că are de gând să rețină sumele cuvenite pe o jumătate de lună soldaților bătrâni, văduvelor și la câțiva alții, cărora le acordați pensiuni; între timp se poate găsi vreo soluție, ei să se aranjeze cum vor putea.

EGMONT. Ce să aranjeze? Lor le trebuie banii mai mult decât mie. Asta să n'o facă.

SECRETARUL. Dar de unde porunciți să ia banii?

EGMONT. Cu asta să-și bată el capul; i s'a și spus în scrisoarea precedentă.

SECRETARUL. De aceea face aceste propuneri.

EGMONT. Acestea nu-s bune de nimic. Să se gândească la altceva. Să facă propuneri, cari sunt acceptabile, și înainte de toate să procure banii.

SECRETARUL. Am pus din nou aici scrisoarea contelui Oliva. Iertați-mă, că Vă aduc aminte de ea. Dintre toți ceilalți, bătrânul conte merită un răspuns pe larg. Ar trebui să-i scrieți Domnia Voastră înși-vă. E sigur, vă iubește ca un părinte.

EGMONT. Nu apuc s'o fac. Și printre multe lucruri urâte cel mai urât îmi este scrisul. Tu doar poți să-mi imiți atât de bine mâna, scrie-i în numele meu. Eu aștept pe Orania. Eu n'am timp; dar și eu aș dori să i se scrie ceva liniștitor la toate cele ce-l pun pe gânduri.

SECRETARUL. Spuneți-mi doar, cam care e părerea Voastră, am să redactez răspunsul și să vi-l supun. Și are să fie scris, încât și în fața tribunalului să treacă ca fiind de mâna Voastră.

EGMONT. Ia dă-mi scrisoarea! (*După ce s'a uitat în ea*). Bătrân bun și cinstit! Oare și în tinerețe ai fost tot atât de chibzuit? Niciodată n'ai asaltat un parapet? Ai rămas oare în luptă acolo, unde te îndeamnă prudența, la spate? — Ce om credincios, purtător de grijă! El îmi vrea norocul și fericirea și nu simte, că cine trăește pentru siguranța sa e deja mort. — Scrie-i: să n'aibă grijă; eu lucrez, cum trebuie, și am să mă păzesc eu; să întrebuițeze trecerea lui la curte în favoarea mea și să fie sigur de recunoștința mea deplină.

SECRETARUL. Alt nimic? O, el așteaptă mai mult!

EGMONT. Ce să spun mai mult? Dacă vrei să faci vorbărie mai multă, n'ai decât s'o faci. Chestia se învârtește mereu în jurul acestui singur punct: să trăesc, cum nu am chef să trăesc. Că sunt vesel, iau lucrurile ușor, trăesc repede, asta-i fericirea mea și n'o schimb cu siguranța unui cavou. Pentru felul de a trăi al Spaniolilor n'am nici o picătură de sânge în vinele mele, nici poftă de a-mi modela pașii după cadența cea nouă chibzuită de la curte. Oare trăesc numai pentru a mă gândi la viață? Oare să nu gust momentul prezent, ca să fiu sigur de cel următor? și și pe acesta să-l consum cu griji și mofturi?

SECRETARUL. Vă rog, nu fiți atât de tăios și de dur față de acest bun bătrân. Doar altfel sunteți prietenos cu toți. Spuneți-mi o vorbă de politeță,

care să liniștească pe nobilul vostru amic. Vedeți, câtă grijă are, cât de ușor vă atinge.

EGMONT. Și totuș totdeauna atinge coarda aceasta. El știe din timpurile vechi, cât de urâte îmi sunt aceste admonestări, ele doar zăpăcesc, nu ajută. Și dacă aș fi somnambul și m'ași plimbă pe vârful primejdios al unei case, este oare prietenește să-mi strigi pe nume și să mă previi, să mă trezești și să mă omori? Lăsați pe fiecare să meargă pe drumul său, să ia el seama.

SECRETARUL. Vi se cade să nu aveți grijă, dar cine vă cunoaște și vă iubește —

EGMONT. (*uitându-se în scrisoare*) Iată cum vine iară cu povestea cea veche, ce am făcut și am vorbit noi într'o seară în sburdălnicia ușoară a petrecerii și a vinului și ce fel de concluzii și de dovezi s'au scos de aci și s'au colportat prin tot regatul. Ei bine, am pus de au brodat pe mânecile servitorilor noștri tichii cu clopoței și glugi de bufon, iar după aceea am schimbat această garnitură nebună într'un mănunchiu de săgeți, un simbol și mai periculos pentru toți cei ce vor să comenteze, unde nu-i nimic de comentat. Am conceput o nebunie sau alta într'un moment de veselie și îndată am și născut-o; suntem vinovați că o ceată întreagă nobilă având saci de cerșetori și sub un nume de dispreț ales de noi înșine i-am adus aminte regelui cu o smerenie ironică de datoria lui, suntem vinovați — ei și? O glumă de carnaval e îndată lesmajestate? Să fim invidiați pentru zdrențele scurte

și colorate, cu care mintea juvenilă și o fantazie întăritată de chef a voit să mai acopere biata goli-ciune a vieții noastre? Dacă luați vieța prea de tot în serios, ce mai rămâne din ea? Dacă dimineața nu ne trezește pentru bucurii noi și seara nu ne mai rămâne poftă de a spera, face să te mai îmbraci și desbraci? Dar oare soarele îmi dă lumină azi, ca să-mi fac socoteala, ce a fost ieri și ca să ghicesc, să combin, ceea ce nu se poate ghici nici combină, soarta unei zile viitoare? Scutește-mă de asemenea considerațiuni, să le lăsăm școlărilor și curtenilor: ei să mediteze și să iscodească, să umble și să se strecoare, să ajungă, unde pot, să cucerească prin viclenie, ceea ce pot. Dacă din toate acestea poți utiliză ceva fără ca epistola ta să devină volum, din parte-mi fă-o. Bunului bătrân totul îi pare cu mult prea important. Așa-ți strânge mâna mai tare încă odată înainte de a-i da drumul, un prieten care ți-a ținut multă vreme mâna.

SECRETARUL. Iertați-mă, pietonul, care vede un om trecând cu trăsura uruind în goană, e cuprins de amețeală.

EGMONT. Copile! Copile! oprește-te! Ca goniți de spirite nevăzute trec în goană caii înaripați de sori ai timpului cu căruța ușoară a destinului nostru; și nouă nu ne mai rămâne nimic decât să ținem calm și curajos hățurile și să abatem roțile când la dreapta, când la stânga, ici dela o piatră, colo dela o cădere. Unde merge? Cine-o știe? Doar fiecare abia-și aduce aminte, de unde a venit.

SECRETARUL. Stăpâne! Stăpâne!

EGMONT. Sunt sus și pot și trebuie să mă urc și mai sus, simt în mine speranță, curaj și putere. Încă n'am ajuns la culmea creșterii mele, și dacă voi sta cândva sus, vreau să stau solid, nu cu sfială. De-a fi să cad, să mă prăbușească în lături în adâncime un trăznet, un uragan sau chiar un pas greșit — și iată zac și eu cu multe mii. Niciodată nu am disprețuit să arunc cu camarazii mei buni de rășboiu zarul cel sângeros pentru un câștig mic, și să mă sgârcesc, când e vorba de întreaga valoare liberă a vieții?

SECRETARUL. O, stăpâne! Nu știți ce fel de vorbe spuneți! Dumnezeu să vă țină!

EGMONT. Strânge-ți hârtiile. Vine Orania. Sfârșește ce e mai urgent, ca să plece curierii înainte de a se închide porțile. Celelalte au timp. Scrisoarea către contele las-o pe mâne. Nu neglija de a face vizită Elvirii și salut-o din parte-mi. — Tragi cu urechea cum se află regenta: se spune că nu e bine, deși o ascunde. (*SECRETARUL iese*).

(*Vine ORANIA*)

EGMONT. Bine ați venit, Orania. Nu-mi păreți tocmai senin.

ORANIA. Ce ziceți de conversația noastră cu regenta?

EGMONT. În felul ei de a ne primi n'am găsit nimic extraordinar. Am văzut-o de mai multe ori așa. Mi s'a părut că nu-i tocmai bine.

ORANIA. N'ați observat că a fost mai rezervată? La început voiă să aprobe în liniște purtarea

noastră cu ocazia noiei răsvrătiri a plebei, după aceea a făcut observația că totuș ea poate fi pusă și într'o lumină falsă și apoi se abătù cu conversația la discursul ei cel vechiu și obișnuit: că niciodată nu s'a recunoscut în destul și s'a tratat prea ușor atitudinea ei iubitoare și blândă, prietenia ei față de noi Nederlandezii, că nimic nu vrea să ajungă la sfârșitul dorit, că ea la urma urmii se va sătura, iar regele va trebui să se hotărăscă a luă alte măsuri. Ați auzit?

EGMONT. Nu totul, între timp m'am gândit la altceva. Ea-i femeie, bunul meu Orania, și lor totdeauna le-ar plăcea ca totul să se încovoie în liniște sub jugul lor blând, ca fiecare Heracles să lase pielea de leu și să mărească claca ei de tors, ca, deoarece dispoziția ei e pașnică, fierberea care cuprinde un popor, furtuna, pe care o provoacă rivali puternici unul în contra altuia, să se astâmpere la un cuvânt amical al ei și elementele cele mai opuse să se unească în armonie dulce la picioarele ei. Acesta-i gustul ei și fiindcă nu poate duce lucrurile aci, n'are altă cale decât să devină cu toane, să se plângă de ingraturdine, lipsă de înțelepciune, să amenințe cu perspective grozave în viitor și să amenințe — că are să plece.

ORANIA. Și de data aceasta nu credeți că-și împlinește amenințarea?

EGMONT. Niciodată! De câte ori am văzut-o gata de drum! Dar unde vrea să se ducă? Aici regentă, regină; crezi tu, că are să-i facă plăcere

să depene zile fără importanță la curtea fratelui său sau să se ducă în Italia și să se plictisească în raporturi vechi familiare?

ORANIA. Lumea n'o consideră în stare să ia această hotărîre, fiindcă ați văzut-o ezitînd, ați văzut-o revenind; totuș cred că are gîndul acesta: împrejurări noi o mînă la deciziunea mereu amînată. Dacă ea ar plecă? și regele ne-ar trimite pe altul?

EGMONT. Ei, acela ar veni și ar găsi și el de lucru. Ar veni cu planuri, cu proiecte și idei mari, cum are să pună iară toate la locul lor, cum are să le supună și strîngă în mîna sa, și ar aveà de lucru azi cu un mărunțiș, mâine cu altul, poimîine ar găsi cutare piedecă, ar petrece o lună făcînd proiecte, alta supărîndu-se de întreprinderile nereușite, o jumătate de an îngrijorîndu-se din cauza unei singure provincii. Și lui are să-i treacă timpul, are să-i amețească capul, iar lucrurile își vor merge mersul lor ca și mai înainte, încât el, în loc să străbată mări întinse pe o linie trasată de mai înainte, va puteà mulțumî lui Dumnezeu, dacă pe această furtună își va puteà păzi corabia de stînci.

ORANIA. Dacă însă i s'ar da regelui sfatul să facă o încercare?

EGMONT. Anume?

ORANIA. Să vadă ce s'ar face trunchiul fără cap.

EGMONT. Cum?

ORANIA. De mulți ani port în inimă toată situația dela noi, totdeauna stau ca aplecat asupra

unei table de șach și nu consider lipsită de importanță nici o trăsătură a adversarului; și cum oamenii fără altă treabă se interesează cu cea mai mare grijă de secretele naturii, tot așa și eu țin drept datorie, drept meserie a unui domn să cunoască sentimentele și gândurile tuturor partidelor. Am motive de a mă teme de o izbucnire. Regele mult timp a lucrat după anumite principii și vede că astfel n'o scoate la capăt; ce e mai probabil, decât că o va încerca pe altă cale?

EGMONT. Nu cred. Când îmbătrânești și ai încercat atâtea și rânduială tot nu se face pe pământ, la urma urzii trebuie să te sature.

ORANIA. Una încă n'a încercat-o.

EGMONT. Ei, care?

ORANIA. Să menajeze poporul și să distrugă pe șefi.

EGMONT. Câți nu s'au temut de aceasta și de când! Nu-i nici o grijă.

ORANIA. Mai înainte mi-eră grijă, încetul cu încetul a ajuns bănuială, acum în urmă siguranță.

EGMONT. Și are regele slujitori mai credincioși decât pe noi?

ORANIA. Noi îi slujim în felul nostru și între noi putem mărturisi că știm să cântărim bine drepturile regelui și pe ale noastre.

EGMONT. Cine nu face așa? Ii suntem supuși și gata la ordin, în ceeace i se cuvine.

ORANIA. Dar dacă el și-ar atribui mai mult și ar zice că-i necredința, ceeace noi numim a ține la drepturile noastre?

EGMONT. Ne vom putea apăra. Să convoace pe cavalerii lănei de aur, suntem dispuși să ne supunem judecării.

ORANIA. Și ce-ar fi o sentință înainte de instrucție, o pedeapsă înaintea sentinței?

EGMONT. O nedreptate, de care Filip nici odată nu se va face vinovat, și o prostie, de care nu-l cred capabil pe el și pe sfetnicii lui.

ORANIA. Dar dacă ei ar fi nedrepti și fără cap?

EGMONT. Nu, Orania, nu-i cu puțință. Cine să cuteze a pune mâna pe noi? — A ne închide ar fi o întreprindere pierdută și lipsită de roade. Nu, nu îndrăznesc ei să ridice steagul tiraniei atât de sus. Suflarea de vânt, care ar duce peste țară această veste, ar ațâța un foc imens. Și unde ar voi să ajungă? Regele singur nu poate judeca și condamna; și să se lege ei ca asasinii de vieața noastră? — Nu o pot voi. O uniune grozavă ar întruni poporul într'o clipă. Ura și separarea pe vecie de numele spaniol s'ar declara în mod violent.

ORANIA. Dar atunci flăcările și-ar face jocul deasupra mormintelor noastre și sângele dușmanilor noștri ar curge ca ispășire deșartă. Să ne gândim bine, Egmont.

EGMONT. Dar cum ar putea ei să vrea?

ORANIA. Alba e pe drum.

EGMONT. N'o cred.

ORANIA. Eu o știu.

EGMONT. Regenta nici nu voi să știe de asta.

ORANIA. Cu atât mai mult sunt convins eu.

Regenta are să-i facă loc. Cunosce firea lui sânge-roasă, și vine cu o armată.

EGMONT. Să necăjească iară provinciile? Poporul are să devină foarte dificil.

ORANIA. Au să se asigure de capii lui.

EGMONT. Nu, nu!

ORANIA. Să plecăm. Fiecare în provincia sa. Acolo să ne întărim; cu forța, pe față nu începe.

EGMONT. Nu trebuie să-l primim, când va veni?

ORANIA. Tărăgănim.

EGMONT. Și dacă la sosire ne chiamă în numele regelui.

ORANIA. Căutăm subterfugii.

EGMONT. Și dacă insistă?

ORANIA. Ne scuzăm.

EGMONT. Și dacă persistă?

ORANIA. Nu venim nici atât.

EGMONT. Și războiul e declarat și noi suntem rebelii. Orania, nu te lăsa sedus de chibzuință, căci știu că nu frica te face să pleci. Gândește-te la pasul pe care vrei să-l faci.

ORANIA. L'am meditat.

EGMONT. Gândește-te, ce provoacă vina ta, dacă ești în greșală: războiul cel mai distrugător, care a pustiit vreodată o țară. Refuzul tău e semnalul, care deodată chiamă la arme provinciile și care îndreptățește orice cruzime, pentru care Spania de când e lumea a pus mâna cu plăcere pe orice pretext. Ceeace noi multă vreme cu trudă am

potolit, tu cu un singur semn vei deslănțui și vei provoca încurcătura cea mai grozavă. Gândește-te la orașe, la nobili, la popor, la comerț, agricultură, meseriași! și închipuiește-ți pustiirea, asasinatele! Soldatul în războiu privește el în liniște, cum camaradul de lângă dânsul cade. — Dar plutind pe fluviu la vale te vor întâmpina cadavrele de orașeni, de copii, de fete, încât vei sta cu groază și nu vei mai ști, a cui cauză o aperi, când tocmai aceia se prăpădesc, pentru a căror libertate ai apucat armele. Și cum are să-ți fie, când va trebui să-ți spui în gând: le-am apucat pentru siguranța mea.

ORANIA. Nu suntem oameni izolați, Egmont. Dacă se cuvine să ne jertfim pentru mii, se cade deasemenea să ne cruțăm pentru miile de oameni.

EGMONT. Cine se cruță, trebuie să-și ajungă suspect lui însuși.

ORANIA. Cine se cunoaște, poate da sigur înaintea și înapoi.

EGMONT, Răul, de care te temi, devine inevitabil prin fapta ta.

ORANIA. E lucru și cuminte și îndrăsneț să preîntâmpini răul inevitabil.

EGMONT. Când primejdia e atât de mare, și cea mai ușoară speranță cade greu în cumpănă.

ORANIA. Nu mai avem loc nici pentru pasul cel mai ușor, prăpastia e chiar înaintea noastră.

EGMONT. Oare favoarea regelui e un teren atât de strâmt?

ORANIA. Nu atât de strâmt, dar alunecos.

EGMONT. Pe Dumnezeu, îl nedreptățiți. Nu pot suferi să gândești nedrept despre el! El e fiul lui Carol și nu-i capabil de josnicii.

ORANIA. Regii nu fac nimic josnic.

EGMONT. Ar trebui să-l cunoască lumea.

ORANIA. Tocmai cunoașterea aceasta ne sfătuțește să nu așteptăm o încercare primejdioasă.

EGMONT. Nici o încercare nu-i primejdioasă, când ai curajul ei.

ORANIA. Te aprinzi, Egmont.

EGMONT. Trebuie să văd lucrurile cu ochii mei.

ORANIA. O de le-ai vedeà de data aceasta cu ai mei! Amice, fiindcă ochii îți sunt deschiși, crezi că vezi. Eu plec! Așteaptă tu sosirea lui Alba și Dumnezeu să te aibă în pază! Poate te salvează refuzul meu. Poate că balaurul crede că nu prinde nimic, dacă nu ne înghite deodată pe amândoi. Poate că ezită, pentru a-și executa planul mai sigur și poate că până atunci și tu vezi lucrurile cu fața lor cea adevărată. Dar atunci iute! iute! Salvează! Salvează-te! — Rămâi cu bine! — Să nu scape nimic atenției tale: câtă trupă aduce, cum ocupă orașul, ce puteri păstrează regenta, ce dispoziție au prietenii tăi. Dă-mi știri. — — Egmont! —

EGMONT. Ce vrei?

ORANIA. (*lundu-l de mână*). Lasă-te convins! Hai cu mine!

EGMONT. Cum? Lacrimi, Orania?

ORANIA. Și a plânge pe unul pierdut e demn de un bărbat.

EGMONT. Rău mă socotești pierdut.

ORANIA. Ești! Gândește-te. Numai puțină vreme mai ai. Rămâi cu bine.! (*Iese*).

EGMONT. (*singur*). Ce influență au asupra noastră gândurile altora! Nici prin gând nu mi-ar fi trecut, și omul acesta strecoară asupra mea îngrijorarea sa.— La o parte! — asta-i picătură străină în sângele meu. Bună natură, dă-o iară afară! Și doar mai este un mijloc amical, pentru a șterge de pe fruntea mea încrețiturile duse pe gânduri.

ACTUL III

PALATUL REGENTEI

(MARGARETA DE PARMA)

Trebuie să mă aștept la asta. Ha! Când trăești de la o zi la alta trudindu-te și muncind, îți închipui totdeauna că faci tot posibilul; iar cel care privește de departe și poruncește, crede că el pretinde numai posibilul. — O, regii! — N'ași fi crezut, că m'ar putea necăji atât de mult. E așa de frumos să domnești! — Și să abdică? — Nu știu cum de tatăl meu a putut; dar am s'o fac și eu.

(Apare în fund MACHIAVELL)

REGENTA. Vino mai aproape, Machiavell. Mă gândesc la scrisoarea fratelui meu.

MACHIAVELL. E voie să-i știu conținutul?

REGENTA. Atâta atenție delicată pentru mine, câtă grije pentru statele sale. Laudă statornicia, sânguința și credința, cu care am veghiat pentru drepturile maiestății sale în aceste țări. Mă compătimește, că poporul acesta atât de neîmplânzit îmi dă atât de lucru. E atât de deplin convins de profunzimea vederilor mele, atât de extraordinar de mulțămît de cuminența atitudinii mele, încât mai

trebuie să spun: scrisoarea e prea frumos scrisă pentru un rege, desigur pentru un frate.

MACHIAVELL. Nu-i pentru prima oară că vă arată mulțumirea sa dreaptă.

REGENTA. Dar pentru prima oară e o figură retorică.

MACHIAVELL. Nu vă înțeleg.

REGENTA. Indată. — Căci după această introducere el e de părere: fără trupe, fără o armată mică totdeauna am să joc aici un rol ingrat; zice că n'am făcut bine că ne-am retras soldații din provincii în urma plângerilor locuitorilor; el e de părere că o trupă de ocupație, care apasă pe umerii cetățeanului, prin greutatea ei îi interzice acestuia de a face salturi prea mari.

MACHIAVELL. Ar întărită la extrem spiritele.

REGENTA. Inșă regele e de părerea aceasta, mă înțelegi. — El crede că un general vrednic, unul, care nu ține seamă de nimic, repede ar isprăvi cu popor și nobilime, cu cetățeni și țărani — și deaceea trimite cu o armată puternică pe — ducele de Alba.

MACHIAVELL. Alba?

REGENTA. Te miri?

MACHIAVELL. Ați spus: trimite. Probabil întreabă, dacă să trimită.

REGENTA. Regele nu întreabă. El trimite.

MACHIAVELL. Atunci veți avea un oștean cu experiență în serviciul nostru.

REGENTA. In slujba mea? Vorbește pe față, Machiavell.

MACHIAVELL. N'aș voi să vă apuc înainte.

REGENTA. Și eu ași voi să mă prefac. Mă atinge, mă atinge foarte dureros. Ași preferă, ca fratele meu să-mi spună, cum o gândește, decât să semneze scrisori cu formalisme, redactate de un secretar de stat.

MACHIAVELL. Oare ei să nu vadă? —

REGENTA. Ii cunosc eu pe toate fețele. Le-ar plăcea să aibă totul curățat și măturat, și fiindcă ei înșiși nu pun mâna, oricine găsește încrederea lor, dacă vine cu mătura în mână. O, par'că văd brodat pe tapeta aceasta pe regele și consiliul său.

MACHIAVELL. Așă de viu?

REGENTA. Nici o trăsătură nu lipsește. Sunt și oameni buni printre ei. Rodrigo cel cinstit, care posedă aâta experiență și moderațiune, nu-i prea ambițios, dar totuși nu scapă nici o ocazie, Alonzo cel drept, Freneda cel harnic, Las Vargas cel tare și încă vreo câțiva, cari fac și ei suită, când partida cea bună ajunge puternică. Dar tot acolo stă și Toledanul cu ochii în fundul capului, cu fruntea lui de bronz și cu privirea aprinsă ca focul și profundă, murmură printre dinți despre bunătatea femeescă, despre cedare ne la timp și că femeile se pot lăsa purtate de cai învățați la călărie, dar nu sunt bune pentru a-i învăța și glume de acestea, pe care odinioară a trebuit să le aud pe rând dela domnii aceștia politici.

MACHIAVELL. V'ați ales o bună paletă pentru tablou.

REGENTA. Dar recunoaște și d-ta Machiavell: In toate nuanțele, cu care aș putea picta eu, nici una nu e așa de gălbuie — neagră ca fierea, cum e culoarea feței lui Alba și cum sunt colorile, cu care zugrăvește el. La dânsul fiecare îndată e sacrileg, necinstitor al maiestății, căci din capitolul acesta îndată îi poți frânge în roată, trage în țepă, rupe în patru și arde pe rug pe toți. — Binele, ce-am făcut eu aici, de sigur dela distanță nu pare nimic, tocmai fiindcă e bine. — Dar el se agață de fiecare sburdălnicie, care a trecut, amintește orice turburare, care e domolită, și regele vede lumea atât de plină de răsvrătiri, răskoale și cutezanțe nebune, încât își închipuie, că aici oamenii se mănâncă unii pe alții, când o necuviință, care trece repede, a unei mulțimi grosolane la noi de mult e uitată. Atunci îl prinde o ură din toată inima pe bieții oameni, îi par scârboși, ba chiar animale și monștri, caută în jurul său foc și sabie și crede că așa se supun oamenii.

MACHIAVELL. Imi păreți prea pornită. Luați lucrurile prea grav. Nu rămâneți regentă?

REGENTA. Cunosc eu astea. Are să aducă instrucțiuni. — Am îmbătrânit destul în afacerile de Stat, ca să știu, cum se dă la o parte cineva fără a i se lua însărcinarea. — Mai întâiu are să aducă instrucțiuni, care au să fie nesigure și schioape, apoi are să se întindă, fiindcă el are forța, și când mă voi plânge, are să pretexteze alte instrucțiuni secrete; când voi voi să le văd, are să mă poarte cu vorba;

dacă voi stăruî, îmi va arăta o hârtie cu un alt conținut, și dacă nu mă voi liniști cu aceasta, are să se facă că nu mă aude. — Intre timp va fi făcut, de ceeace mă tem, și va fi îndepărtat mult ceeace doresc eu.

MACHIAVELL. Aș dori să vă pot contrazice.

REGENTA. Ceeace am potolit cu răbdare nesusă, are să ațâțe el din nou prin asprime și cruzimi; am să văd în fața ochilor mei opera mea pierdută și pe deasupra am să-i port tot eu vina.

MACHIAVELL. Așteptați, Înălțimea Voastră.

REGENTA. Am atâta putere asupra mea, ca să fiu liniștită. Las' să vie, am să-i fac loc în modul cel mai convenabil înainte ca el să mă dea la o parte.

MACHIAVELL. Așă de repede pasul acesta atât de însemnat.

REGENTA. Mai greu decât crezi. Cine-i deprins să domnească, cine a apucat, ca în fiecare zi soarta a mii de oameni să fie în mâinile lui, acela se scoboară de pe tron ca în mormânt. Dar mai bine așă decât să rămâi printre cei vii ca o stafie și cu prestigiul găunos să încerci a păstră un loc, pe care dejă l-a moștenit altul și acum îl posedă gustându-i roadele.

LOCUINȚA CLAIRETTEI

(CLAIRETTE, MAMA)

MAMA. Dragoste ca a lui Branckenburg n'am mai văzut; credeam că nu se găsește decât în povești despre eroi.

CLAIRETTE. (*se plimbă în odaie în sus și în jos, fredonând un cântec printre buze*).

Singur ferice-i
Cel ce știe a iubi.

MAMA. El bănuște legăturile tale cu Egmont și cred că dacă l-ai trată mai binevoitor, dacă ai voi, tot te-ar luă.

CLAIRETTE. (*cântă*).

Pe gânduri de-ar fi,
Dornic
Mâhnit și
În chin de-ar pluti,
Trist pân' la moarte,
Voios de-ar trăi —
Singur ferice-i
Cel ce știe a iubi.

MAMA. Lasă cântecul acesta de leagăn.

CLAIRETTE. Nu mi-l critică, e cântec plin de tărie, doar de atâtea ori am legănat și adormit cu el un copil mare.

MAMA. Nu-ți trece prin cap decât iubirea ta. Numai de n'ai uită toate din cauza acesteia singure. Pe Brackenburg ar trebui să-l tratezi cu cinste, ți-o spun! El poate încă să te facă fericită cândva.

CLAIRETTE. El?

MAMA. Da! Are să vie vremea! — Voi copiii nu prevedeți nimic și lăsați neascultate pățaniile noastre. Tinerețea și frumoasa iubire, toate-și au sfârșitul lor și vine vremea de mulțumescți lui Dumnezeu, dacă te poți adăpostî undeva.

CLAIRETTE. (*se înfioară, tace și sare în sus*). Mamă, las' să vie vremea aceea ca și moartea. E groaznic să te gândești de mai înainte la ea. — Și când va veni Când va trebui — atunci — ne vom purtă, cum vom putea! — Egmont! eu lipsită de tine! — (*Cu lacrimi*). Nu, nu-i cu puțință, nu-i cu puțință.

EGMONT. (*în mantie mare de călăreț, cu pălăria trasă peste ochi*).

EGMONT. Clairette!

CLAIRETTE (*exclamă, dându-se înapoi*). Egmont! (*Aleargă spre el*). Egmont! (*Il îmbrățișează și se lipește de pieptul lui*). O bunul, dragul, dulcele meu! Vii? Ești aci?

EGMONT. Bună seara, mamă!

MAMA. Dumnezeu să-ți dea sănătate, Măria Ta! Mititica mea mai mai s'a stins, că întârzii atâta, și azi toată ziua de Măria Ta a vorbit și a cântat.

EGMONT. Nu-i așa că-mi dați ceva de cină?

MAMA. Prea multă bunătate. Numai să avem ceva.

CLAIRETTE. Firește! Fii pe pace, mamă, am aranjat eu totul, am și gătit ceva. Nu mă da de gol, mamă.

MAMA. Destul de slab.

CLAIRETTE. Las' numai! Și apoi eu gândesc așa: când el e la mine, nu mi-e foame și atunci nici el n'ar trebui să aibă poftă mare, când sunt eu lângă el.

EGMONT. Așa crezi?

CLAIRETTE. (*bate din picior și se întoarce supărată*).

EGMONT. Ce-ți e?

CLAIRETTE. Cum sunteți așa rece astăzi! Încă nu mi-ați oferit nici o sărutare. De ce a'ați învelit brațele în mantă ca un copil de fașă. Soldatului și iubitului nu-i șade bine să aibă brațele înfășurate.

EGMONT. La timpul său, drăguță, la timpul său. Când soldatul stă la pândă și ar vrea să-i ia ceva dușmanului prin vicleșug, el se stânge, se cuprinde pe sine însuș în brațe și mai întâiu își mestecă planul până ce se coace. Iar un amant —

MAMA. Dar nu luați loc? Nu vă faceți comod? Trebuie să mă duc la bucătărie. Clairette nu se gândește la nimic, când sunteți aici. Va trebui să vă mulțumiți cu puțin.

EGMONT. Bunăvoința d-tale este condimentul cel mai bun.

(MAMA iese)

CLAIRETTE. Și ce ar fi oare iubirea mea?

EGMONT. Tot ce voiești.

CLAIRETTE. Asemăn-o cu ceva, dacă ai inimă s'o faci.

EGMONT. Bine, dar înainte de toate — (*Leapădă mantaua și apare într'o haină splendidă*).

CLAIRETTE. Ah! Ah!

EGMONT. Acum brațele-mi sunt libere (*O desmiardă*).

CLAIRETTE. Lăsați! Vă stricați hainele. (*Se dă înapoi*). Ce strălucit! așa nu pot să m'ating de d-voastră.

EGMONT. Ești mulțumită? Ți-am promis să vin odată în ținută spaniolă.

CLAIRETTE. De atunci nu v'am mai rugat, credeam că nu voți. — Ah! și lâna de aur!

EGMONT. Acum o vezi.

CLAIRETTE. Impăratul ți-a atârnat-o de gât?

EGMONT. Da, copilă! Și lanțul și insigna dau purtătorului lor libertățile cele mai nobile. Nu recunosc pe pământ alt judecător al actelor mele decât pe marele maestru al ordinului împreună cu ordinul reunit al cavalerilor săi.

CLAIRETTE. O tu te poți lăsa judecat de lumea întreagă. — Catifeaua prea e de tot splendidă, dar șireturile! și broderia! — Nici nu știi de unde să începi.

EGMONT. Privește de te satură.

CLAIRETTE. Și lâna de aur! Mi-ați istorisit despre ea și ați spus, că este un semn a tot ce e mare și prețios, care se merită și agonisește cu trudă și sânguință. E foarte prețioasă — o pot asemăna cu iubirea ta — și eu o port tot așa la inimă — iar după aceea —

EGMONT. Ce vrei să zici?

CLAIRETTE. După aceea iarăși nu se aseamănă.

EGMONT. Cum așa?

CLAIRETTE. Eu n'am agonisit-o cu trudă și sânguință. N'am meritat-o.

EGMONT. In iubire e altfel. O meriți, fiindcă nu te trudești pentru ea — și de cele mai multe ori o și obțin numai cei ce nu întreabă de ea.

CLAIRETTE. Te iei după tine? Asupra ta însu-ți ai făcut observațiunea aceasta plină de mândrie? tu cel iubit de tot poporul.

EGMONT. Numai de-ași fi făcut ceva pentru ei, de-ași putea face ceva pentru ei! E bunăvoința lor de a mă iubi.

CLAIRETTE. De sigur ai fost astăzi la regenta.

EGMONT. Am fost.

CLAIRETTE. Ești bine cu ea?

EGMONT. Așa se vede. Suntem amicali și serviabili unul față de altul.

CLAIRETTE. Și în fundul inimii?

EGMONT. Eu îi voesc binele. Fiecare-și are scopurile sale proprii. Asta n'are a face. Ea-i femeie de treabă, își cunoaște oamenii și ar vedea lucrurile destul de adânc, dacă n'ar fi și ea bănuitoare. Eu îi dau mult de gândit, fiindcă ea caută totdeauna secrete în dosul purtării mele, și eu n'am.

CLAIRETTE. De loc, de loc?

EGMONT. Ei bine! Un mic locșor de pândă. Fiecare vin depune cu timpul piatră în butoaie. Orania e și mai interesant pentru ea și mereu problemă nouă. El și-a făcut reputația, că plănuiește totdeauna ceva ascuns și ea acum mereu îi privește fruntea, oare ce-o fi gândind, și pașii, oare încotro îi va fi îndreptând.

CLAIRETTE. E prefăcută?

EGMONT. Regentă, și mai întreb?

CLAIRETTE. Iartă-mă, voiam să întreb: e falsă?

EGMONT. Nici mai mult nici mai puțin decât oricine vrea să-și ajungă scopurile.

CLAIRETTE. Nu m'aș putea orienta în lumea aceea. Dar ea tocmai are spirit de bărbat, e altfel

de femeie decât noi care nu știm decât să coasem și bucătăria. E mare, inimoasă, hotărîtă.

EGMONT. Da, dacă nu se 'ngroașe prea mult treaba. De data aceasta totuș și-a cam pierdut cumpătul.

CLAIRETTE. Cum așă?

EGMONT. Are și mustăcioară și câte odată atac de podagră. Curată amazoană!

CLAIRETTE. Maiestoasă femeie! M'aș sfii să-ies înainte.

EGMONT. Dar altfel doar nu ești timidă. — Nici n'ar fi frică, numai sfială de fecioară.

CLAIRETTE (*Pleacă ochii în jos, îi ia mâna și se lipește de el*).

EGMONT. Te înțeleg, fetiță dragă! Poți să-ți ridici ochii. (*O sărută pe ochi*).

CLAIRETTE. Dă-mi voie să tac! Dă-mi voie să te țin! Lasă-mă să mă uit în ochii tăi. Să găsesc într'înșii totul, mângâiere și nădejde și bucurie și supărare. (*Il îmbrățișează și se uită la el*). Spune-mi! Spune! Nu pricep! Tu ești Egmont? Conte Egmont? Marele Egmont, care face atâta vâlvă, despre care scriu jurnalele, de care sunt atașate provinciile?

EGMONT. Nu Clairette, acela nu sunt eu.

CLAIRETTE. Cum?

EGMONT. Uite, Clairette! — Dă-mi voie să șed! (*Se așează ea în genunchi înaintea lui pe un scăunel, își pune brațele pe genunchii lui și-l privește*). Acel Egmont e un Egmont supărăcios, rigid, rece. Care trebuie să se stâpânească, să facă când o față, când alta,

care-i necăjit, neînțeles, încurcat, pe când oamenii îl socotesc voios și vesel. Iubit de un popor care nu știe ce vrea, venerat și ridicat în slavă de o mulțime, cu care nu se poate face nimic, înconjurat de prieteni, pe seama cărora el nu se poate lăsa, supravegheat de oameni, cari cu orice chip ar voi să-l aibă la mână, muncind și trundindu-se, adesea fără nici un rost, de cele mai multe ori fără răsplată — o dă-mi voie să nu-ți mai spun, cum îi merge aceluia, cum se simte acela. Dar acesta, Clairette, acesta-i liniștit, deschis, fericit, iubit și cunoscut, de inima cea mai bună, pe care și el o cunoaște în întregime și o strânge la a sa cu iubire și încredere deplină. (*O îmbrățișează*). Acesta e Egmont al tău!

CLAIRETTE. Atunci lasă-mă să mor. Lumea nu mai are bucurii peste asta!

ACTUL IV

STRADĂ

(IETTER, DULGHERUL)

IETTER. Ei! pst! ei, vecine, o vorbă!

DULGHERUL. Vezi-ți de drum și fii liniștit.

IETTER. Numai o vorbă! Nimic nou?

DULGHERUL. Nimic, decât că din nou ni s'a interzis a vorbi.

IETTER. Cum?

DULGHERUL. Haide aici lângă casă. Păzește-te! Ducele de Alba îndată la sosire a publicat un ordin, prin care doi sau trei, cari vorbesc împreună pe stradă, sunt declarați vinovați de înaltă trădare fără nici o cercetare.

IETTER. Vai!

DULGHERUL. Sub pedeapsa închisoarei pe viață e oprit de a vorbi de afaceri de stat.

IETTER. O libertatea noastră.

DULGHERUL. Și sub pedeapsă de moarte nimeni să nu desaprobe actele guvernului.

IETTER. O capetele noastre.

DULGHERUL. Și cu promisiuni mari se invită părinți, mame, copii, rude, prieteni, servitori să

declare la tribunalul înființat special cele ce se întâmplă în colțurile cele mai ascunse ale casei.

IETTER. Haide acasă.

DULGHERUL. Și celor ascultători li se promite că n'au să sufere nici o supărare nici cu trupurile lor, nici în cinstea sau în averea lor.

IETTER. Câtă bunătate! Deaceea m'a durut, imediat ce a intrat ducele în oraș. Deatunci îmi este, ca și cum cerul ar fi îmbrăcat cu o pânză neagră și ar atârna atât de jos, încât trebuie să te pleci, ca să nu dai cu capul de el.

DULGHERUL. Și cum ți-au plăcut soldații lui? Nu-i așă că asta-i altă mâncare de pește decât eram noi deprinși.

IETTER. Pfu! Ți se strânge inima, când vezi o astfel de trupă în marș pe străzi la vale. Drepti ca lumânarea, cu privirea nemișcată, un singur pas, oricâți ar fi. Și când sunt de santinelă și treci pe lângă unul, e ca și cum ar voi să te străpungă cu privirea și-i atât de rigid și de morocănos, încât în toate colțurile vezi câte unul cu varga în mână. Nu-mi fac deloc plăcere. Milițienii noștri erau oricum veseli, își permiteau multe, și se împlântau cu picioarele răscărănite, își puneau pălăria într'o ureche, ei trăiau și lăsau și pe alții să trăiască, ăștia sunt ca niște mașini cu dracul în ele.

DULGHERUL. Când ți-a strigă unul din aceștia: «Stai!» și va luă la ochi, ce crezi, trebuie să te oprești?

IETTER. Aș muri pe loc.

DULGHERUL. Să mergem acasă.

IETTER. N'are să fie bine. Sănătate!

(*Vine la ei SOEST*)

SOEST. Prietenilor! Tovarășilor!

DULGHERUL. Liniște! Să mergem.

SOEST. Știți?

IETTER. Prea mult!

SOEST. Regenta a plecat.

IETTER. Atunci Dumnezeu să aibă milă de noi.

SOEST. Deodată și fără sgomot. Nu s'a putut înțelege cu ducele; a lăsat vorbă nobililor, că se întoarce. Nimeni n'o crede.

DULGHERUL. Să le-o ierte Dumnezeu nobililor că ne-au lăsat peste capete acest nou biciu, L'ar fi putut înlătură. S'au dus privilegiile noastre.

IETTER. Pentru Dumnezeu nu vorbi de privilegii. Par'că simt mirosul unei dimineți de execuție: soarele nu vrea să iasă, negurile miroase greu.

SOEST. Și Orania a plecat.

DULGHERUL. Atunci suntem cu totul părăsiți!

SOEST. Conte de Egmont e încă aici.

IETTER. Slavă Domnului! Să-l întărească toți sfinții, ca să facă tot ce poate; acela singur mai are ceva putere.

(*Vine VANSEN*)

VANSEN. Bine că găsesc în fine câțiva, cari încă n'au intrat sub pământ!

IETTER. Fă-ne plăcerea și te du pe-aci-'ncolo.

VANSEN. Nu ești politician.

DULGHERUL. Nu-i vreme de complimente. Iar te mănâncă spinarea? Te-ai vindecat?

VANSEN. Se mai întrebă soldații de rănilor lor? Dacă m'aș fi luat după lovituri, nimic nu s'ar fi ales de mine.

IETTER. Poate să vie mai serios.

VANSEN. Se pare că voi simțiți o moleșeală păcătoasă în oasele voastre din cauza furtunii, care se ridică.

DULGHERUL. Membrele tale în curând au să facă exerciții în altă parte, dacă nu te liniștești.

VANSEN. Păcătoși șoareci, cari îndată despe-rează, când stăpânul casei își ia o pisică nouă! Numai puțin altfel, dar ne vom face mendrele acum ca și mai înainte, fiți pe pace.

DULGHERUL. Ești un pierdevară temerar.

VANSEN. Cumetre gogoman! Lasă-l pe duce să-și facă de cap. Motanul acesta bătrân are o în-fățîșare, ca și cum ar fi mâncat draci în loc de șoa-reci și acum nu i-ar putea mistui. Lăsați-l puțin; și el trebuie să mănânce, să bea, să doarmă ca și alți oameni. Eu n'am temeri, dacă ne-om potrivi bine timpului. La început lucrurile merg repede, mai pe urmă și el are să găsească, că-i mai bine de trăit în cămară printre fășiile de slănină și noaptea să te odihnești, decât să cauți a prinde cu vicleșug câte un șoricel în podul cu grăunțele. Lăsați-mă, cunosc eu pe guvernatori.

DULGHERUL. Câte nu-i scapă din gură omu-lui acestuia! Dacă eu în viața mea aș fi spus așa ceva, nici un minut nu m'aș mai simți sigur.

VANSEN. Fii pe pace. Despre voi viermii nici Dumnezeu din cer nu află nimic, cu atât mai puțin regentul.

IETTER. Gură rea ce iești.

VANSEN. Știu pe alții cărora le-ar prinde mai bine să aibă în vine în loc de curaj de erou ceva sânge de croitor fricos.

DULGHERUL. Ce vrei să spui?

VANSEN. Hm! Vorbesc de contele.

IETTER. De Egmont. De ce să se teamă acela?

VANSEN. Eu sunt un calic păcătos și aș putea trăi un an întreg cu ceace perde el într'o singură seară. Și totuș mi-ar putea da venitul unui an întreg, dacă ar aveà capul meu pe un sfert de ceas.

IETTER. Iți închipui că ești cine știe ce. Părul lui Egmont are mai multă minte decât creerul tău.

VANSEN. Spui d-ta! Dar nu-i mai fin. Domnii se 'nșeală mai întâiu. El n'ar trebui să se 'ncreadă.

IETTER. Palavre! Un astfel de domn!

VANSEN. Tocmai fiindcă nu-i croitor.

IETTER. Gură nespălată!

VANSEN. I-aș dori curajul d-tale în oase nu-mai pe un ceas ca să-l neliniștească și să-l necăjească și mănânce până ce ar trebui să plece din oraș.

IETTER. N'au nici un înțeles vorbele tale, el e sigur ca și steaua pe cer.

VANSEN. Ai văzut vreodată una stingându-se? Deodată nu mai e!

DULGHERUL. Dar cine vrea să-i facă ceva?

VANSEN. Cine vrea? Poate ai s'o împiedeci tu? Ai să provoci o revoltă, dacă îl vor arestă?

IETTER. Ah!

VANSEN. O să vă puneți voi oasele în joc pentru el?

SOEST. Eh!

VANSEN .(*măimutărindu-i*). Ih! Oh! Uh! Mirați-vă luând pe rând alfabetul! Așa e și așa rămâne! Dumnezeu să-l aibă în pază!

IETTER. Ești de o obrăznicie de speriat. Un om atât de nobil și de vrednic să aibă a se teme de ceva.

VANSEN. Omul ticălos e totdeauna în avantaj, Dacă-i pe scăunelul de acuzat, păcălește pe judecător, dacă-i pe jilțul de judecător, își face cheful de a scoate din inculpat un criminal. Am avut odată de copiat un astfel de proces-verbal de ședință, prin care judecătorul delegat a câștigat din partea curții grămadă de laude și de bani, fiindcă interogase de scosese vinovat pe un nenorocit om de treabă, căruia voiau să-i dea la cap.

DULGHERUL. Asta-i iară minciună curată. Ce au să scoată prininterogator, când omu-i nevinovat.

VANSEN. O, cap de curcă ce ești! Unde nu poți scoate nimic interogând, acolo ieși interogatorul pentru a vâri în el ceea ce vrei. Cinstea face pe om nesocotit, poate și dârz. Deci la început întrebi domol și arestatul e mândru de nevinovăția sa,

cum îi zic ei, și spun verde tot ceea ce un om cu-minte ar ascunde. După aceea inchișitorul transformă răspunsurile iară în întrebări și ia bine seama, unde ar putea apărea cea mai mititică contradicție; de punctul acesta își leagă frânghia și dacă individul în prostia lui se lasă înfundat, că ici a spus ceva prea mult, colo ceva prea puțin, sau că Dumnezeu știe din ce capriciu a ascuns o împrejurare și poate că în vr'un punct s'a lăsat intimidat — atunci suntem pe calea cea bună! Și vă asigur, cerșetorele nu caută cu mai multă atenție sdrențele în gunoiu, decât cum un astfel de fabricant de vinovați își potrivește la sfârșit din semne și împrejurări mici, strâmbے, întortochiate, stâlcite, răstălmăcite, deduse, mărturisite, tăgăduite o sperietoare de paie și sdrențe, pentru a putea spânzura măcar în effigie pe cel instruit. Și bietul nenorocit poate mulțumi lui Dumnezeu, dacă mai poate să se vadă spânzurat.

IETTER. Dar bine-i mai umblă gura.

DULGHERUL. Cu muștele o fi mergând. Dar viespii își râd de pâna d-tale.

VANSEN. După cum e și păianjenul. Uite, ducele acesta lung are înfățișarea curată a păianjenului cu cruce, nu a unuia cu burta groasă, aceia-s mai puțin răi, ci a unuia cu picioarele lungi, cu trupul subțire, care nu se îngrașă de mâncare și deapănă fire foarte subțiri, dar cu atât mai rezistente.

IETTER. Egmont e cavalier al lânii de aur; cine are voie să pună mâna pe el? El nu poate fi

judecat decât de egalii săi, numai de către ordinul întreg reunit. Gura-ți prea slobodă și conștiința neîmpăcată te învață palavre de acestea.

VANSEN. Dar eu cu toate acestea îi vreau răul? Mie-mi poate fi egal. E un domn foarte bun! Câțiva buni prieteni de-ai mei, cari în altă parte ar fi fost spânzurați, el le-a dat drumul umplându-le doar spinarea de bătaie. Acum duceți-vă! Duceți-vă! Și eu însumi vă sfătuiesc. Colo văd iarăș trecând o patrulă: ăia nu par a avea de gând să se facă curând frați de cruce cu noi. Să așteptăm și să-i privim în tăcere. Am eu niște nepoate și un cumătru cârciumar; dacă vor fi gustat de la aceștia și nici atunci nu se vor îmblânzi, atunci sunt lupi dați cu câtran.

· PALATUL CULENBURG. LOCUINȚA
DUCELUI DE ALBA

(SILVA și GOMEZ se întâlnesc)

SILVA. Ai executat ordinele ducelui?

GOMEZ. Punct cu punct. Toate patrulele zilnice sunt orânduite, să se înființeze la ora fixată în diferite piețe, pe care le-am indicat; până atunci cutreeră, ca de obicei, orașul, pentru a păstra ordinea. Nici unul nu știe despre ceilalți; fiecare crede, că ordinul îl privește numai pe el, și atunci într'un moment cordonul poate fi tras și toate drumurile spre palat pot fi ocupate. Știi cauza acestui ordin?

SILVA. Eu sunt deprins să mă supun orbește. Și cui îți vine mai ușor să te supui decât ducelui, când doar îndată sfârșitul îți dovedește că a ordonat bine?

GOMEZ. Bine! Bine! Nici nu mi se pare ciudat, că ajungi atât de închis și de tăcut ca și el, când mereu trebuie să fii în jurul lui. Mie mi se pare curios, fiindcă sunt obișnuit cu serviciul italianesc, mai ușor. În credință și supunere sunt tot cel vechiu, dar m'am învățat cu vorbăria multă și cu critica; voi toți tăceți și nu vă permiteți niciodată a vă simți bine. Pentru mine ducele e ca un turn de bronz fără intrare, pentru care trupa ar avea aripi. Mai deunăzi l-am auzit la masă zicând despre un om voios și prietenos, că e ca o crâșmă proastă cu o firmă de rachiu, pentru a momi pe pierdevreme, pe cerșetori și pe hoți.

SILVA. Și nu ne-a adus în tăcere până aici?

GOMEZ. Acți nu-i nimic de obiectat. De sigur! Cel care a fost martor al priceperii lui, cum a adus armata din Italia încoace, acela a văzut ceva. Cum s'a strecurat printre amici și inamici, printre Franzezi, și ai regelui și cei eretici, printre Elvețieni și aliați, cum a păstrat disciplina cea mai severă și a știut să conducă ușor și fără supărări o expediție socotită atât de periculoasă! — Am văzut ceva, am putut învăța ceva!

SILVA. Și aici! Nu-i totul tăcut și liniștit, ca și cum n'ar fi fost revoluție?

GOMEZ. Ei bine, dar eră în cele mai multe părți liniște, când am venit noi.

SILVA. In provincii s'a făcut liniște mult mai mare, și dacă se mai mișcă unul, e doar pentru a fugi, dar cred că și acestora le va închide curând drumurile.

GOMEZ. Abia acum are să câștige grația regelui.

SILVA. Și pentru noi nu rămâne interes mai mare, decât să ne-o păstrăm pe a lui. Dacă vine regele aici, de sigur nici ducele nici toți cei recomandați de el nu vor rămâne nerăsplățiți.

GOMEZ. Crezi că vine regele?

SILVA. Se fac atâtea pregătiri, încât e foarte probabil.

GOMEZ. Pe mine nu mă conving.

SILVA. Atunci cel puțin nu vorbi. Căci dacă cumva intenția regelui n'o fi să vie, totuș de sigur e cel puțin, ca lumea s'o creadă.

(FERDINAND, fiul natural al lui Alba)

FERDINAND. Incă n'a ieșit tata?

SILVA. Il așteptăm.

FERDINAND. Șefii au să fie îndată aici.

GOMEZ. Vin astăzi?

FERDINAND. Orania și Egmont.

GOMEZ. (incet către Silva). Înțeleg ceva.

SILVA. Păstrează-o pentru tine.

DUCELE DE ALBA.

(Cum intră el și iese înainte, ceilalți se retrag)

ALBA. Gomez.

GOMEZ. (iese înainte). Excelență!

ALBA. Ai împărțit gărzile și le-ai dat ordinele?

GOMEZ. Exact de tot. Patrurile zilnice —

ALBA. Destul. Vei aștepta în galerie. Silva îți va comunica momentul, în care să le strângi și să ocupi drumurile spre palat. Restul îl știi.

GOMEZ. Da, Excelență. (*Iese*).

ALBA. Silva!

SILVA. Prezent!

ALBA. Să arăți astăzi tot ce am prețuit la tine de când te știu, curaj, hotărîre, executare neoprită de nimic.

SILVA. Vă mulțumesc că-mi dați prilejul de a vă arăta, că sunt tot cel vechiu.

ALBA. Indată ce șefii au intrat la mine, grăbește-te îndată de a arestă pe secretarul lui Egmont. Ai luat toate măsurile ca să prinzi și pe ceilalți indicați?

SILVA. Incede-te în noi. Destinul are să-i nimerească precis și grozav, ca o eclipsă de soare bine calculată.

ALBA. Ai pus să-i supravegheze bine?

SILVA. Pe toți. Pe Egmont mai mult. El e singurul, care nu și-a schimbat purtarea, de când ești aici. Toată ziua schimbă caii, invită musafiri, e totdeauna voios și amuzant la masă, joacă zarul, trage în țintă și noaptea se furișează la ibovnică. Ceilalți din contra au făcut o pauză vădită în felul lor de a trăi, rămân acasă și la poarta lor e ca și cum ar fi cineva bolnav în casă

ALBA. Deaceea repede, înainte ca să se facă sănătoși în contra voinței noastre.

SILVA. Ți-i aduc eu. După porunca ta îi copleșim cu amabilități și onoruri. Pe ei îi trec fiorii: având simț politic ne mulțumesc cu timiditate, simt, că cel mai recomandabil e să fugă; nici unul nu cutează un pas, toți ezită, nu se pot întruni și spiritul de solidaritate îi oprește de a face acte de îndrăzneală în mod izolat. Le-ar plăcea să se sustragă oricărei suspiciuni și se fac din ce în ce mai suspecti. De pe acum văd cu bucurie tot planul tău executat.

ALBA. Eu mă bucur numai de cele întâmplate și nici de acestea nu cu ușurință, căci totdeauna mai rămâne câte ceva, care dă de gândit și de purtat grijă. Norocul e încăpățânat, încât adesea înnobilează ceace e vulgar și nevrednic și dezonoarează printr'un sfârșit ordinar fapte bine chibzuite. Rămâi, până ce vin șefii, apoi dă lui Gomez ordinul de a ocupa străzile, iar tu însuți pleacă în grabă de ia prizonier pe secretarul lui Egmont și pe ceilalți de pe listă. Când vei fi gata, vino aici și comunic-o fiului meu, ca să-mi aducă știrea în consiliu.

SILVA. Sper că în astă seară voi putea da ochi cu tine.

ALBA. *(se duce la fiul său, care până acum a stat în galerie).*

SILVA. Nu îndrăznesc s'o spun, dar nădejdea mea șovăie, mă tem că n'are să fie, cum gândește el. Văd înaintea mea duhuri, care în tăcere și duse pe gânduri cumpănesc în talgere negre destinul șefilor și al multor mii. Limba cumpenii se clatină încet încoace și încolo, judecătorii par a medita

profund, în sfârșit un talger se apleacă, celălalt se ridică suflat de destinul încăpățânat și totul e decis.
(Iese.)

ALBA. (*venind înainte cu Ferdinand*). Cum ai găsit orașul?

FERDINAND. S'a potolit totul. M'am plimbat călare, ca pentru distracție, în susul și josul străzilor. Posturile voastre bine repartizate mențin frica atât de încordată, încât orașul nu îndrăznește nici să șoptească. Orașul e ca un câmp, când fulgerele unei furtuni se văd în depărtare: nu vezi nici o pasăre, nici un animal decât strecurându-se în grabă spre vr'un adăpost.

ALBA. Alt nimic nu ți s'a întâmplat?

FERDINAND. Egmont veniă călare împreună cu câțiva spre piață, ne-am salutat, el aveà un cal neînvățat, pe care a trebuit să i-l laud. «Să ne grăbim să învățăm caii la călărie, căci în curând ne vor trebui!» mă întâmpină el. Mi-a spus că ne vom revedea astăzi, căci vine după dorința voastră ca să vă sfătuiți.

ALBA. Are să te revadă.

FERDINAND. Printre toți cavalerii, pe cari i-am cunoscut aici, cel mai mult îmi place el. Se pare că ne vom împrieteni.

ALBA. Încă tot prea iute și prea puțin băgător de seamă ești, mereu recunosc în tine ușurința mării tale, care fără doar și poate a dat-o în brațele mele. La multe legături primejdioase te-a împins pripit aparența.

FERDINAND. Voia voastră mă găsește dispus a mă formă.

ALBA. In vederea sângelui tău tânăr îți iert această ușuratică bunăvoință, această vioașie lipsită de prevedere. Numai să nu uiți, pentru ce operă am fost trimis aici și ce parte aș dori să-ți fac.

FERDINAND. Admonestați-mă și nu mă cruțați, când credeți că e necesar.

ALBA. (*după o pauză*). Fiul meu!

FERDINAND. Tată!

ALBA. Indată vin șefii, vin Orania și Egmont. Nu a fost lipsă de încredere, dacă abia acum îți descoper, ce are să se întâmple. Ei n'au să mai plece de aici.

FERDINAND. Ce gând ai?

ALBA. E hotărît ca ei să rămână prinși. Te miri. Ce ai de făcut, ascultă; cauzele ai să le știi, când lucrul se va fi întâmplat — acum nu-i timp de a ți le expune. Cu tine singur am dorit să discut lucrul cel mai mare, cel mai secret: o legătură puternică ne ține înlănțuiți, tu-mi ești scump și drag, asupra ta aș dori să îngrămădesc totul. Aș voi să-ți întipăresc nu numai obiceiul de a te supune, ci aș dori să-ți transmit și simțul de a combina, de a porunci, de a executa, și să-ți las ție o moștenire mare, regelui pe slujitorul cel mai utilizabil, să te înzestrez cu ce am eu mai bun, ca să nu-ți fie rușine a pași între frații tăi.

FERDINAND. Cu cât nu mă îndatorez față de tine pentru această iubire, pe care mi-o adresezi numai mie, pe când un imperiu întreg tremură înaintea ta!

ALBA. Acum ascultă ce e de făcut. Indată ce șefii vor fi intrat, toate drumurile spre palat vor fi ocupate. Gomez are ordinul respectiv. Silva se va grăbi de a arestă pe secretarul lui Egmont și pe cei mai suspecti. Înainte de toate ocupă camerele de alături cu oamenii cei mai siguri, apoi așteaptă în galerie, până ce se întoarce Silva și adă-mi în-lăuntru vreo hârtie fără importanță ca semn, că însărcinarea lui este executată. După aceea rămâi în anticameră, până ce pleacă Orania și urmează-l, eu țin pe Egmont aici, ca și cum aş avea să-i mai spun ceva. La capătul galeriei cere-i lui Orania să-ți dea spada, chiamă garda, pune repede în siguranță pe omul cel mai periculos, iar eu prind aici pe Egmont.

FERDINAND. Mă supun, tată, — pentru prima dată cu inima strânsă și îngrijorată.

ALBA. Ți-o iert: e prima zi mare, pe care o trăești.

(SILVA intră)

SILVA. Un curier din Anvers. Iată scrisoarea lui Orania. Nu vine.

ALBA. O spune curierul?

SILVA. Nu, inima mi-o spune.

ALBA. Geniul meu cel rău vorbește din tine.

(După ce a citit scrisoarea, face semn amândurora și ei se retrag în galerie, el rămâne singur în scena din față). Nu vine! Amână lămurirea până în ultimul moment. Cutează a nu veni. Deci de data aceasta în contra tuturor așteptărilor, iscusitul a fost destul de

iscusit de a nu fi iscusit. — Ora înaintează! Incă un mic drum al minutarului și o operă mare e săvârșită sau pierdută, pierdută în mod ireparabil, căci nu se mai poate nici face, nici ascunde. De mult cântărisem totul și-mi închipuisem și cazul acesta și-mi fixasem, ce trebuie făcut și în cazul acesta, dar acum, când trebuie făcut, abia mă pot apăra, ca tot ce e pro și contra să nu mi se strecoare din nou prin suflet. — E potrivit să arestez pe ceilalți, dacă acesta îmi scapă? — S'o amân și să las pe Egmont cu ai săi, cu atâția, să se furișeze pe-aci 'ncolo, când ei poate numai astăzi mai sunt în mâinile mele? Iată cum destinul te constrânge și pe tine, cel neconstrâns! Cât a fost meditat! Cât de bine aranjat! Cât de mare, cât de frumos planul! Cât de aproape de țintă speranța! Iar acum în momentul deciziei ești pus între două rele; ca în urna cu sorți îți bagi mâna în viitorul întunecat: ceeace iei, e încă sul, necunoscut ție, fie că-i câștig, fie că-i greșală! (*Devine atent, ca cineva, care aude ceva, și se duce la fereastră*). El e! Egmont — A intrat calul atât de ușor cu tine și nu s'a speriat de mirosul de sânge, nici de spiritul cu sabia scoasă, care te primește la poartă? — Descalecă! — Așa cu un picior ești în mormânt! și așa cu amândouă! — Da mângâie-l și bate-l pentru ultima dată pe grumaz pentru serviciul său inimos. — Iar eu nu mai am alegere: în orbirea, cu care se apropie Egmont, el nu ți se poate da în mână a doua oară! — Ascultați!

(*FERDINAND și SILVA se apropie în grabă*).

ALBA. Voi veți face, ceea ce am ordonat, nu-mi schimb voința. Am să rețin, cum voi putea, pe Egmont, până ce-mi vei aduce știrea dela Silva. Apoi rămâi pe aproape. Și ție destinul îți fură meritul cel mare, de a fi prins cu mâna ta pe cel mai mare dușman al regelui. (*Către Silva*). Grăbește-te! (*Către Ferdinand*). Intâmpină-1! (*ALBA rămâne câteva momente singur și se plimbă în sus și în jos*).

(*Apare EGMONT*)

EGMONT. Vin spre a afla ordinele regelui, spre a auzi, ce serviciu cere dela credința noastră, care-i rămâne veșnic devotată.

ALBA. El dorește să audă înainte de toate sfatul d-voastră.

EGMONT. Asupra cărui lucru? Vine și Orania? Il presupuneam aici.

ALBA. Regret că ne lipsește tocmai în această oră însemnată. Regele dorește sfatul vostru, părerea voastră, cum ar putea fi din nou împăcate aceste state. Ba el speră, că veți coopera energic, pentru a domoli aceste turburări și pentru a întemeia pe deplin și definitiv ordinea în aceste provincii.

EGMONT. Puteți ști mai bine decât mine, că deja totul e destul de liniștit, ba eră și mai liniștit mai înainte ca apariția soldaților să fi turburat din nou cu temeri și îngrijorare sufletele.

ALBA. Se pare că voiți să faceți aluzie, că cel mai potrivit lucru ar fi fost, dacă regele nu mă puneă deloc în situația de a vă 'ntrebă.

EGMONT. Iertați-mă ! Nu-i treaba mea să judec, dacă regele trebuiă să trimită oștirea, dacă nu mai de grabă puterea prezenței maiestății sale singure ar fi avut efect mai tare. Armata e aici, el nu. Noi însă ar trebui să fim foarte ingrați, foarte uituci, dacă nu ne-am aduce aminte, cât datorăm regentei. S'o mărturisim ! Prin atitudinea sa pe cât de înțeleaptă, pe atât de energetică, ea a liniștit pe răsvrățiți cu forța și cu autoritatea, cu persuasiunea și cu șiretenia și a uimit lumea readucând la datoriile sale în câteva luni un popor rebel.

ALBA. Nu tăgăduesc. Revolta e potolită și fiecare pare legat înapoi în hotarele supunerii. Dar nu atârnă de voința liberă a fiecăruia de a le părăsi? Cine va împiedecă mulțimea de a izbucni? Unde-i forța pentru a o reține? Cine ne garantează, că în viitor se va arăta credincioasă și supusă? Buna lor voință e toată chezașia pe care o avem.

EGMONT. Și bunăvoința unui popor nu e zălogul cel mai sigur, cel mai nobil? Pe Dumnezeu ! Când se poate socoti mai sigur un rege, decât când toți stau pentru unul, unul pentru toți? Mai sigur contra dușmanilor interni și externi?

ALBA. Doar n'om vrea să ne convingem unul pe altul, că acum așa stau lucrurile aici.

EGMONT. Regele să semneze o amnistie generală, să liniștească spiritele și în curând se va vedeă, cum deodată cu încrederea se întorc și credința și iubirea.

ALBA. Și toți, cari au batjocorit maiestatea regelui, cari au batjocorit sfințenia religiei, s'ar plimbă

pe dinaintea noastră liberi și nesupărați! Ar trăi ca pildă gata pentru ceilalți, că crime monstruoase sunt nepedepsite.

EGMONT. Dar o crimă a nebuniei, a beției nu-i mai de grabă de iertat decât de pedepsit cu cruzime? Mai ales când e nădejde atât de întemeiată, când există siguranța că păcatele nu se vor repeta? Oare pentru aceea regii n'au fost mai siguri? nu sunt laudați de contemporani și de urmași cei ce au putut ierta, regreta, disprețui o ofensă adusă maiestății lor? oare tocmai de aceea nu sunt ei socotiți deopotrivă cu Dumnezeu, care-i cu mult prea mare, decât să poată fi atins de fiecare blastem?

ALBA. Și tocmai de aceea regele trebuie să lupte pentru demnitatea lui Dumnezeu și a religiei, noi pentru prestigiul regelui. Ceeace capul suprem al nostru disprețuește de a pară, e datoria noastră să răsbunăm. După avizul meu nici un vinovat să nu se bucure nepedepsit.

EGMONT. Crezi că ai să-i ajungi pe toți? Nu se aude zilnic, că frica îi mână încoace și încolo și din țară afară? Cei mai bogați vor fugi cu bunurile, copiii și prietenii lor, iar cel sărac va duce vecinului brațele sale folositoare.

ALBA. Au s'o facă, dacă nu vor putea fi împiedecați. De aceea regele cere sfat și fapte dela fiecare șef, seriozitate dela fiecare guvernator; nu numai istorisire, cum este, ce s'ar putea întâmpla, dacă tuturor lucrurilor li s'ar lăsa curs liber să meargă cum merg. A privi un rău mare, a se mângâia cu

speranțe, a se încrede în timp, poate a da și odată o lovitură, ca într'o farsă, ca să răsune și să se pară că doar faci ceva, deși nu vrei să faci nimic — asta nu înseamnă a te face suspect că vezi cu plăcere revolta, pe care n'ai voit s'o provoci, ci doar ești dispus s'o încurajezi?

EGMONT (*gata să sară în sus, se stăpânește și după o scurtă pauză vorbește liniștit*).

Nu orice intenție e evidentă și intenția multor bărbați poate fi interpretată greșit. Căci doar și noi trebuie să auzim din multe părți, că intenția regelui e mai puțin de a guvernă provinciile după legi uniforme și limpezi, de a asigura maiestatea religiunii și de a da poporului său pacea generală, cât din contra să le subjuge fără doar și poate, să le jefuească de drepturile lor străvechi, să se facă stăpân al proprietăților lor, să restrângă frumoasele drepturi ale nobililor, singurele pentru care nobilul e dispus a-i sluji, a-i devota trup și suflet. Religia, zic ei, e doar covorul splendid, în dosul căruia se poate plăsmui doar mai ușor orice complot. Poporul stă în genunchi și adoră semnele sfinte țesute în el, iar în dos pândește cel ce vânează amăgirea lui.

ALBA. Dela *tine* trebuie să aud astea.

EGMONT. Nu sunt gândurile mele! E doar ceea ce vorbește când ici, când colo, de către mari și mici, cuminți și nebuni și se răspândește cu glas tare. Nederlandezii se tem de un jug dublu și cine le garantează libertatea?

ALBA. Libertate! Frumoasă vorbă, cine-o înțelege bine. Ce libertate voesc? Ce e libertatea celui mai liber? — De a face binele! — și întru aceasta regele nu-i va împiedeca. Nu! nu! ei nu se cred liberi, dacă nu-și pot face rău lor înșile și altora. N'ar fi mai bine să abdică decât să domnești peste un astfel de popor? Când apasă dușmani din afară, la cari nici un cetățean nu se gândește, căci el se ocupă numai de cele mai apropiate, și regele cere sprijin, ei se desbină între ei și oareșicum conspiră cu dușmanii lor. E cu mult mai bine să-i strângi, ca să-i poți ține ca pe niște copii și să-i poți duce spre binele lor ca pe copii. Crede-mă, un popor nu îmbătrânește, nu se cumițește, un popor rămâne totdeauna copil.

EGMONT. Cât de rar ajunge un rege la mintea întreagă. Și oare cei mulți să nu se încreadă mai bine în mulți, decât în unul, și nici măcar în unul, în cei puțini ai acestuia unul, în gloata, care îmbătrânește ațintită de privirile stăpânului. Ori numai aceasta are dreptul de a ajunge la mintea întreagă.

ALBA. Poate tocmai, fiindcă nu-i lăsată de capul său.

EGMONT. Și fiindcă nimeni n'ar vrea să fie lăsat de capul său. Faceți ce voiți — eu ți-am răspuns la întrebare și repet: nu merge! Nu poate merge! Eu îmi cunosc compatrioții. Sunt bărbați, cari merită să calce pe pământul Domnului, fiecare luat în parte un mic rege, tare, activ, capabil, credincios, legat de datinile vechi. E greu a le câștiga

încrederea, ușor a o păstră. Rigid și tare! Poți să-
apeși sub jug, nu-i poți subjugă.

ALBA. (care în timpul acesta s'a uitat de câteva ori în
jurul său). Ai putea repetă toate acestea în prezența
regelui?

EGMONT. Cu atât mai rău, dacă prezența lui
m'ar speria! Cu atât mai bine pentru el, pentru
poporul lui, dacă mi-ar da curaj, dacă mi-ar in-
spiră încredere, ca să-i spun chiar mult mai mult.

ALBA. Ceeace e folositor, pot ascultă și eu tot
atât de bine.

EGMONT. I-aș spune: Păstorul poate mânà
cu ușurință înaintea sa o turmă întreagă de oi,
taurul își trage plugul fără opunere; dar nobilului
cal, pe care vrei să-l încaleci, trebuie să-i înveți
gândurile și nu trebuie să-i ceri nimic nesocotit,
nimic fără socoteală. Deaceea cetățeanul dorește
să-și păstreze constituția sa veche, să fie guvernat
de conaționalii săi, fiindcă știe bine, cum are să fie
condus, fiindcă dela aceștia poate spera dezinte-
resare și participare la destinele sale.

ALBA. Și oare regentul să nu aibă puterea de a
schimbă această veche tradiție și să nu fie acesta
cel mai frumos privilegiu al său? Ce are durată
veșnică pe lumea aceasta? Și organizarea unui Stat
să poată rămâne neschimbată? Oare într'un spațiu
de timp nu trebuie să se schimbe toate raporturile
și tocmai deaceea o constituție veche nu trebuie să
devină cauza a mii de rele, fiindcă nu cuprinde
starea prezentă a poporului? Mă tem că aceste

drepturi vechi deaceea sunt atât de plăcute, fiindcă formează ascunzători, în care cel șiret, cel puternic, se poate furișă sau ascunde spre paguba poporului, spre paguba statului.

EGMONT. Și aceste schimbări arbitrare, acest amestec neîngrădit al puterii supreme nu sunt oare prevestiri că unul vrea să facă, ceea ce miile nu trebuie să facă? El vrea să se facă liber pe sine singur, ca să-și poată satisface orice dorință a sa și execută orice gând al său. Și dacă noi ne încredem cu totul în el, un rege bun și înțelept, ne garantează el pentru urmașii săi? că nici unul n'are să domnească fără nici o considerație, fără cruțare? Cine ne scapă atunci de arbitrarul absolut, când ne va trimite pe slugile sale, pe intimii săi, cari fără a cunoaște țara și nevoile ei vor tăia și spânzura după bunul lor plac, nu vor găsi rezistență și se vor ști liberi de orice răspundere?

ALBA (*care întimpul acesta iară s'a uitat îndărătul său*). Nu-i nimic mai firesc, decât ca un rege să aibă intenția de a domni prin sine însuși să însărcineze cu ordinele sale de preferință pe aceia, cari îl înțeleg și vor să-l înțeleagă cel mai bine și cari execută necondiționat voința sa.

EGMONT. Și tot atât de firesc e, că cetățeanul voește să fie guvernat de către acela, care-i născut și crescut cu el, care a prins aceleași noțiuni de dreptate și nedreptate ca și el și pe care-l poate privi ca pe un frate al său.

ALBA. Și totuș nobilii au făcut o împărțeață foarte nedreaptă cu acești frați ai lor.

EGMONT. Aceasta s'a întâmplat acum sute de ani și acum se tolerează fără invidie. Dar dacă fără nici o nevoie s'ar trimite oameni noi, cari pentru a doua oară ar voi să se îmbogățească pe socoteala națiunii, dacă oamenii s'ar vedeà expuși unei lăcomii severe, cutezătoare, necondiționate, aceasta ar provoca o fierbere, care nu s'ar disolvà ușor numai dela sine.

ALBA. Imi spui lucruri, pe cari n'ar trebui să le aud. Și eu sunt străin.

EGMONT. Faptul că ți le spun îți arată că nu pe tine te vizez.

ALBA. Nici așa n'aș dori să le aud dela tine. Regele m'a trimis cu speranța, că aici voi găsi concursul nobilimii. Regele își vrea voința sa. Regele după o adâncă chibzuință a văzut, ce e bun pentru popor; nu pot să rămână și să meargă lucrurile ca până acum. Intenția regelui este să-i îngrădească chiar pentru binele lor, să le impună, dacă va trebui, mântuirea lor, să jertfească pe cetățenii vătămători, pentru ca ceilalți să-și afle liniștea și să se poată bucura de fericirea unei domnii înțelepte. Aceasta e hotărîrea lui și eu am ordin să fac aceasta cunoscut nobilimei și sfat cer în numele său, cum ar trebui îndeplinit, nu ce, căci aceasta a hotărît-o el.

EGMONT. Din nenorocire vorbele tale îndreptățesc temerea poporului, temerea generală! Deci a hotărît ceace nici un domnitor n'ar trebui să hotărască. El vrea să slăbească, să oprime, să

distrugă puterea poporului său, sufletul lui, ideea, ce-și face acesta despre sine, pentru a-l putea guvernă comod. Vrea să omoare sâmburele interior al originalității lui, de sigur cu gândul de a-l face mai fericit. El vrea să-l nimicească, ca să devie ceva, alt ceva. O, dacă intenția lui e bună, ea e condusă greșit! Nu regelui i se opune rezistență, ci poporul se opune acelui rege, care face primii pași nenorociți pentru a apucă pe o cale greșită.

ALBA. După cum sunt sentimentele tale se pare că e o încercare zadarnică a voi să ne înțelegem. Ai idee nu prea bună despre rege, disprețuitoare despre sfetnicii lui, dacă te 'ndoiești, că toate acestea nu au fost deja gândite, cercetate, cântărite. N'am ordin de a mai trece încă odată prin toate argumentele pro și contra. Eu cer supunere dela popor — și dela voi, voi cei dintâi și cei mai nobili, sfat și fapte, ca chezășii ale acestei datorii necondiționate.

EGMONT. Cere-ne capetele și ai isprăvit deodată. Unui suflet nobil îi poate fi egal, dacă grumazul trebuie să se plece în acest jug sau în fața securei. În zadar am vorbit atâta, am făcut să vibreze aerul, dar n'am câștigat nimic altceva.

(FERDINAND intră)

FERDINAND. Iertați-mă că întrerup conversația voastră. Uite o scrisoare, aducătorul cere răspuns urgent.

ALBA. Dați-mi voie să văd ce conține.

(ALBA se dă la o parte)

FERDINAND (*către Egmont*). Frumos cal au adus oamenii d-voastră, ca să vă ducă acasă.

EGMONT. Nu-i tocmai rău. Il am mai de mult, mă gândesc să-l dau. Dacă vă place, poate ne înțelegem.

FERDINAND. Bine, să vedem.

ALBA. (*face semn fiului său, care se retrage în fund*).

EGMONT. Rămâneți cu bine! concediați-mă, căci pe Dumnezeu n'aș mai ști ce să vă mai spun.

ALBA. Din fericire întâmplarea te-a împiedecat de a-ți trădă și mai mult gândurile. Fără precauțiune tu desfășori cutele inimii tale și te acuzi însuși mult mai aspru decât ar putea-o face din ură un adversar.

EGMONT. Această imputare nu mă atinge, mă cunosc destul și știu, cât sunt al regelui; mult mai mult decât mulți cari fiind în serviciul lui își servesc lor înșile. Cu regret plec din această discuție, fără a o fi aplanat și doresc numai, ca serviciul domnului nostru și binele patriei să ne unească în curând. Poate repetarea convorbirii, prezența celorlalți șefi, cari astăzi lipsesc, într'un moment mai fericit va înfăptui, ceace azi pare cu neputință. Cu această speranță plec.

ALBA. (*făcând în acelaș timp semn fiului său*). Stai, Egmont! — Dă-mi spada! — *Se deschide ușa din mijloc, se vede galeria ocupată cu gardă, care rămâne nemișcată*).

EGMONT. (*care uimit a tăcut câtva timp*). Aceasta a fost intenția? Deaceea m'ai chemat? (*Punând mâna pe sabie, ca și cum ar voi să se apere*). Dar ce, sunt neînarmat?

ALBA. Regele o poruncește, ești prizonierul meu. *(In acelaș timp soldați înarmați intră din amândouă părțile).*

EGMONT. *(după o tăcere).* Regele? — — Orania! Orania! *(După o pauză, dându-i spada).* Atunci ia-o. Mult mai des a ocrotit ea cauza regelui, decât a apărat pieptul acesta. *(Iese prin ușa din mijloc, soldații din cameră îl urmează, deasemenea fiul lui Alba. Alba rămâne în picioare, cortina cade).*

ACTUL V

STRADĂ. AMURG.

(CLAIRETTE. BRACKENBURG. CETĂȚENI)

BRACKENBURG. Pentru Dumnezeu, drăguță, ce vrei să faci?

CLAIRETTE. Vino cu mine, Brackenburg! De sigur că nu cunoști oamenii, îl eliberăm sigur. Căci ce se aseamănă cu iubirea lor de el? Ți jur, fiecare simte dorul arzător de a-l salvă, de a abate primejdia dela o viață scumpă și de a redă libertatea omului celui mai liber. Vino! Numai glasul lipsește, care să-i adune. In sufletul lor trăește încă viu de tot, ceace-i datoresc! Și ei știu, că numai brațul puternic al lui poate oprî dela ei peirea. Pentru dânsul și pentru ei înșiși trebuie să riște totul. Și ce riscăm noi? Cel mult viața noastră, pe care nu face s'o păstrăm, dacă piere el.

BRACKENBURG. Nenorocito! Nu vezi forța, care ne-a legat cu cătușe de aramă.

CLAIRETTE. Nu-mi pare de neînvins. Să nu schimbăm multă vreme vorbe zadarnice. Iată că vin bărbați din cei bătrâni, cinstiți, de treabă! Ascultați, prietenilor! Vecinilor, ascultați! — Spuneți, ce-i cu Egmont?

DULGHERUL. Ce vrea copila asta? Spune-i să tacă!

CLAIRETTE. Apropiati-vă, ca să vorbim încetșor până ne-om înțelege și ne-om întări. Nu trebuie să pierdem nici o clipă! Obraznica tiranie, care îndrăznește a-l legă, ridică deja pumnalul, pentru a-l asasină. O prieteni! cu fiecare pas al amurgului îmi crește frica. Mă tem de noaptea aceasta. Veniți! Să ne împărțim. Alergând repede din cartier în cartier chemăm afară pe cetățeni. Fiecare să pună mâna pe vechile sale arme. În piață ne întâlnim iară și torentul nostru îi fură pe toți cu el. Dușmanii se văd înconjurați și copleșiți și sunt zdrobiți. Ce ne poate rezistă nouă o mână de slugi? Și ei în mijlocul nostru se întoarce, se vede eliberat și ne poate mulțumi odată și nouă, nouă, cari i-am ajuns atât de îndatorați. Poate vede — desigur vede aurora dimineții iarăș pe cerul liber.

DULGHERUL. Ce-ți este, fetiço?

CLAIRETTE. Se poate să nu mă înțelegi? Vorbesc despre conte! Vorbesc de Egmont.

IETTER. Nu pronunță acest nume. El ucide.

CLAIRETTE. Acest nume nu! Cum! Nu acest nume? Cine nu-l numește la orice ocazie? Unde nu-i scris? În stelele acestea l'am cetit adesea cu toate literile lui. Să nu-l pronunț? Ce să 'nsemne asta? Prietenilor! Buni, scumpi vecini, visați, veniți-vă în fire! Nu vă uitați așa de rigid și de fricoși la mine! Nu vă uitați cu atâta sfială încoace și încolo în lături. Oare vocea mea nu-i vocea proprie

a inimii voastre? Oare în noaptea aceasta plină de spaimă cine nu s'ar aruncă în genunchi, înainte de a se urcă în patul său plin de neliniște, pentru a-l smulge cerului prin rugăciune fierbinte? Intrebați-vă unul pe altul! Intrebe-se fiecare pe sine însuși! și cine nu zice după mine: Libertatea lui Egmont sau moartea!

IETTER. Păzește-ne, Doamne, vine o nenorocire.

CLAIRETTE. Rămâneți! Rămâneți și nu o ștergeți de frica numelui lui, spre care altădată vă îmbulziați atât de voioși! — Dacă un strigăt îl anunță, dacă se spune: Egmont vine! Vine din Gand! se socotiau fericiți locuitorii străzilor, prin care trebuiă să treacă. Și când auziați tropăitul calilor lui, fiecare își aruncă lucrul la o parte, și peste fețele necăjite, pe care le scoteați prin ferestre, treceă o privire de bucurie și de speranță ca o rază de soare venind din fața lui. Și în praguri vă ridicați copiii în sus și le arătați: uite, acela e Egmont, acela mai înalt! El e! El e acela, dela care aveți de așteptat cândva vremuri mai bune, decât le-au trăit bieții părinți ai voștri. Nu lăsați ca să vă întrebe cândva copiii voștri: unde s'a dus? Unde s'au dus vremile, pe care ni le-ați promis? — Și uite cum stăm de vorbă, stăm de geaba, îl trădăm.

SOEST. Să-ți fie rușine, Brackenburg! N'o lăsa în voia ei! Previno nenorocirea!

BRACKENBURG. Clairette dragă! Să mergem! Ce-are să zică mama ta? Poate —

CLAIRETTE. Crezi tu că sunt copil sau c'am înnebunit? Ce fel de poate? — Dela siguranța aceasta înspăimântătoare nu mă îndepărtezi cu nici o speranță. — Trebuie să mă ascuți, și o s'o faceți, căci văd, sunteți consternați și nici voi nu vă puteți veni în fire în inimile voastre. Prin primejdia prezentă aruncați o singură privire în trecut, în trecutul cel de curând întâmplat. Intoarceți-vă gândurile spre viitor. Dar puteți voi oare trăi? Veți trăi voi, dacă piere el? Cu respirația lui dispare și ultima suflare de libertate. Ce v'a fost el? Pentru cine s'a predat el pericolului celui mai iminent? Rănile lui au sângerat și s'au vindecat numai pentru voi. Sufletul cel mare, care vă purtă pe voi toți, acum e strâns într'o închisoare, și fiorii asasinatului perfid plutesc în jurul lui. Poate el se gândește la voi, nădăjduște în voi, el, care eră deprins doar să dea, doar să împlinească.

DULGHERUL. Cumetre, haide.

CLAIRETTE. Și eu n'am brațe, n'am măduvă ca voi, totuș am, ceea ce vă lipsește tocmai tuturora, curaj și dispreț pentru primejdie. O de v'ar putea aprinde suflarea mea, de v'ași putea încălzi și înviora strângându-vă la pieptul meu! — Cum steagul fără a avea arme fluturând conduce o armată nobilă de rășboinici, așa are să fluture flacăra spiritului meu în jurul capetelor voastre și iubirea și curajul meu au să strângă într'o armată teribilă mulțimea nesigură și împrăștiată.

IETTER. Du-o la o parte, mi-e milă de ea.
(*Cetățenii pleacă*).

BRACKENBURG. Clairette, nu vezi unde suntem?

CLAIRETTE. Unde? Sub cerul, care de atâtea ori părea a se bolti mai strălucitor, când acest nobil trecea pe sub el. Din ferestrele acestea s'au uitat afară, patru-cinci capete unul deasupra altuia, la ușile acestea au aplaudat și l-au salutat, când se uită în jos la lașii de ei. O, cât de dragi mi-au fost, când îl onorau! De-ar fi fost tiran, s'ar da la o parte ca să nu-i vadă căderea. Dar l-au iubit! — O voi mâini, care ați luat pălăriile, nu puteți apucă și săbiile? — Brackenburg, și noi? — Noi îi ocărâm? — Aceste brațe, care l-au cuprins de atâtea ori cu tărie, ce fac ele pentru dânsul? — Vicleșugul a putut atâtea în lumea aceasta. — Tu cunoști cărări și drumuri, cunoști castelul vechiu. Nimic nu-i imposibil, dă-mi un plan.

BRACKENBURG. De-am merge acasă!

CLAIRETTE. Bine!

BRACKENBURG. Colo 'n colț văd postul lui Alba, lasă să pătrundă la inima ta glasul rațiunii. Mă consideri laș? Nu crezi tu, că aș putea muri pentru tine? Acum amândoi suntem nebuni, eu tot atât de bine ca și tine. Nu vezi imposibilitatea? De ți-ai veni în fire! Ți-ai ieșit din minți!

CLAIRETTE. Mi-am ieșit din minți! Urât de tot, Brackenburg. D-ta ți-ai ieșit din minți. Când voi fi arătați cu glas tare venerația voastră, când îl numiați prieten și apărare și nădejde și îi strigați vivat, dacă veni, eu stăteam în colțul meu, deschideam

fereastra pe jumătate, mă ascundeam ascultând și inima-mi bătea mai tare decât vouă tuturora. Acum iară mie-mi bate mai tare decât vouă tuturora! Voi vă ascundeți, acum că e nevoie, îl renegați și nu simțiți că voi vă prăpădiți, dacă piere el.

BRACKENBURG. Vino acasă.

CLAIRETTE. Acasă?

BRACKENBURG. Gândește puțin! Uită-te în jurul tău! Acestea sunt străzile, pe care numai Dumnezeu călcai, pe care sfioasă te duceai la biserică, pe unde cu o cuviință exagerată te supărai, dacă veniam cu o vorbă prietenoasă de salutare ca să te întovărășesc. Acum stai și vorbești și lucrezi în fața lumii deschise. Gândește-te, dragă! La ce ne ajută?

CLAIRETTE. Acasă! Da, îmi vine 'n minte. Vino, Brackenburg, acasă! Știi, unde-i acasă pentru mine? (*Ies*).

TEMNIȚĂ (*luminată de o lampă, un pat în fund*).

(*EGMONT singur*)

Prietene vechiu, somn totdeauna credincios, mă părăsești și tu ca și ceilalți prieteni? Cât erai de gata a te scobori pe capul meu liber și-mi răcoreai tâmplele ca o cunună frumoasă de mirt a iubirii. În mijlocul armelor, pe valul agitat al vieții mă odihniam în brațele tale, respirând ușor ca un băiat în plină creștere. Când furtuni veniau printre ramuri și frunze, când crengi și vârfuri se mișcau

trosnind, în interiorul său sâmburele inimii tot nemișcat rămâne. Ce te scutură acum? Ce cutremură simțurile tale sănătoase, credincioase. O simt, e sunetul securei asasinilor, care roade rădăcina mea. Încă tot sus și drept stau, dar un fior trece prin mine. Da, ea învinge, forța trădătoare, ea sapă sub copacul puternic și înalt și înainte ca coaja să se usuze, coroana ta va cădea trosnind și zdrobind.

Dar oare de ce tu, care de atâtea ori ai îndepărtat dela capul tău griji puternice ca pe niște beșici de săpun, acum nu ești în stare să alungi presimțirea, care de mii de ori se urcă și se scoboară în sufletul tău? De când te întâmpină cu spaimă moartea, cu ale cărei imagini schimbătoare trăiai liniștit ca și cu celelalte fapte ale pământului obișnuit? — Dar nu e ea, dușmanul cel iute, către care pieptul sănătos se simte împins pe 'ntrecute de dor, ci-i temnița, icoana mormântului, respingătoare pentru erou ca și pentru cel laș. Dejà pe scaunul meu moale mi-eră insuportabil, când șefii într'o adunare impozantă chibzuiău în discuții repetate ceea ce eră ușor de hotărât, și printre zidurile sombre ale unei săli mă zdrobiau grinzile tavanului. Indată ce-mi eră cu puțință, plecam și respirând adânc încălecam repede. Și ieșiam sprinten afară la câmp, unde ne e locul, unde învelindu-ne ne înconjoară toate binefacerile apropiate ale naturii ridicându-se cu aburii pământului, și toate binecuvântările stelelor adiind prin ceruri, unde noi, ca și uriașul născut din pământ, ne avântăm în sus mai puternici de atingerea

mamei noastre, unde simțim omenirea în întregime și poște omenești în toate vinele, unde în sufletul tânărului vânător arde dorința de a înainta, de a învinge, de a prinde, de a-și întrebuița pumnul, de a posedă, de a cuceri, unde soldatul cu pas repede își asumă dreptul înăscut asupra lumii întregi și în libertate înspăimântătoare ca un nor de grindină cutreieră lunci și câmpii și păduri distrugând și nu cunoaște nici un hotar tras de mână de om.

Ești doar o imagină, vis de aducere aminte al fericirii, pe care am posedat-o atâta timp — și acum unde te-a dus soarta prin trădare? Iți refuză de a-ți acordă moartea, de care nu te-ai sfiit niciodată, repede la lumina soarelui, pentru a-ți pregăti de mai înainte gustul de mormânt în mucegaiu scârbos? Cât de respingător îmi vine mirosul lui din pietrele acestea. De pe acum vieța încremenește și piciorul meu se sperie de acest pat ca și de mormânt.

O, grijă! grijă! care începi uciderea înainte de timp, încetează! — De când e Egmont singur, așa de tot singur pe lume? Indoeala te face părăsit, nu soarta. Oare dreptatea regelui, în care te-ai încrezut toată vieța, oare prietenia regentei, care eră (poți să ți-o mărturisești) aproape iubire, au pierit ele deodată ca o imagină strălucită de foc nocturn și te lasă sigur pe cărarea întunecoasă? Oare Orania n'o fi făcând planuri îndrăznețe în fruntea prietenilor tăi? N'are să se strângă poporul și să salveze

cu putere crescândă pe amicul său vechiu răsbunându-l?

O ziduri, care mă închideți, nu opriți dela mine năzuința binevoitoare a atâtor suflete, iar curajul care altădată se revărsă din ochii mei asupra lor înviorându-i, acum să se întoarcă din inimile lor în a mea. O da, ei se mișcă cu miile, ei vin, ei mă ajută. Dorința lor cucernică se ridică în grabă spre cer și face rugăciuni pentru o minune. Și dacă pentru salvarea mea nu se scoboară un înger, îi văd pe ei punând mâna pe lănci și săbii. Porțile crapă, zăbrelele se rup, zidul se sfarmă de mâna lor și Egmont se ridică întâmpinând voios libertatea zilei ce vine. Câte fețe cunoscute mă primesc jubilând. Ah, Clairette, dacă ai fi bărbat, de sigur și aici te-aș vedeà cea dintâiu și ți-aș datorà ceeace-i greu să datorezi unui rege, libertatea.

CASA CLAIRETTEI

CLAIRETTE. (*vine cu o lampă și cu un pahar de apă din camera ei, pune paharul pe masă și se duce la fereastră*).

Brackenburg? D-ta ești? Oare ce aud? încă nimeni? N'a fost nimeni! Am să pun lampa pe fereastră, ca să vadă că nu m'am culcat, că-l aștept încă. Mi-a promis știri, știri! Siguranță îngrozitoare! — Egmont condamnat! — Ce tribunal îl poate chemà înaintea sa? și ei îl condamnă! Regele îl condamnă? sau ducele? Și regenta se sustrage! Orania ezită ca și toți prietenii lui! — — Oare aceasta e lumea, de a cărei fire schimbăcioasă,

care nu merită încrederea, am auzit mult și n'am simțit nimic? Aceasta e lumea? — Cine ar fi destul de rău să dușmănească pe acest bărbat scump? Oare răutatea să fie destul de tare pentru a dobori repede pe cel recunoscut de toată lumea? Totuș așa e — este! — O, Egmont, te socotiam sigur înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, ca în brațele mele! Ce ți-am fost eu? Tu m'ai numit a ta și eu am dedicat toată viața mea vieții tale. — Iar acum ce sunt? In zadar întind mâna după lațul care te-a prins. Tu fără de ajutor, și eu liberă! — Uite cheia ușii mele. Plecarea și venirea mea atârnă de voința mea liberă și eu nu-ți sunt de nici un folos!... O, legați-mă ca să nu desnădăjduesc, și aruncați-mă în temnița cea mai adâncă, ca să dau cu capul de ziduri umede, să gem după libertate, să visez, cum ași voi să-i ajut, dacă lanțurile nu m'ar paraliza, cum i-ași ajută. — Acum însă sunt liberă! Și în libertate e truda neputinței. — Conștientă, incapabilă de a mișca un deget în ajutorul lui. Ah, din nenorocire și această mică parte a ființei tale, Clairetta ta, este prizonieră ca și tine și despărțită de tine deabiă își mișcă în spasmurile morții ultimele puteri. — Aud pași furișați, aud tușind — Brackenburg — el este! — Nenorocit om bun, soarta ta rămâne tot aceeaș: iubita ta îți deschide noaptea ușa, dar vai! pentru o întâlnire nefericită.

(BRACKENBURG vine)

CLAIRETTE. Brackenburg, vii atât de palid și de timid, ce este?

BRACKENBURG. Vin la tine pe căi piezișe și prin primejdii. Străzile mari sunt ocupate, m'am furișat la tine pe ulicioare și prin colțuri.

CLAIRETTE. Istorisește, cum e?

BRACKENBURG. (*se așează*). Ah, Clairette, lasă-mă să plâng. Nu l-am iubit. El a fost omul bogat și a ademenit dincolo la pășunea mai bună singura oaie a săracului. Nu l-am blestemat niciodată, Dumnezeu m'a făcut credincios și blajin. Vieța mea se scurgea din mine în durere și în fiecare zi speram să mă usuc de tot.

CLAIRETTE. Uită tot, Brackenburg! Uită-te și pe tine însuți. Vorbește-mi de el! E adevărat? E condamnat?

BRACKENBURG. Ete, o știu absolut precis.

CLAIRETTE. Și mai trăește?

BRACKENBURG. Da, mai trăește.

CLAIRETTE. Cum vrei să dai aceasta ca sigur? — Tirania va asasină noaptea pe acest bărbat strălucit, sângele lui va curge ascuns de ochii lumii. Poporul amețit doarme cu temere și visează salvarea, visează împlinirea tuturor dorințelor neputincioase — pe când amărit pe noi sufletul său părăsește lumea aceasta. S'a dus! — Nu mă amăgi! nici pe tine.

BRACKENBURG. Nu, e sigur, trăește! — Și din nenorocire Spaniolul pregătește poporului, pe care vrea să-l calce în picioare, un spectacol înspăimântător, pentru a sdrobi cu violență orice inimă, care mai mișcă pentru libertate.

CLAIRETTE. Continuă și pronunță în liniște și sentința mea de moarte! De pe acum mă apropiu din ce în ce mai mult de câmpiile celor fericiți, și mângâierea-mi adie deja din acele regiuni ale păcii. Spune!

BRACKENBURG. După posturi, după vorbele căzute ici și colo am putut observă, că pe piață se pregătește în taină o grozăvie. Pe căi lăturalnice prin trecători cunoscute m'am strecurat până la casa vărului meu și din o fereastră din dos m'am uitat spre piață. — Intr'un cerc larg de soldați spanioli se mișcau torțe încoace și încolo. Mi-am încordat ochii nedepriși și din noapte-mi răsări un eșafod negru, încăpător, înalt — m'am înfiorat de priveliștea lui. Mulți erau în plină activitate în jurul lui pentru a îmbracă, acoperind cu pânză neagră, tot lemnul care mai eră alb și vizibil. La urmă au învelit și treptele cu negru, am văzut-o bine. Se părea că pregătindu-se fac sfințirea unei jertfe grozave. O cruce albă, care strălucia în noapte ca argintul, fu împlântată sus pe una din laturi. Am văzut și am văzut tot mai sigură siguranța îngrozitoare. Se mai mișcau torțe ici și colo, încetul cu încetul au plecat și s'au stins. Deodată creatura oribilă a nopții se întorsese în sânul mamei sale.

CLAIRETTE. Taci, Brackenburg! De acum taci! lasă vâlul acesta să se întindă peste sufletul meu. Stafiile au dispărut iar tu, noapte binefăcătoare, dă mantia ta pământului, care e în clocot; el n'are să mai suporte povara oribilă, ci are să-și

deschidă înfiorat crăpăturile sale adânci și are să înghită scrâșnind tot eșafodajul. Iar Dumnezeu are să trimită vr'un înger, pe care ei l-au profanat făcându-l martor al turbării lor, și la atingerea sfântă a trimisului lui Dumnezeu zăvoarele și lanțurile se desfac și el revarsă strălucire blândă asupra prietenului și-l conduce blajin și în tăcere prin noapte la libertate. Și drumul meu merge deasemenea tainic prin această întunecime întru întâmpinarea lui.

BRACKENBURG (*oprind-o*). Copila mea, încotro? Ce cutezi a face?

CLAIRETTE. Incet, dragul meu, să nu se deștepte cineva! Să nu ne trezim nici pe noi înșine! Cunoști sticluța aceasta, Brackenburg? Ți-am luat-o în glumă, când amenințai adesea din nerăbdare cu o moarte pripită — — și acum, amicul meu —

BRACKENBURG. Pe toți sfinții!

CLAIRETTE. N'ai să oprești nimic. Moartea este partea mea! și nu mă invidiă pentru moartea blândă și repede, pe care mi-ai pregătit-o singur. Dă-mi mâna! — În momentul de a deschide poarta întunecată, din care nu mai este întoarcere, ți-aș putea spune, cât mi-ai fost de drag, cât te-am compătimit. Fratele mi-a murit de copil, și pe tine te-am ales, ca să-i ții locul; inima ta s'a opus și s'a chinuit și m'a chinuit, tu-mi cereai fierbinte și din ce în ce mai ferbinte, ceea ce nu ți-a fost dat ție. Iartă-mă și rămâi cu bine. Dă-mi voie să-ți zic frate! E un nume care cuprinde într'însul multe nume. Ia cu inimă credincioasă ultima floare

frumoasă la despărțire — ia această sărutare — moartea unește totul, Brackenburg, deci și pe noi.

BRACKENBURG. Atunci lasă-mă să mor cu tine! Imparte! împarte! E destul pentru a stinge două vieți.

CLAIRETTE. Rămâi! Tu să trăiești, tu poți trăi — Fii sprijinul mamei mele, care fără tine s'ar mistui în mizerie. Fii pentru ea, ceea ce eu nu mai pot fi, trăiți împreună, și mă jeliți. Jeliți patria și pe acela, care putea susține totul. Generația de astăzi nu scapă de jalea aceasta, nici chiar furia răsbunării n'o poate distruge. Trăiți, sărmanilor și timpul acela, care nu mai este timp. Astăzi lumea se oprește deodată; mișcarea ei de rotație stă, iar pulsul meu deabiă mai bate puține minute! Rămâi cu bine!

BRACKENBURG. O trăește tu cu noi, cum trăim noi numai pentru tine! Tu ne omori pe noi în persoana ta; o, trăește și suferi. Vom sta nedespărțiți de o parte și de alta a ta și iubirea noastră are să-ți pregătească în brațele ei veghiând veșnic cea mai frumoasă mângâiere. Fii a noastră! A noastră! Nu pot zice *a mea*.

CLAIRETTE. Incet, Brackenburg, tu nu simți, ce atingi. Unde ție-ți apare speranță, pentru mine e disperare.

BRACKENBURG. Imparte speranța cu cei vii! Oprește-te la marginea prăpastiei, privește în jos și uită-te și îndărăt la noi.

CLAIRETTE. Eu am învins, nu mă mai chemă înapoi la luptă.

BRACKENBURG. Ești amețită și învelită în noapte cauți adâncul. Încă nu s'au stins toate luminile, multe zile mai —

CLAIRETTE. Vai! Vai ție! Vai! Crud rupi perdeaua din fața ochilor mei. Da, au să vie zorii zilei. În zadar au să strângă în jurul lor toate negurile, tot au să vie fără de voie. Cu spaimă privește cetățeanul dela fereastră, noaptea lasă o pată neagră, el se uită și înfricoșat crește în lumina zilei eșafodul. Suferind din nou icoana lui Isus de pe cruce își îndreaptă ochii rugători spre tatăl său în fața acestui sacrilegiu. Soarele nu îndrăznește să răsară, nu vrea să indice ora morții lui. A lene își fac mersul lor arătătoarele ceasului și ceasul bate o oră după alta. Stai! Stai! Acum e timpul! Presimțirea dimineții mă alungă în mormânt.

(Se duce la fereastră ca și cum s'ar uită împrejur și în ascuns bea).

BRACKENBURG. Clairette! Clairette!

CLAIRETTE. *(Se duce la masă și bea apa).* Uite restul! Nu te momesc să vii după mine. Fă ceea ce poți, rămâi cu bine. Stinge lampa aceasta domol și fără ezitare, eu mă duc să mă odihnesc. Strecoară-te încet deaci și trage ușa după tine. Tăcere! Nu deșteptă pe mama! Du-te, salvează-te! salvează-te! Dacă nu vrei să apari ca ucigașul meu. *(Iese).*

BRACKENBURG. Și ultima dată se duce ca totdeauna. O de-ar putea simți un suflet omenesc, cum poate spintecă o inimă plină de iubire. Mă lasă aici, în seama mea; și moartea și vieța îmi sunt deopotrivă de urâte. — Să mor singur! — Plângeți,

voi cei ce iubiți! Nici o soartă nu-i mai cruntă ca a mea! Imparte cu mine picătura dătătoare de moarte și mă trimite de aci! de lângă ea. O, Egmont, ce soartă de laudat îți cade ție! Ea merge înainte, cununa de biruință din mâna ei e a ta, ea-ți aduce întru întâmpinare tot cerul! — Și eu s'o urmez? Să stau iară de o parte? Să duc și în lăcașurile de acolo invidia nestinsă? — Pe pământ nu-i chip de rămas, iar cerul și iadul îmi oferă acelaș chin. Cum să fie binevenită pentru mine nenorocitul mâna groaznică a nimicirii!

(BRACKENBURG iese, scena rămâne câțva timp neschimbată. Incepe o muzică, indicând moartea Clairettei; lampa, pe care Brackenburg uitase a o stinge, își mai ridică flacăra de câteva ori, apoi se stinge.

In curând scena se transformă în

TEMNIȚĂ

EGMONT e culcat în pat și doarme. Se produce un zăngănit de chei și ușa se deschide. SERVITOR cu torțe intră; îi urmează FERDINAND, fiul lui Alba, și SILVA însoțiți de oameni cu arme. EGMONT sare din somn).

EGMONT. Cine sunteți voi, cari cu bruscheță îmi alungați somnul din ochi? Ce-mi vestesc privirile voastre dârze, nesigure? De ce cortegiul acesta înspăimântător? Ce vis de groază voiți să mințiți punându-l înaintea sufletului meu pe jumătate treaz?

SILVA. Ducele ne trimite să-ți comunicăm sentința.

EGMONT. Nu aduci și pe călău, ca s'o execute?

SILVA. Ascult-o și vei ști ce te așteaptă.

EGMONT. Așa vă șade bine vouă și faptei rușinoase ce v'ați propus! Ticluită noaptea și executată noaptea. Deci ascundă-se această faptă nerușinată a nedreptății! — Ieși îndrăzneț înainte, tu care porți sabia învelită sub mantă — iată-mi capul, cel mai liber pe care l'a smuls vreodată tirania de pe trunchiul său.

SILVA. Greșești! Ceeace judecători drepti hotărăsc, nu vor ascunde de lumina zilei.

EGMONT. Deci nerușinarea întrece orice închiuire și orice idee.

SILVA. *(ia din mâna unuia de lângă el sentința, o desfășoară și citește)*. «In numele Regelui și în virtutea puterii speciale transmise nouă de Maiestatea Sa, de a judecă pe toți supușii săi de orice rang ar fi, totdeauna și pe cavalerii lânei de aur, noi te recunoaștem».

EGMONT. Poate regele să transmită această putere?

SILVA. «Noi te recunoaștem, după prealabila cercetare legală, pe tine Henric conte Egmont, Prinț de Gaure, vinovat de înaltă trădare și pronunțăm sentința următoare: în zorii dimineții ce vine tu să fii dus din temniță pe piață și acolo în fața poporului, ca pildă pentru toți trădătorii, să fii trecut prin sabie din viață la moarte. Dat în Bruxelles la . . .» *(Data și anul se cetesc nelămurit, așa ca auditorul să nu le înțeleagă)*.

«Ferdinand, Duce de Alba, președinte al tribunalului celor doisprezece».

Acum îți știi soarta, îți rămâne puțin timp, să te resemnezi la ea, să-ți aranjezi afacerile și să-ți iei rămas bun dela ai tăi.

(*SILVA cu suita iese. Rămâne FERDINAND cu două torțe, teatrul e luminat puțin*).

EGMONT. (*a stat câtva timp dus pe gânduri nemișcat și a lăsat să plece Silva, fără a se uita îndărăt. Se crede singur, și ridicând ochii vede pe fiul lui Alba*). Tu stai și rămâi? Vrei să mărești încă uimirea, groaza mea prin prezența ta? Poate vrei să mai aduci tatălui tău și vestea binevenită, că desperez, cum nu se cuvine unui bărbat! Du-te! Spune-i! Spune-i că nu mă minte, nici pe mine nici lumea. Lui, celui lacom de glorie, au să i-o șoptească întâiu încet la spate, apoi au să i-o spună din ce în ce mai tare, iar când se va scoborî de pe acest vârful, mii de voci au să i-o strige în față: Nu binele statului, nu maiestatea regelui, nu liniștea provinciilor l'au adus aici. În interesul propriu a îndemnat la războiu, ca războinicul să fie la preț pe vreme de războiu, și a provocat această încurcătură imensă, ca să se facă necesar. Iar eu cad, jertfă a urei sale josnice, a invidiei sale meschine. Da, o știu și pot s'o spun, cel muribund, cel rănit de moarte poate s'o spună: el înfumuratul m'a pismuit și multă vreme a gândit și a plănuit să mă desființeze.

Încă de atunci, când mai tineri jucam zarul și grămezile de aur treceau una după alta de lângă el la mine, stătea înfuriat, se prefăcea calm și în interior îl mistuia necazul mai mult de norocul meu

decât de pierderea sa. Incă și acum mi-aduc aminte de privirea scânteietoare, de paloarea trădătoare, când la o serbare publică am tras amândoi la țintă în fața a mii de oameni. L-am biruit, glonțul lui a dat greș, al meu a nimerit și un strigăt puternic de bucurie alor mei străbătù văzduhul. Acum mă nimereste pe mine proiectilul său. Spune-i c'o știu, că-l cunosc, că lumea desprețuește orice trofeu, pe care un suflet mic îl câștigă prin vicleșug și apoi și-l înalță. Iar tu, dacă unui fiu îi e posibil să se abată dela apucăturile tatălui, fă din timp exerciții de rușinare, rușinându-te pentru acela, pe care ți-ar plăcea să-l poți venera din toată inima.

FERDINAND. Te ascult fără a te întrerupe! Imputările tale cad ca măciucile într'un coif, eu simt sguduirea, dar sunt înarmat. Mă lovești dar nu mă rănești: doar durerea o simt, care-mi sfâșie pieptul. Vai mie! Vai! Pentru o astfel de priveliște am crescut, la un astfel de spectacol sunt trimis!

EGMONT. Izbucnești în plângeri? Ce te mișcă, ce te supără? Este oare o căință târzie că ți-ai împrumutat serviciul unei conspirații rușinoase? Ești atât de tânăr și pari fericit. Ai fost atât de comunicativ, atât de prietenos cu mine, cât timp te vedeam pe tine, eram împăcat cu tatăl tău. Și tot atât de prefăcut, ba mai prefăcut decât el, mă momești în lațurile plășii. Tu iești cel oribil! Cine se încrede în *el*, s'o facă pe risc propriu — dar cine să se fi temut de primejdie, când să se încreadă în tine? Du-te! Du-te! Nu-mi fură puținele momente!

Du-te, ca să mă reculeg, să uit lumea și mai întâiu pe tine!

FERDINAND. Ce să-ți spun? Stau și mă uit la tine, și nu te văd și nu mă simt. Să mă scuz? Să te asigur, că abià târziu, abià la urmă de tot am aflat intențiunile tatălui meu, că am lucrat ca unealtă silită, lipsită de vieață, a voinței lui. Ce folos poate aveà părerea pe care o ai despre mine? Tu ești pierdut și eu nenorocitul stau doar acì, ca să te încredințez despre aceasta și să te plâng.

EGMONT. Ce voce ciudată, ce mângâiere neașteptată mă întâmpină în drum spre mormânt. Tu, fiul primului și aproape unicului meu dușman, tu mă compătimesți, tu nu ești printre asasinii mei? Spune! Vorbește! Drept cine să te socot?

FERDINAND. Crudul meu tată! Da, te recunosc în acest ordin! Imi cunoști inima, sentimentele, pe care de atâtea ori le ocărai ca moștenire a unei mame sentimentale. Și m'ai trimis aici, ca să mă formezi asemenea ție. Mă silești să văd pe acest bărbat pe marginea mormântului deschis, în stăpânirea unei morți arbitrare, pentru ca să simt durerea cea mai adâncă, ca să ajung surd față de orice destin, ca să ajung nesimțitor, orice s'ar întâmplă.

EGMONT. Sunt uimit! Vino-ți în fire! Stai și vorbește ca un bărbat.

FERDINAND. O, de-ași fi femeie! Să mi se poată spune: de ce te mișcă? ce te interesează? Spune-mi un rău mai mare, mai monstruos, fă-mă

martor al unei fapte mai înfricoșate — am să-ți mulțumesc, am să zic că n'a fost nimic.

EGMONT. Te rătăcești. Unde iești?

FERDINAND. Lasă această patimă să izbucnească, lasă-mă să mă jelesc deslegat! Nu voi să par statornic, când totul în mine se prăbușește. Pe tine să te văd aici? — Pe tine — e îngrozitor! Nu mă înțelege! Și cum m'ai putea înțelege? Egmont! Egmont! (*Imbrățișându-l*).

EGMONT. Desvăluște-mi secretul acesta.

FERDINAND. Nu-i nici un secret.

EGMONT. Cum te mișcă atât de profund soarta unui bărbat străin?

FERDINAND. Nu străin! Nu-mi ești străin. Numele tău a fost acela, care mi-a strălucit în prima mea tinerețe ca o stea a cerului. De câte ori n'am ascultat, n'am întrebat de tine! Speranța copilului e tânărul, a tânărului bărbatul. Așa ai mers tu înaintea mea, totdeauna înainte-mi, și fără invidie te-am văzut înaintea mea și-ți călcam în urmă și așa neconținut. Insfârșit am nădăjduit să te văd și te-am văzut și inima mea în sbor a pornit spre tine. Pe tine mi te destinaseam și pe tine te-am ales din nou, când te-am văzut. Deabiă acum speram să fiu cu tine, să te înțeleg pe tine să — toate acestea sunt tăiate acum, și te văd aici!

EGMONT. Amice, dacă-ți poate mângâia inima, primește asigurarea, că din primul moment sufletul meu ți-a venit întru întâmpinare. Și ascultă, să

schimbăm o vorbă liniștită. Spune-mi, e voința fermă, serioasă a tatălui tău să măucidă?

FERDINAND. Este.

EGMONT. Sentința aceasta să nu fie o spaimă goală pentru a măintimidă, pentru a măpedepsi prin frică și amenințare, pentru a măumili și a măridică apoi din nou prin mila regală?

FERDINAND. Nu, ah, din nenorocire nu! La început mă mângâiam cu această speranță împăciuitoare și chiar așa simțiam temere și durere de a te vedeă în această stare. Acum însă e real, e sigur. Nu, nu mă mai stăpânesc. Cine-mi dă ajutor, cine-mi dă sfat cum să scap de inevitabil?

EGMONT. Atunci ascultă! Dacă sufletul te îndeamnă cu atâta putere ca să măsalvezi, dacă ai oroare de forțele superioare, care mățin legat, salvează-mă! Clipele sunt prețioase. Tu ești fiul celui atotputernic, tu însuși puternic — să fugim! Eu cunosc drumurile, mijloacele nu-ți pot fi necunoscute ție. Numai aceste ziduri, numai câteva mile măîndepărtează de prietenii mei. Desleagă-mi aceste cătușe, du-mă la ei și fii al nostru. De sigur regele are să-ți mulțumească odată pentru salvarea mea. Acum e surprins și poate nici nu cunoaște totul. Tatăl tău cutează și maiestatea sa trebuie să aprobe cele întâmplate, chiar dacă se îngrozește de ele. Te gândești? O, iscodește-mi drumul libertății! Vorbește și alimentează speranța unui suflet viu.

FERDINAND. Taci! O, taci! Cu fiecare vorbă îmi mărești disperarea. Nu există scăpare, nici

ajutor, nici fugă. — Asta mă chinuește, asta-mi apucă și prinde pieptul ca în ghiare. Eu însu-mi am strâns plasa, cunosc nodurile sdravene, solide, știu, cum îi e tăiată calea oricărei îndrăzneli și oricărui vicleșug, și mă simt încătușat împreună cu tine și cu toți ceilalți. M'ași bocî, dacă n'aș fi încercat totul? La picioare i-am stat, i-am vorbit și m'am rugat. Iar el m'a trimis aci, ca să distrugă în mine în acest moment toată plăcerea și bucuria de viață, care mai trăește cu mine.

EGMONT. Și nu există salvare?

FERDINAND. Nu!

EGMONT. (*bătând din picior*). Nu-i salvare! — — Dulce viață. Frumoasă, prietenoasă deprindere a existenței și a activității, să mă despart de tine? Să mă despart așa liniștit? Nu în tumultul luptei, în zăngănitul armelor, în uitarea de sine a învâlmășelei îmi zici în fugă adio, nu-ți iei rămas bun grăbit, nu-mi scurtezi momentul despărțirii. Ci mi se cere să-ți apuc mâna, să mă uit încă odată în ochii tăi, să simt cât mai viu frumusețea, valoarea ta și apoi să mă smulg cu hotărîre și să zic: Du-te!

FERDINAND. Iar eu să stau alături, să privesc, să nu te pot ține, să nu te pot împiedeca! O, ce voce ar ajunge pentru jelit! Ce inimă nu s'ar topi din legăturile sale de această jale!

EGMONT. Stăpânește-te!

FERDINAND. Tu te poți stăpâni, tu poți renunța, tu poți face ca un erou pasul cel greu dus de mână de necesitate. Dar eu ce pot? Ce să fac?

Tu te birui pe tine însuși și pe noi, tu înfrunți, iar eu îți supraviețuiesc ție și mie însumi. Mi-am pierdut lumina pentru bucuriile ospățului și steagul pentru învâlmășeala luptei. Viitorul îmi apare gol, încurcat, turbure.

EGMONT. Tinere amice, pe care prin o soartă ciudată în acelaș timp îl câștig și-l pierd, care pentru mine simți durerile morții și suferi pentru mine — privește-mă în aceste clipe și nu mă pierzi. Dacă viața mea ți-a fost oglinda, în care-ți plăcea să te privești, să-ți fie și moartea mea. Oamenii nu sunt împreună numai când sunt la un loc, și cel îndepărtat, și cel răposat ne trăește. Eu trăesc pentru tine, iar pentru mine am trăit destul. De fiecare zi m'am bucurat, în fiecare zi mi-am făcut datoria prin activitate repede, cum mi-o arată conștiința. Acum se sfârșește viața, cum se putea sfârși mai înainte, de mult, încă pe nisipul dela Gravelingen. Incetez de a trăi, dar am trăit; așa trăește și tu, amice, cu plăcere și cu poftă și nu te sfii de moarte.

FERDINAND. Ai fi putut, ar fi trebuit să te păstrezi pentru noi. Tu singur te-ai ucis. Adesea am auzit oameni înțelepți vorbind de tine, dușmănoși, binevoitori, ei discutau mult valoarea ta, dar la urmă cădeau de acord, nici unul nu îndrăzneă să conteste, fiecare recunoște: da, el merge pe un drum primejdios. De câte ori n'am dorit să te pot preveni! N'ai avut prieteni?

EGMONT. Eram prevenit.

FERDINAND. Și cum am găsit toate aceste învinovățiri punct cu punct în acuzare și răspunsurile tale! Destul de bune, pentru a te scuza, nu destul de grele pentru a te liberă de vină. —

EGMONT. Să lăsăm acestea la o parte. Omul crede că-și dirige vieța, că se conduce pe sine însuși, și interiorul lui e atras în mod irezistibil în spre destinul său. Să nu ne batem capul cu acestea, de gânduri de felul acesta mă scutur ușor. Mai greu de îngrijorarea pentru această țară, dar se va purta el grijă și de ea. Dacă sângele meu poate curge pentru mulți și aduce pace poporului meu, atunci e gata a curge. Din nenorocire n'are să fie astfel. Totuș nu se cade ca omul să-și mai bată capul, unde nu mai poate acționa. Dacă poți opri, dirijă forța distrugătoare a tatălui tău, fă-o. Cine are s'o poată face? — Rămâi cu bine.

FERDINAND. Nu pot plecă.

EGMONT. Oamenii mei ți-i recomand cu toată căldura. Am oameni buni ca servitori: să nu fie împrăștiati, să nu fie nenorociți. Cum stă chestia cu Richard, secretarul meu?

FERDINAND. Te-a precedat. L'au decapitat ca complice în crima de înaltă trădare.

EGMONT. Sărmanul de el! — Încă un lucru și apoi adio, nu mai pot. Orice ar ocupă cu putere spiritul, natura la urmă își pretinde irezistibil drepturile ei și cum copilul înfășurat de șarpe se bucură de somnul răcoritor, tot așa și cel ostenit înaintea intrării morții se așează încă odată jos și se odihnește

bine, ca și cum ar avea un drum lung de făcut. Încă un lucru. — Cunosc o fată; n'ai s'o desprețuești, fiindcă a fost a mea. Acum că ți-o recomand ție, mor liniștit. Tu ești suflet nobil; o femeie, care găsește așa ceva e la adăpost. Bătrânul meu Adolf trăește? e liber?

FERDINAND. Unchiașul viori, care te însoția totdeauna călare?

EGMONT. Chiar el.

FERDINAND. Trăește, e liber.

EGMONT. El îi știe locuința, spune-i să te conducă acolo și răsplătește-l până la moartea lui, că-ți arată drumul la această comoară. — Adio!

FERDINAND. Nu plec.

EGMONT. (*impingându-l spre ușă*). Adio!

FERDINAND. O, mai lasă-mă!

EGMONT. Amice, fără scenă de despărțire. (*Il însoțește pe Ferdinand până la ușă și acolo se smulge din mâna lui.*)
FERDINAND *amețit se îndepărtează în grabă*).

EGMONT. (*singur*). Om hain! N'ai crezut să-mi faci acest bine prin fiul tău. Prin el am scăpat de griji și de dureri, de temeri și de orice simțire de frică. Bland și cu stăruință își cere natura ultimul ei tribut. S'a isprăvit, e hotărât, și ceace în ultima noapte m'a ținut în nesiguranță veghiând pe patul meu, acum îmi adoarme cu putere nebiruită simțurile.

(*Se așează pe pat. Muzică*)

Dulce somn! Tu vii ca fericirea curată, cu cea mai mare bunăvoință, când nu te cere, nu te roagă

nimeni. Tu deslegi nodurile gândurilor grele, amesteci toate imaginile de bucurie și de durere, tot cercul de armonii interioare curge neîmpiedicat și noi ne scufundăm înveliți într'o alienație plăcută a minții și încetăm de a mai exista.

(Adoarme; muzica îi însoțește somnul. În spatele patului său zidul pare a se desface și o apariție strălucitoare se arată: Libertatea în haine cerești, înconjurată de aureolă, stă odihnindu-se pe un nor. Ea are trăsăturile Clairettei și se apleacă în spre eroul dormind. Ea exprimă un sentiment de compătimire și pare a-l jeli. În curând se reculege și cu un gest de incurajare îi arată legătura de săgeți, apoi bastonul cu pălăria. Il îndeamnă să fie vesel și arătându-i că moartea lui va însemna libertatea pentru provincii, îl recunoaște ca biruitor și-i întinde o cunună de laur. Cum se apropie ea cu cununa de capul lui, EGMONT face o mișcare, ca unul care se mișcă în somn, în așa fel, încât ajunge să fie cu fața în sus înspre dânsa. Ea ține cununa plutind deasupra capului lui; se aude din depărtare mare muzică războinică de tobe și surle, la sunetul cel mai ușor al lor apariția dispăre. Sunetul devine mai tare. EGMONT se deșteaptă. Temnița e luminată ușor de zorii dimineții. Prima lui mișcare e să pună mâna la cap; se scoală și se uită în jur ținând mâna pe cap).

A dispărut cununa! Chip frumos, lumina zilei te-a alungat! Da, ele au fost, erau reunite, amândouă bucuriile cele mai dulci ale inimii mele. Divina libertate și-a împrumutat făptura iubitei mele, fetița fermecătoare s'a îmbrăcat în haina cerească a prietenei. Într'un moment grav apar reunite, mai mult serioase decât drăgălașe. Cu încălțăminte pătată de sânge a apărut înaintea mea, cu cutele fâlfâind ale poalelor pătate de sânge. Eră sângele meu și al multor nobili. Nu! n'a fost vărsat în zadar. Treceți! Vrednic popor! zeița biruinței te conduce!

Și cum marea sfarmă digurile voastre și trece, tot așa rupeți și sfărâmați digul tiraniei și luați-o de pe pământul, pe care și-l usurpă, și-o înnecați!

(Tobele se apropie).

Ascultă! ascultă! De câte ori nu m'a chemat sunetul acesta să calc liber pe câmpul luptei și al biruinței! Cât de voioși călcau tovarășii pe calea primejdioasă a gloriei! Și eu ies din această temniță spre a mă apropiă de o moarte plină de onoare, mor pentru libertate, pentru care am trăit și am luptat și căreia acum trăind mă jertfesc.

(Fundul e ocupat de un rând de soldați spanioli, cari poartă helebarde).

Da, adunați-vă! Strângeți rândurile, nu mă speriați. Sunt deprins a sta înaintea unor lănci în contra altor lănci și a simți îndoit de repede viața plină de curaj, fiind înconjurat de jur împrejur de moartea amenințătoare.

(Tobele sună).

Dușmanul se strânge din toate părțile! Săbii sclipesc, — prieteni, sus inimile! In spatele vostru aveți părinți, soții, copiii!

(Arătând asupra gărzii)

Iar pe aceștia o vorbă goală a stăpânului îi mână, nu inima lor! Apărați-vă bunurile! Și pentru a vă salva ceea ce aveți mai scump, cădeți cu voie bună, cum vă dau eu exemplu.

(Tobele sună. Cum se îndreaptă spre gardă și spre ușa din fund, cade cortina, muzica începe și termină piesa cu o simfonie a biruinței).

